

33 (05)

6-32

პბთლუტატრუთ ცჟულ ქაყენისა, შუქთდიტ!

29.2046-88754

55405

P-135722

საქართველოს ეკონომისტი

ყოველთვიური ეკონომიური ჟურნალი.

საქართველოს ს. ს. რესპუბლიკის
ეკონომიურ საბჭოს ორგანო.

№ 6 (10)

036060 - 1927 წ.

ბ ვ ი ლ ი ს ი

ბ/VI-27 წ. ს.ს.მ.უ.ს. პოლიგრაფტრესტის 1-ლი სტამბა, პლენანოვის პრ. № 91
ზაფარლიტი № 1054 შეკვ. № 988/6871 ტირაჟი 1.000.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

I

მის. კახიანი—ზაპესის მნიშვნელობისათვის	83
ვ. ავაქოვი—ზაპესის გახსნის დღეს	5
	7

II

მ რ ა წ ვ ე ლ ო ბ ა

ა. დევდარიანი—ელექტროქიმიური მრეწველობის პერსპექტივები საქ-ში .	10
---	----

III

ვ ა ზ რ ო ბ ა

ბ. აბესაძე—ფასების დაკლების კაპანიის შედეგები	16
---	----

IV

შ ი ნ ა ნ ს ე ბ ი

დ. თოფურიძე—საკრედიტო სისტემა და კერძო კაპიტალი	29
ვ. ორჯონიკიძე—საქართველოს ადგილობრივი ბიუჯეტი 1925—26 წ.	40
ნ. ქოიავა—საქ. საფინანსო მეურნეობის ბალანსი	58

V

ს ა ს ო ფ ლ ო მ ე უ რ ნ ო ბ ა

ინუ. ე. ალშიბაია—ტრაქტორიზაციის საკითხისათვის	73
არ. რუხაძე—გლეხის მეურნეობის ორგანიზაცია საქ-ში	84

VI

ს ა რ ა დ ა ქ ც ი ო მ ა ს ა ლ შ ი დ ა ნ

აგრ. გ. ოქროპირიძე—როგორი ტიპის სასწავლებლები გეჭირდება სას-სამ- მეურნეო ცოდნის გასავრცელებლად	
---	--

VII

მ ნ ფ ო რ მ ა ტ ი ა

VIII

ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა

ზაქესის მნიშვნელოვნათვის

ზაქესი დამთავრებულია. ზაქესი მუშაობს. ზაქესი უკვე აწვდის თბილისს თავის დამაბრმავებელ სინათლეს.

და ეს გიგანტიური მუშაობა, თბილისის მუშების ინიციატივით დაწყებული, საქართველოს და ამიერ-კავკასიის მთავრობების და მოსკოვის ძლიერი დახმარებით, დასრულებულია ოთხ წელიწადში.

ეს — უძველესი გამარჯვებაა მუშების და გლეხებისა; რადგან ზაქესი — საბჭოთა საქართველოს ინდუსტრიულიზაციის ქვაკუთხედია და ერთ-ერთი გამომსახველი სოციალიზმის განხორციელებისა.

ამხ. ლენინი, სწორედ ასე აფასებდა ელექტრიფიკაციის მნიშვნელობას როცა ის სრულიად რუსეთის საბჭოთა VIII ყრილობაზე დაპარაკობდა ჩვენი მეურნეობის ახალ ტენიკურ ბაზაზე გადაყვანისათვის, მიუთითებდა „ერთს საშუალებაზე“, ამისათვის — აბობდა ის: „ჩვენი მეურნეობა, მასთან მიწათმოქმედება, უნდა გადაყვანილ იქნეს ახალ ტენიკურს ბაზაზე. თანამედროვე მსხვილი წარმოების ტენიკურს ბაზაზე. ასეთი ბაზა არის მხოლოდ ელექტრო.“

კომუნიზმი — ეს არის საბჭოთა ხელისუფლება + ელექტრიფიკაცია.

წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენი ქვეყანა დარჩება წვრილ — გლეხურ ქვეყანად. და საჭიროა, რომ ეს ნათლად შევიგნოთ...

ჩვენ ეს უკვე შევიგნეთ და საქმე უნდა მივიყვანოთ იქამდე, რომ სამეურნეო ბაზა წვრილ-გლეხურიდან მსხვილ-მრეწველობითზე გადავიდეს.

მხოლოდ მაშინ როცა ჩვენს ქვეყანაში იქნება განხორციელებული ელექტრიფიკაცია, როცა მრეწველობას, სასოფლო მეურნეობას და ტრანსპორტს მიუყენებთ თანამედროვე მსხვილი მრეწველობის ტენიკურ ბაზას, მხოლოდ მაშინ გავიმარჯვებთ საბოლოოდ!

ამხ. ლენინის მიერ ჯერ კიდევ 1920 წლის დეკემბერში, თქმულ ისტორიულ სიტყვებს, უფრო და უფრო დიდი მნიშვნელობა ეძლევათ ესლა, როდესაც მთელი საბჭოთა ქვეყანა გართულია გაცხოველებული სოციალისტური მშენებლობით, როდესაც იგი გადავიდა პირდაპირი ინდუსტრიულიზაციის და მეურნეობის ახალ საფუძველზე გადაყვანის პერიოდში.

ამ პირობებში ელექტრიფიკაციის უჭირავს საპატიო ადგილი და ამხ. კრუჟანოვსკის გამოთქმით იგი არის „მამოძრავებელი და დამმთავრებელი დასაწყისი ჩვენი ქვეყნის საერთო ენერგეტიკის რეკონსტრუქციისა, იგი არის უნაკლო-მეთოდი მისი საერთო შრომისუნარიანობისა“.

აი რატომაა რომ ჩვენ ასეთი სიხარულით ავღნიშნავთ საქართველოსათვის ისეთს დიდს სამეურნეო-პოლიტიკურს მიღწევას, როგორც არის ზაქესის აგება.

და პირდაპირ გასაოცარია, სწორედ იდიოტურია ჩვენი მტრების, განსაკუთრებით ნოე ჟორდანიას მტკიცება, რომ ზაჰესის აშენება არაფერს არ ნიშნავს. რადგანაც დასავლეთში ჰიდრო-სადგურები რამდენიც გნებავს იმდენია, მაგრამ სოციალიზმი კი ჯერ არ არის.

აქ ნოე ჟორდანია ჩვეული მენშევიკური გულმავიწყობით ისევ ივიწყებს ერთს მისთვის უსიამოვნო პატარა „წვრილმანს“, ეს „წვრილმანი“ პროლეტარიატის დიქტატურაა, საბჭოთა ხელისუფლების არსებობაა, რომლის დროს ჰიდრო-სადგურების, ახალი ფაბრიკების და ქარხნების აგება, უწყობს ხელს ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციას და აადვილებს სოციალიზმში გადასვლას.

აი ამ „წვრილმანის“ დანახვა არ უნდა ნოე ჟორდანიას. და სწორედ ამიტომაც არის ის მენშევიკი. მას ხომ არ უწყერია კარგი რამის დანახვა მუშურ-გლეხურს ქვეყანაში, მისი თვალეზი ყოველივე კარგს მხოლოდ ბურჟუაზიულს ქვეყნებში ნახულობს.

მაგრამ საბჭოთა საქართველოს მუშები და გლეხები მშენებრად ჰხედავენ ამას, მათ შეიგნეს რომ აუცილებელია სოციალისტური მშენებლობის გზებზე მტკიცედ დგომა, და ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის საქმეში მთელი თავისი ძალე-ბით შეველა თავისი ხელისუფლებისა.

ეს არის თავდები ჩვენი მტკიცე და საბოლოო გამარჯვებისა.

ზაქსის გზის დღეს

ვინ ფიქრებდა, რომ ხუთი წლის წინედ ოთხი ათას ტფილისის პროლეტარის მონაწილეობით გამართული კვირეული ისეთ გრანდიოზულ ნაშენებს მოგვცემდა, როგორცაა ზაქსი.

რევოლუციონერი ენტუზიაზმი მუშათა კლასისა და მისი შეურყეველი ნებისყოფა სამეურნეო ნგრევის დასაძლევად მიმართული იძლეოდა მტკიცე რწმუნას ყოველნაირ დაბრკოლებათა დამარცხებისას სოციალისტური მშენებლობის გზაზე.

ფიქრობდნენ, რომ არხი და ჰიდროსადგური აშენდებოდა, შაბათობისა და კვირეულების გზით და რომ ეს ყველაფერი ძვირად არ დაჯდებოდა.

ამ მომენტში კი არავინ ჰგონებდა იმ სიძნელეებს, რომელიც შემდეგში წამოიჭრა აღმშენებლობის წინაშე, როცა ღრმად ჩავეშვით მიწისა და კლდეების უფსკრულში და ნაღმის შემწეობით გვიხდებოდა თითოეული ადლი მიწის დაპყრობა.

რამდენი მტერი და მოწინააღმდეგე გამოგვიჩნდა, რომელთაც მთელი ფრონტები ვაგვიმართეს დაცივნისა, ეჭვებისა და უნდობლობისა.

ჯერ კიდევ 1920 წელს ინგლისელი მწერალი უელსი, რომელიც ნგრევის პერიოდში იმყოფებოდა საბჭოთა რუსეთში, ეუბნებოდა ლენინს „თქვენ კარგად უმიზნებთ ცას და ჰქმნით მშვენიერ ოცნებებს მომავალი ცხოვრებისათვის მიწაზე“.

მაგრამ სრულიად არ მესმის, როგორ შეგიძლიათ თქვენ, ასეთ პირობებში, ასეთ სიცივესა და სიმშლში, ააშენოთ ვოლხოვი — ლენინი უპასუხებდა: „უცხოელებისათვის ბევრია გაუგებარი. გაუგებარია მათთვის ვოლხოვის აღმშენებლობაც, ისევე როგორც გაუგებარია მათთვის ოქტომბრის რევოლუცია“.

მეორე „უცხოელი“ ახალი წარმოშობისა — ნოე ყორდანია მისათვის ჩვეულებრივად მითითებით აცხადებს, რომ ზაქსი თუმცა კი დასრულებულია, მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს რაიმე მიახლოებას სოციალისტურ აღმშენებლობასთან, რადგანაც, მისი აზრით, კაპიტალისტურ ევროპაშიც მრავალი ჰიდროსადგურები შენდებოდა, მაგრამ იქ არავითარი სოციალიზმი არ არსებობს.

ბურჟუაზიული ფლიუგერი, მწერალი უელსი, რომლისათვისაც უცხო იყო დასაწყისი ქარიშხლიან საბჭოთა აღმშენებლობისა, გაუსწორებელი მენშევიკი ნოე ყორდანია, რომელიც გამსჭვალულია მეტისმეტი სიძულვილით საბჭოთა ხელისუფლებისადმი, და არ უნდა დაინახოს არც ერთი ჩვენი გამარჯვება სამეურნეო დრონტზე და ბოლოს ადგილობრივი ჯიშის სეკუტიკოსები, „კრიტიკოსები“ და სასტიკი მტრები მუშათა დიქტატურისა, რომელნიც საკმარისად გავარჯიშ-

დენ ჭორებში ჩვენზე და კერძოდ ზაქესის მისამართით, ყველა ესენი ზერელედ და უნდობლობით უყურებენ ჩვენს გიგანტიურს მუშაობას სოციალიზმის აღმშენებლობისათვის.

მათ არა სჯერათ მიტომ, რომ ავიწყდებათ ჩვენში არსებული პროლეტარიატის დიქტატურა, მათ სრულიად არ იციან და არ ითვალისწინებენ იმ შემოქმედებით, ძალას და იმ უსაზღვრო ჯიუტობას, რომელიც შეუძლია გამოიჩინოს სოციალისტური მეურნეობის მშენებელმა პროლეტარიატმა კაპიტალისტურ გარემოცვის პირობებში.

მიუხედავად დიდი ზიძნელებებისა, რომელიც იდგა ამ გრანდიოზული დაწყობის განხორციელების გზაზე, ზაქესი მაინც ბრწყინვალედ დამთავრდა.

დაე დასაყუთ-ვერობის ბურჟუაზიული პრესა ეცადოს დადუმებას ამ მოვლენაზე ან და დაამციროს მისი მნიშვნელობა. ეს სულ ერთია, მუშა გაიგებს ამას, მუშამდე მივა ეს ამბავი.

დაე იცოდენ ჩვენმა მტრებმა და მეგობრებმაც, რომ დღეიდან საბჭოთა საქართველოში „ძველი“ მტკვარი — ეს საქართველოს წყალთა სადინელი შეზოკილია სამუდამო სამსახურით ტფილისის პროლეტარიატისათვის.

ძლიერი ბეტონის საგუბარით და მძიმე რკინის-ფარებით დაქედეს მტკვარი, აღიერი ამოსდეს მის მქუხარებას, სვლა შეუშალეს და შეაბეს აღმშენებლობით მუშაობაში.

ვინც ყოფილა ზაქესში, და იგი დაუთვალეიერებია არა ერთს ათეულს ათას კაცს, ის პირველ რიგში და უმთავრესად ყურადღებას აქცევს იმ ადგილს, სადაც მტკვარის ვიწრობებში, კლდოვან ნაპირებს შუა წყლიდან ამართულია ზღაპრულად მშენიერი და მძლავრი საგუბარი.

წყნარად მაგრამ დაჯერებულად და ამაყად, როგორც ბუმბერაზი დგას იგი და უზარმაზარ წყალს იჭერს თავისი რკინის მკერდით.

გამაცვიფრებელია საგუბარის შესახედაობა წყალდიდობის დროს, როცა მას ფარებში გაჭედილი ჭარბი წყალი ღრიალით და ზათქით ეხეთქება.

საოცარი სანახავია, საგუბარი და იგი მოელის უდიდეს მხატვარს. რომელმაც უნდა იშვიათი ნიჭით დახატოს ეს სიმბოლო გონებისა და ჰარმონიის გამარჯვებისა ქაოსის სტიქიონზე.

თითქოს ტყვეობიდან განთავისუფლებული, ზაქესის ბეტონის მკლავებიდან გამოვლევილი, ათასი შეკუმშული ტალღა ერთმანეთზე დაჯახებული და ერთი მეორისაგან გასრესილი გმინავს, ღრიალებს, ალბად ვერ იტანს ადამიანის ღონიერი ხელით მიყენებულ შეურაცხყოფას.

მაგრამ საგუბარიდან ხუთმეტრი საყენის მანძილზე ეს ღრიალი ყუჩდება, წყალს ეკარგება ღონე და მიდის როგორც უბრალო მდინარე.

ზაქესის მრავალრიცხოვანი მნახველები, მოჯადოებულნი დიდხანს უმხერენ ამ დიდებულ სურათს. რის შემდეგაც დანარჩენი ნაგებობანი ისეთ დიდს შთაბეჭდილებას აღარ სტოვებენ.

მაგრამ იქ, არხზე, საგენარატორო შენობაში თქვენ კიდევ გრძნობთ სხვა წესის სილამაზესა და დიდებას.

მდუმარე არხს, თავიდან ბოლომდე ბეტონით დაჯავშნულს უხმოდ და მდინარეებით მიაქვს თავის მკლავებში უზარმაზარი წყალი ოთხი გენერატორის გამოსაკვებად.

ასევე წყნარად, მაგრამ ამაყად დგას ოთხი გენერატორი, რომელნიც თავისი მოძრაობით იძლევიან 18.000 ცხენის ძალიან ელექტროენერგიას.

აქ საგენერატორო შენობის შიგნით სიჩუმე და სიწყნარეა, თითქმის არაფერია სმანს. არ ისმის აღარც წყლის ღრიალი. უზარმაზარი ძალით ის ეცემა რკინის მილებში გენერატორის ქვეშ სადაც იატაკის ქვეშ, სადაც თქვენ სდგებართ, მუშაობს ჩუმად და უხმაუროდვე ვარდება მტკვრის კალაპატოში.

აქ და მეზობლად მდებარე მოწყობილობათა განმანაწილებელ სამუშაოთა შენობაში მოთავსებულია მთლად ურთულესი კლავიატურა ენერჯის მიღებისა და განაწილებისა.

ვიდრე ზაპსის დენი მოხვდება ტფილისის ქარხნებში, ქუჩებსა და ბინებზე, მან ძნელი ეტაპი უნდა გაიაროს: აქ არის დაცული სასტიკი ანგარიში და მექანიზმის ყველა ნაწილების შორის სწორი შეფარდება.

ორი სამი მომუშავეს, ოთახიდან გამოუსვლელად, რომელნიც ურთულეს ხელსაწყოებზე მუშაობენ, ხელის რაადენიმე მოძრაობით შეუძლიათ გაუშვან ან უცბად შეაჩერონ 18.000 გაქენებული ცხენი.

ამ უზარმაზარმა ენერჯიამ უნდა გაანთავისუფლოს ადამიანი მძიმე შრომიდან და შექმნას ათი ათასი ტენიკური მომუშავე, სოციალისტური ქვეყნისათვის ნივთიერ ღირებულებათა შესაქმნელად. აი რატომ სთქვა ლენინმა, რომ სოციალიზმი — არის საბჭოთა ხელისუფლება ელექტროფიკაციის მიმატებით.

ლენინის მიერ გადასროლილი დიდი იდეა, რომელმაც გენიალური შორსმკვრეტელობით მეურნეობის რღვევის ბუჩანში გვიჩვენა ქეშმარიტი გზა ჩვენი შემდეგი განვითარებისა მაღალ ტენიკურ ბაზაზე გადასვლით, — ეს იდეა კონკრეტულათ ხორციელდება მთელს კავშირში.

პირველი ძნელი ნაბიჯი გადადგმულია და კარგადაც.

ჩვენ მოვახდინეთ ერთი გარღვევა, რომელმაც გაგვიხსნა გზა შემდეგი ფართი იერიშებისა ამ ფრონტზე.

ჩვენ დავასრულეთ გრანდიოზული საქმე, რომელიც მრავალი ათეული წელიწადი უნდა იყოს მჩქევნარე წყარო ქმედითი ძალებისა.

ჩვენ მოვიპოვეთ ღირსშესანიშნავი გამარჯვება ადამიანის ნებისყოფისა ბუნების სტიქიონის ძალებზე.

ზაპსი მზადაა და ის, როგორც სოციალიზმის ერთი ელემენტთაგანი უკვე შევიდა ჩვენი მეურნეობის რიგებში.

ჩვენი მხურვალე სალაში ზაპსის მუშაებს, რომელნიც სვინდისიერად მუშაობდნენ თავის საპასუხისმგებლო სადარაჯოზე.

მსოფლიო

აღ. დვდარიანი

ელექტროქიმიური მრეწველობის პერსპექტივები საქართველოში

ელექტროქიმიური მრეწველობის განვითარება შესაძლებელია იმ ქვეყანაში, სადაც იშვებოდა იაფი ენერჯია. ასეთ ენერჯიას დღევანდელ პირობებში იძლევა ჰიდრო სადგურები, რომლებიც წყალის ენერჯიით სარგებლობენ. თავისთავით ცხადია, რომ ჰიდროსადგურების ასაგებათ ხელსაყრელი პირობები მთავორიან ქვეყნებში მოიპოვება.

ჩვენი კავშირის ტერიტორიაზე საქართველოში ყველაზე უფრო ხელსაყრელი პირობებია წყლის ენერჯიის ელექტრონის ენერჯიით გარდასაქმნელად. ჩვენი უხვით მოიპოვება ენერჯიის სხვა წყაროებიც — ტყიბულის და ტყვარჩელის ნახშირი ერთის მხრივ, ახლოს გვაქვს ბაქოს ნავთი (რომელიც შესაძლოა საქართველოშიც აღმოჩნდეს) მეორეს მხრით, მიუხედავად ამისა წყლის ენერჯია უფრო იაფი და ხელსაყრელია. მაგრამ საკითხი მართო ისე არ დგას, თუ რა ენერჯიის წყარო უფრო იაფი და ხელსაყრელია. არსებობს მთელი რიგი მრეწველობის დარგებისა, სადაც ნახშირისა და ნავთის ენერჯია გამოუსადეგარია, თუ ის ელექტრო ენერჯიად არ იქნა გარდაქმნილი. ხელოვნური სასუქის წარმოება და ელექტროლიტიური მრეწველობა, ეს თანამედროვე მრეწველობის უმძლავრესი დარგები წყალის ენერჯიის გამოყენებაზე არიან დამყარებული. ალაგ-ალაგ, რა თქმა უნდა, ნახშირსაც იყენებენ ამ მიზნისათვის.

იმ მასალებიდან, რომელიც ს. მ. უ. სს აქვს შეკრებილი, სჩანს, რომ საქართველოს მოებოვება სხვადასხვა სადგურები, რომელთა საერთო სიმძლავრე თერთმეტათას ხუთას ცხენის ძალას უდრის. აქედან 6.800 ცხენის ძალა არის ტფილისში — 4.700 კი სხვა ადგილებში. დაახლოვებით ორიდან ცხენის ძალას შეადგენენ პატარა ჰიდრო სადგურები.

აწლო შომავალში დაიწყებენ მუშაობას შემდეგი სადგურები:

ზაპსი (უკვე დაიწყო მუშაობა) —	18.000	ცხენის ძალა	
აბაშის სადგური	2.500	„	„
აკარის წყალის	5.000	„	„
შოვის	135	„	„

ონის	200	„	„
ზონი	80	„	„
ხონის	80	„	„

ეს შეადგენს დაახლოვებით ოცდა ექვს ათას ცხენის ძალას; არსებულთან ერთად გვექნება ოცდა ჩვიდმეტ ათას ხუთასი ცხ. ძალა. მაგრამ ზაჰვისის ამუშავების შემდეგ თანდათან დაიხურება ტფ. პატარა სადგურები. დაგვრჩება დაახლოვებით 30.700 ცხ. ძ.

განზრახულია, როგორც ვიცით, რიონის სადგურის აგება, რომელმაც უნდა მოგვეცეს 42.000 ცხ. ძ. განზრახულია აგრეთვე სუსუმის სადგურის აგება — 1500 ცხ. ძ., ალაზანის 5.000 ცხენის ძ. და ფარავანის 100.000 ცხენის ძ. ყველა ეს სამუშაო გეგმები თუ განხორციელდა უახლოეს წლების განმავლობაში, საქართველოს ექნება 150.000 ცხ. ძალ. ენერჯია. აქვე უნდა გავიხსენოთ ის, რომ თუ საქართვებამ მოითხოვა, ზაჰვისის ენერჯის გაორკეცება შეიძლება. ასე რომ საერთოდ 200.000 ცხ. ძალამდე დაგროვდება.

იბადება საკითხი — როგორ და რა საწარმოო დარგებში უნდა დაიბანდოს ეს დიდი ენერჯია. ჯერ-ჯერობით განზრახულია შემდეგი დიდი ქარხნების აგება — მაუდის ქარხანა ტფილისში, ცემენტის ქარხანა კავთისხევში, ქალაღის ქარხანა ჯვარში, მინის ქარხანა, ბარიტის წისქვილი ქუთაისში და სხვა მთელი რიგი პატარა ქარხნებისა. წარმოებს ამავე დროს მუშაობა რკინის გზების ელექტრონის ენერჯიაზე გადასაცვანად. მაგრამ ყველა ამ ქარხნებს რკინის გზებთან ერთად არ დასჭირდებათ ერთი მესამედი იმ ენერჯიისა, რაც უნდა მოგვეცეს განზრახულმა სადგურებმა. დანარჩენი ენერჯიის გამოყენებისათვის უნდა შეიქნეს მრეწველობის ახალი დარგი, რომელიც ჩვენში ჯერ არ არსებობს — ელექტრო ქიმიური მრეწველობა.

ელექტრო ქიმიური მრეწველობის შექმნა უნდა საწარმოებდეს წინასწარი დამუშავებული გეგმით. ეს გეგმა მიზანშეწონილი იქნება თუ დამუშავდება ჰიდრო სადგურების გეგმებთან ერთად. ეს საშუალებას მოგვცემს ელდენის ქსელი ისე მოეწყოს, რომ მიზანშეწონილად იყოს განაწილებული ენერჯია.

ელექტრო ქიმიურ მრეწველობას საფუძვლად უნდა დაედგას ე. წ. ძირითადი ქიმიური მრეწველობის შექმნა. ძირითადი ქიმიურ მრეწველობას ეძახიან მეთანის და ტუტების წარმოებას, გოგირდი, მარილი და აზოტის მეთაი ერთი მხრივ; სოდა ორი სახის მეთარეს მხრივ. სამართლიანათ იტყვიან ხოლმე მრეწველობის განვითარება სოდის და გოგირდის წარმოებიდან იწყებაო. მართლაც შეუძლებელი იქნებოდა ინგლისში, მაგალითად, საფეიქრო მრეწველობის განვითარება, რომ მას სოდის და გოგირდის მეთაის დიდი მასშტაბით საწარმოო მეთოდები არ გამოეგონებინა.

ახალ ქარხნების აგების დროს იბადება საკითხი სად როგორ უნდა გამოვიყენოთ ხელსაყრელ პირობებში ძირითადი ქიმიური მრეწველობის ნაწარმოები. მაგალითად მაუდის ქარხანას სჭირდება სხვადასხვა სახის მეთაები, ბარიტის წისქვილს სჭირდება გოგირდის მეთაი, ქალაღის ქარხანას ქლორი და სხ. ერთი სიტყვით საერთოდ მრეწველობის განვითარება შეუძლებელია იმ ქვეყანაში, სადაც ძირითადი ქიმიური მრეწველობა არ არსებობს. ამიტომ პირველ რიგში უნ-

და დაისვას საკითხი კერძოდ გოგირდის მჟავის და სოდის წარმოების შესახებ. ეს მიუხედავად იმისა გვაქვს საქართველოში სათანადო ნედლი მასალა თუ არა. თუ არ არის — სხვა ადგილებიდან უნდა შემოვიტანოთ. გოგირდის მჟავის წარმოება მაინდა მაინც არ არის მკიდრით ელექტროენერჯისთან დაკავშირებული. რაც შეეხება სოდას აქ კი ის დიდ სამსახურს გაგვიწევს. კაუსტიური სოდის წარმოება დღეს ყველგან ელექტროლიტური საშუალებით ხდება. ჩვეულებრივ ნატრუმში, რომელიც წყალს უერთდება და კაუსტიურ სოდის ხსნარად იქცევა. ქლორი მიემგზავრება მეორე მხარეზე (ანოდისაკენ). ის გაზია. შეიძლება ან ფოლადის ბოთლებში მოვამწყვდიოთ, ან კირს შეუერთოთ. უკანასკნელ შემთხვევაში ქლორიდან კირს („ვივოდკას“) მივიღებთ. კაუსტიური სოდა კერძოდ საქიროა ნავთის გასაწმენდად ან საპნის მოსახარზლად. რაც ამიერ-კავკასიის ფედერაციას ჯერ-ჯერობით არა ნაკლებ ორასი ათასი ფუთისა წლიურად სჭირდება. ქლორი საქიროა უმთავრესად ბამბის და ქაღალდის მრეწველობაში. მოთხოვნილება ამ ნაწარმებზე იზრდება დღითი დღე სხვა დარგის მრეწველობასთან ერთად. ამ რიგად ჩვენ ერთსა და იმავე დროს მარილის ელექტროლიზის საშუალებიდან ორ პროდუქტს ვღებულობთ. იმ შემთხვევაში თუ სოდა-ქლორის ქარხანას ვივარაუდებთ ისეთი სიდიდისას, რომელიც წლიურად ორას ათას ფუთ სოდას და დაახლოებით ამდენსავე ქლორს მოგვცემს, მას 16-20 მილიონი კილოვატი დასჭირდება წლიურად.

საქართველოში ბლომათ მოგვეპოვება გლაუბერის მარილი. შესაძლოა დაისვას საკითხი, რამდენად მიზანშეწონილი იქნება როგორც სამეურნეო. ისე ტექნიკური თვალსაზრისით ამ ნედლი მასალიდან გოგირდის მჟავის მიღება ამავე ელექტროლიტურ საშუალებით. ამ საკითხს შესწავლა სჭირდება.

უდიდესი ყურადღება უნდა მიექცეს, რა თქმა უნდა, საქართველოს სამთომადნო ნედლი მასალის ელექტრო ქიმიურ გადამუშავებას. ამ საკითხთა შორის ფერომარგანეცის საკითხი ცოტათ თუ ბევრად შესწავლილია. 60—80 მილიონი კილოვატი, ე. ი. მესამედი იმისა, რასაც რიონის სადგური მოგვცემს მას დასჭირდება. ფერომარგანეცის წარმოებასთან ერთად შეიძლება წამოიჭრას პერმანგანატის საკითხი. მით უმეტეს, რომ ჭიათურის შავი ქვის მადანი მდიდარია პიროლიზიტით. დაახლოებითათი პროცენტი პიროლიზიტის რაოდენობისა, რაც საერთო ბაზარზე გამოდის პერმანგანატად მუშავდება.

ელდენის ქსელის შესაქმნელათ საქიროა წმინდა სპილენძი. რომელსაც მაწენ ელემენტები არ ურევია. ასეთი სპილენძის მიღება შეიძლება მხოლოდ ელექტროლიტური გზით. საქართველოში ჯერ-ჯერობით როგორც სჩანს მარტო დევდორაკში მოიპოვება სპილენძის მადნის საყურადღებო რაოდენობა. ამ სპილენძის გადამუშავება არის ერთ ერთი უდიდესი ამოცანათაგანი ჩვენი ელექტრო ქიმიური მრეწველობისა. ელექტრო ქიმიის ამ დარგის სიმძლავრე დამოკიდებულია მადნის სიმძლავრეზე. ყოველი შემთხვევაში შეიძლება ითქვას რომ კილოვარამ ელექტროლიტურ სპილენძს 4-5 კილოვატ საათი დასჭირდება.

ლითონებს შორის მოვიხსენიოთ კიდევ ალუმინიუმის წარმოება. ამისათვის საქიროა ე. წ. ბოქსიტი. ეს მადანი ჯერ-ჯერობით საქართველოში არ აღმოჩენილია. მაგრამ უმთავრეს ხარჯს ალუმინიუმის წარმოებაში ელექტროლის ენერ-

გია მოითხოვს. კილოგრამი ალუმინიუმი ჯდება ოცდაათი კილოვატი. იქ სადაც იაფი ენერგია მოიპოვება შეიძლება შემოტანილი ბოქსიტზედაც მუშაობა. ევროპის სახელმწიფოებიც ხშირათ ასე იქცევიან.

ჩვენში დიდ ყურადღებას იწვევს ხელოვნური სასუქის წარმოების საკითხი. როდესაც ამ საკითხზე ლაპარაკობენ მხედველობაში აქვთ მარტო აზოტი. ეს დიდი შეცდომა არის. აზოტი მარტო არ კმარა. საჭიროა ფოსფორი და სხვა ნივთიერებანი. თუ ნიადაგს მაგალითად ფოსფორი ან კალიუმი აკლია აზოტი სარგებლობას ბევრს ვერ მოუტანს. ამიტომ ჰაერიდან აზოტის მიღებასთან („აზოტის ფიქსაცია“) ერთად უნდა დადგეს მეორე საკითხი სად და როგორ უნდა მოვიმარაგოთ ფოსფორი და კალიუმი. კერძოდ აზოტის ჰაერიდან მისაღებად ხელსაყრელი გაბერბოვის სინტეტიური მეთოდი. ეს იმ შემთხვევაში თუ გოგირდის მყავის საკითხი გადაჭრილი იქნება. სხვა გზით ჰაერიდან მიღებული აზოტი ხელოვნურ სასუქად გადამუშავებული უფრო ძვირი დაჯდება.

მართალია კალციანამიდი. რომლის წარმოება განზრახულია კალაგერანში შეიძლება გამოყენებულ იქნას არა მარტო ხელოვნურ სასუქათ. ის შეიძლება გადამუშავდეს ამიაკათ და აზოტის მყავათ. მაგრამ სხვა გზით მიღებულნი პროდუქტები უფრო იაფი დაგვიჯდება. გარდა ამისა ციანამიდის წარმოება ხელსაყრელი იქნება იმ შემთხვევაში თუ ქარხანა წლიურად არა ნაკლებ 15-20 ათას ტონა ციანამიდს მოგვცემს. თვითეულ ტონას 17-18 ათასი კილოვატ საათი დასჭირდება.

ზოგიერთ საკითხის გასათვალისწინებლად შევადაროთ ციანამიდის წარმოება სხვა ჰაერიდან უშუალოთ აზოტის მიღების მეთოდებს. ციანამიდი არის შეერთება კირის, ნახშირის და აზოტის. კირი და ნახშირი ელექტრონის ლუმელებში იძლევა კარბიდს. კარბიდი შემდეგ უნდა დაიწვას აზოტის ატმოსფერაში. შემდეგ ხელახლათ სპეციალურ ლუმელებში გახურდეს და შიგ წმინდა აზოტი გატარდეს. გლებულობთ კალციუმციანამიდს, რომელიც ჩვეულებრივად 20-21 პროცენტ აზოტს შეიცავს. როგორც წარმოების პროცესი გვიჩვენებს ციანამიდისთვის სამი ქარხანა არის საჭირო — კარბიდის; აზოტის და შემდეგ თვით ციანამიდის. იმ შემთხვევაში თუ ციანამიდის გადამუშავება მოვიწოდოთ ამიაკით ახალი ქარხანა იქნება საჭირო. ამიაკის აზოტის მყავად გადამუშავებასაც („ამიაკის დაწვა“) ცალკე ქარხანა სჭირდება.

გაბერბოვის სინტეზი რასაკვირველია უფრო რთული და ძნელი განსახორციელებელია. სამაგიეროთ ის უშუალოთ იძლევა ამიაკს. ნედლი მასალა — ჰაერი და წყალი ყველგან ბევრია. ელექტროლიტური გზით წყლიდან მიღებული წყალბადი ერთის მხრით, მყავბადიდან გაწმენდილი ჰაერი მეორეს მხრივ (აზოტი) უერთდებიან ერთი მეორეს და ქმნიან ამიაკს. ენერგია იმდენი არ არის საჭირო, როგორც მაგალითად ციანამიდისთვის. აპარატურა კი რთულია. არსებობს კრდე აზოტის მყავის ჰაერიდან მიღების მესამე საშუალება. ელექტრონის ლუმელებში გახურებული ჰაერი (3200-3500 გრად-მდე) შეიცავს რამოდენიმე პროცენტს აზოტის და მყავბადის შეერთებას. ეს შეერთება წყალთან იძლევა აზოტის მყავს. ეს მეთოდი მოითხოვს აუარებელ ენერგიას. ერთი კილოგრამი აზოტის მყავი დაჯდება ოც კილოვატ საათამდე.

აზოტის შეერთებანი პირველი მოთხოვნების საგანს წარმოადგენენ არა მარტო სამრეწველო ქვეყნებისათვის. უმთავრესად ესენი იხარჯებან ხელოვნური სასუქისათვის. გარდა ამისა თითქმის ყველა ასაფეთქებელ მასალებში აზოტი შედის როგორც შემადგენელი ნაწილი. თოფის წამალი, ნიტროგლიცერინი. პიროქსელინი და სხ. რთული ასაფეთქებელი ნივთიერებანი აზოტზე არის დამყარებული. არა მარტო ომისათვის, სანთომადნო და გზების მუშაობისათვისაც ასაფეთქებელი ნივთიერებანი აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენენ. ამას უნდა დაემატოს ისიც, რომ აზოტის მყავზე და ამიაკზე დამყარებულია მთელი რიგი სამრეწველო დარგებისა — მაგალითად საღებავების მრეწველობა. ამიტომ ყველა ქვეყნები ცდილობენ აზოტის წარმოება საკუთარი იქონიონ, რომ სხვა ქვეყნიდან დამოუკიდებელნი გახდნენ.

საქართველოსთვისაც ეს საკითხი საჭირობოროტო საკითხია. აზოტის მრეწველობას აქვს არა მარტო ჩვენთვის, არამედ მთელი კავშირისთვის დიდი მნიშვნელობა, რადგანაც ასეთი იაფი ენერჯია კავშირს სხვა ადგილებში ცოტა მოეპოვება. საწარმოვო მეთოდის არჩევა კი დამოკიდებულია იმაზე თუ რა მიზნისათვის დაიწყოებთ აზოტის წარმოებას. ციანამიდის წარმოება მიზანშეწონილი იქნება თუ მას ხელოვნურ სასუქად გამოვიყენებთ. ამიაკათ და აზოტის მყავად მისი გადამუშავება არ იქნება მიზანშეწონილი. თვით ამიაკის და აზოტის მყავი უშუალოდ რომ ჰაერიდან მივიღოთ ეკონომიური თვალსაზრისით ალბად უფრო მისაღები იქნება.

ეს აუარებელი ენერჯია, რომელიც დასჭირდება აზოტს თავის თავად გვიკარნახებს დიდი მასშტაბის წარმოების შექმნას. ოცი-ოცდაათ ათასიანი საღვურები აზოტის წარმოებისათვის არ კმარა. ამიტომ სხვადასხვა ალაგას აგებული საღვურები ქსელების ქაშუალებით უნდა შეერთდნენ ერთ რომელიმე ცენტრში. ასეთ ცენტრად შეიძლება ჩაითვალოს დასავლეთ საქართველო. ალბად აქ განადგება პირველი ელექტრომეტალურგიული წარმოება ფერომარგანეცის სახით. აქვე არის ნახშირი და კირი, რაც აადვილებს კარბიდის წარმოებას. კარბიდი, როგორც ვიცით, ნედლი მასალა არის ციანამიდის წარმოებისათვის. თავისთავად კარბიდზე დიდი მოთხოვნილება არის აცეტილენის მისაღებად.

რაც შეეხება ხელოვნური სასუქის ბაზარს — ბათომის და სუხუმის კულტურული რაიონები იქნებიან ალბად მისი მომხმარებელნი. ამიტომ ეს დარგი წარმოებისა ამ რაიონში უნდა დაიწყოს.

აღმოსავლეთ საქართველოში უმჯობესი იქნება დაარსდეს ელექტროლიტიური მრეწველობა სპილენძის, გლაუბერის მარილის (თუ ეს მიზანშეწონილათ იქნა ცნობილი). აქვე შეიქმნება ალბათ ძირითადი ქიმიური მრეწველობა — სოდა, ქლორი, გოგირდის მყავი, აზოტის მყავი და სხვ.

გარდა მსხვილი ელექტრო ქიმიური მრეწველობისა არის მთელი რიგი შედარებით პატარა წარმოებებისა, სადაც იაფი ელექტრონის ენერჯია დიდ საშახურს გაგვიწევს. ასეთია ფოსფორის წარმოება ძელებიდან. ერთი ასეთი ქარხანა ამიერ-კავკასიის ფედერაციის მასშტაბით ალბათ ტფილისში დაარსდება. იმ არანორმალურ მდგომარეობას, როცა აქ ძელები გროვდება და ლენინგრადში იგზავნება რაც შეიძლება მალე უნდა მოეღოს ბოლო. ეკონომიურ თვალსაზრის-

სით არ შეიძლება გამართლება იმისა, რომ ნედლი მსალა ასე შორს იგზავნება გადასამუშავებლათ. მეორე მაგალითი პატარა, ქარხნის, სადაც იაფი ენერგია კარგ სამსახურს გაგვიწევს, იქნება გოგირდნახშირბადი. ეს პროდუქტი დღესაც უცხოეთიდან შემოგვაქვს. ცდები ამ წარმოების აქ მოწყობისა იყო. გოგირდნახშირბადი საჭიროა როგორც არაორგანიულ ნივთიერებათა გასახსნელი საშუალება და ხორბლის ბელღების სადენიფექციო. შეიძლება კიდევ ბევრი სხვა წარმოების ჩამოთვლა, რომლებიც ელექტრო-ქიმიურ მრეწველობის დარგს ეკუთვნიან, მაგრამ ამ შემთხვევაში ეს საჭირო არ არის.

აქ ჩვენი ზერელე შევხებით საერთოდ ელექტრო ქიმიურ მრეწველობის განვითარების შესაძლებლობას. რა მასშტაბის და ხასიათის იქნება ესა თუ ის დარგი მრეწველობისა — ამ საკითხს შესწავლა უნდა. საკითხის კვლევა ძიებაში მონაწილეობა უნდა მიიღონ ყველა დარგის სპეციალისტებმა. აგრონომების საქმეა გამოიკვლიონ საქართველოს ნიადაგის საჭიროება ამა თუ იმ სახის ხელოვნურ სასუქში. მათვე უნდა გამოარკვიონ რაოდენობა საჭირო ხელოვნურ სასუქისა. სამთო ინჟინერების დანიშნულება იქნება საბოლოოდ ნედლეულობის ბუდობების და ამა თუ იმ მადანის რაოდენობის გამოკვლევა. ყველა ამას დაემატება ბაზრის ზედმიწევნით შესწავლა.

ჩვენ გვინდა ამ საკითხის დაყენება იმ მიზნით, რომ ის გახდეს ზედმიწევნით შესწავლის ობიექტი. რაც უფრო დაკვირვებით იქნება შესწავლილი საკითხი, მით უფრო რაციონალურ კალკულაში ადგება სენი მრეწველობის განვითარება. თავიდან ავიცილებთ შეცდომებს, რომელიც ყოველთვის მოსალოდნელია საკითხის ნაჩქარევად გადაჭრის დროს. ამიტომ იქნებ ნაადრევი არ იყოს დაევალოს, რომელიმე დაწესებულებას შეისწავლოს ენერჯის გამოყენების საკითხი. ზემოთ ვთქვით, რომ ორი მესამედი ენერჯისა, რომელიც ჩვენ გვექნება მომავალ წლებში თავისუფალი იქნება. ამ ენერჯის მიზანშეწონილად გამოყენებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ექნება საქართველოს მრეწველობის განვითარებისათვის.

კ ა ზ რ ო ბ ა

ნ. აბესაძე

ფასების დაკლების კამპანიის შედეგები

როგორც ვიცით ჩვენ ეკონომიური აღმშენებლობის ფრონტზე ხელისუფლების ერთ-ერთი უდიდესი ამოცანა იყო ფასების 10%-ით დაკლება. შრომისა და თავდაცვის საბჭოს ა. წ. თებერვლის 16-ს დადგენილებით იენისის 1-თვის საცალო ფასების დაკლება სახელმწიფო და კოოპერატიულ ორგანიზაციებში უნდა მომხდარიყო 10%-ით იმ ფასების ღონესთან შედარებით, რაც ა. წ. იანვრის 1-ს იყო.

თუ რამდენათ დიდი ეკონომიური მნიშვნელობა ჰქონდა საცალო ფასების 10%-ით დაკლებას ფართო მასებისათვის, ეს იქიდანაც სჩანს, რომ ამ დაკრითი ამოცანის განსახორციელებლად ხელისუფლებამ მოუწოდა როგორც სახელმწიფო, სავაჭრო და კოოპერატიულ ორგანიზაციებს, ისე პარტიულ და პროფესიონალურ ორგანოებს. და ეს მოხდა იმიტომ რომ საცალო ფასების 10%-ით დაკლებას რეალური შედეგი უნდა მოეტანა მუშათა და გლეხთა მასისათვის საბიუჯეტო ნაკრების რეალური ღირებულების შემცირებით.

და მართლაც ვხედავთ, რომ დაწყებული თებერვლიდან ეს ფრიად დიდი და რთული მუშაობა ფასების დაკლებისათვის ერთხელაც არ შენელებულა და დღესაც ისეთსავე ცხოველ ინტერესს იჩენს ამ საკითხისადმი, როგორც კამპანიის დასაწყისში.

დღეს დღეობით, როდესაც შრომისა და თავდაცვის საბჭოს დირექტივით შოცემული ვადა — იენისის 1 — უკვე გავიდა, ვფიქრობთ ზედმეტი არ იქნება, აღვნიშნოთ მიღწეული შედეგები ფასების დაკლებისა და აგრეთვე ამ კამპანიის დეფექტები.

დავიწყოთ ტფილისით, ვინაიდან იგი წარმოადგენს ჩვენი ეკონომიური ცხოვრების ცენტრსა და, რასაკერველია, ყველაზედ მეტად ის არის საინტერესო, თუ როგორ ვატარდა ეს კამპანია ჩვენს დედაქალაქში.

ფაქტიურად ფასების დაკლება ჩვენში დაიწყო ა. წ. მარტის 5-დან, როდესაც გამოიცა შინა-ვაჭრობის კომისარიატის დადგენილება ფართლულზე სახლურითი ზედნართის შემცირების შესახებ.

აღნიშნული დადგენილებით კოოპერატიული ორგანიზაციებისათვის საზღვრითი ზედნართი ფართლულზე შემცირებული იქნა საშუალოდ 5%-ით. რასაკერველია, ზედნართების ასეთ შემცირებას თავისთავად უნდა მოეცა ფართლულზე საცალო ფასების შემცირება აგრეთვე 5%-ით საშუალოდ.

მეორე გარემოება, რომელიც ფართლულის ფასების შემცირებას იწვევდა, იყო ის, რომ თვით მრეწველობამ თებერვალშივე მოახდინა ფართლულზე საგა-

საცემო ფასების შემცირება დაახლოვებით 5%-ით; ასე რომ საგასაცემო ფასების შემცირებასაც თავისი რეალური ეფექტი უნდა მოეცა საცალო ფასების დაკლებაზე. საქმეში.

მაგრამ აქ აღსანიშნავია ერთი გარემოება. ცხადია, თუ კოოპერაცია ზედნართებს ამცირებდა 5%-ით, ხოლო მრეწველობა კი აგრეთვე 5%-ით (საშუალოდ), მაშინ ორივეს ერთად უნდა მოეცა რეალურად საცალო ფასების დაკლება ფართულულზე 10%-ით. ერთის შეხედვით ეს თითქოს ასეა, მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ, რომ რეალურად, სინამდვილეში, მრეწველობის მიერ საგასაცემო ფასების 5%-ით შემცირება, მომხმარებელ მასისადმი აღწევს მხოლოდ დაახლოვებით 3,6%-ის სახით. ასე რომ თუ ადგილობრივი ორგანიზაციები მიზნად დაისახავენ ფართულულზე საცალო ფასების 10%-ით შემცირებას მაშინ მათ თავისი ზედნართების შემცირებით, სავაჭრო ხარჯების შემოკლებით და საერთოდ სავაჭრო აპარატის რაციონალიზაციით უნდა მოეცათ ფასების დაკლება არა 5%-ით, არამედ 6,5%-ით. ან და, მეორეს მხრივ, ზომები უნდა ყოფილიყო მიღებული იმისთვის, რომ მრეწველობას კიდევ მოეხდინა საგასაცემო ფასების დაკლება უფრო მეტი პროცენტით, ვინემ იყო 5%-ნი დაკლება.

ასეთი მდგომარეობა გვაქვს ფართულულის მიმართ, მაგრამ თითქმის ეგევე შეიძლება ითქვას სხვა სამრეწველო საგნების მიმართაც, ვინაიდან მრეწველობამ საგასაცემო ფასები ყველა თავის პროდუქტიაზე დაუკლო საშუალოდ 5%-ით, ხოლო დანარჩენი უნდა მოეცა საქონლის გამტარ ქსელს თავისი ზედნართისა და სავაჭრო ხარჯების შემცირებით და აპარატის რაციონალიზაციით.

და სწორედ იმის გამოსარკვევად თუ ვინ როგორ ჩაატარა ფასების დაკლება, რომელმა ორგანიზაციამ რამდენათ დაუკლო საცალო ფასებს, საკონტროლო და მომწესრიგებელმა ორგანოებმა ჩაატარა რამდენიმე გამოკვლევა.

ერთი გამოკვლევა ჩატარდა მარტის ბოლო რიცხვებში, მეორე აპრილის ბოლო რიცხვებში და მესამეც მაისის უკანასკნელ დღეებში.

პირველმა ორმა გამოკვლევამ ცხადი გახადა ის, რომ ყველა სახელმწიფო და კოოპერატიული ორგანიზაცია ენერგიულად შეუდგა 10%-ნი ფასების დაკლების ლოზუნგის განხორციელებას, ყველას ემჩნეოდა აშკარა ტენდენცია ფასების დაკლებისა და ამ მხრით მუშაობა მართლაც მეტად იყო გაჩაღებული.

ხოლო რაიცა შეეხება მესამე გამოკვლევის შედეგებს,¹⁾ იგი შემდეგ სურათს გვაძლევს.*)

ტფილისის სამომხმარებლო კოოპერაციამ ფართულულობაზე საშუალოდ დაუკლო 11,8%, ხოლო სახელმწიფო სავაჭრო ორგანიზაციებმა 12,1% — ა. ვ. იენისის 1-თვის.

თუ ცალ-ცალკე აღვნიშნავთ თვითეულ ორგანიზაციის მიღწევებს დავინახავთ შემდეგს:

*) უკანასკნელ გამოკვლევაში მონაწილეობას იღებდნენ მუშათა კომისიები და პროფესიონალური ორგანიზაციებიც. ასე რომ უკანასკნელი გამოკვლევის შედეგები ბევრად უფრო საინტერესო უნდა იყოს მკითხველი საზოგადოებისათვისაც.

1) მუშკოპმა დაუკლო ბამბეული ფართალს ფასი — 10%. მატყლის ნაკეთობას — 24,1%, სელის ნაკეთობას — 4,8%; ე. ი. საშუალოდ ფართლეულზე ფასები დაკლებულია — 12,1%-ით.

2) სატრანსპორტო საზ-მ „ზაქტპო“-მ დაუკლო — ბამბეულზე — 11,3%-ით, მატყლის ნაკეთობაზე — 14,9%-ით. სელის ნაკეთობაზე — 3,5%. ე. ი. საშუალოდ 11,1%-ით.

3) საზ. „ბოეცმა“ — ბამბეულზე — 11,8%-ით, მატყლის ნაკეთობაზე — 14,4%-ით, სელის ნაწარმოებზე — 5,0-ით, ე. ი. საშუალოდ — 11,5%.

4) სახელმწიფო ვაჭრობის საპაიო ამხანაგობამ დაუკლო ბამბეულზე — 10,7%-ით, მატყლის ნაკეთობაზე — 23,1%-ით, სელის ნაკეთობაზე — 6,1%-ით. ე. ი. საშუალოდ 12,8%-ით.

5) „ტექსტილტორგმა“ დაუკლო ბამბეულზე — 10,4%, ხოლო მატყლის ნაკეთობაზე კი — 24,3%-ით. ე. ი. საშუალოდ 12,7%-ით.

ასეთია ორგანიზაციების მიხედვით ფართლეულზე ფასების დაკლების ზოგადი სურათი.

იმისათვის, რომ მივიღოთ საერთოდ ფართლეულზე ფასების დაკლების საშუალო პროცენტი. ანგარიში უნდა გავუწოთ იმას, თუ ფართლეულის საერთო ტრიალში თვითეულ ჯგუფს რა წონა აქვს და როგორია მისი ბრუნვა. ჩვენ ვიცით, რომ ფართლეულის საერთო ბრუნვაში ბამბეული ნაკეთობის ხვედრითი წონა უდრის დაახლოებით 67%-ს, მატყლის ნაკეთობის — 21% და სელის კი — 12%-ს. და აი თუ ამ პროცენტებს მივიღებთ მხედველობაში მაშინ გამოვა, რომ ტფილისის კოოპერაციის ფართლეულზე საშუალოდ ფასები დაუკლია ა. წ. ივ-ნისის 1-თვის 11,8%-ით, ხოლო სახელმწიფო ვაჭრობას კი — 12,1%-ით.

აღსანიშნავია აქ ის გარემოება, რომ მეტად უმნიშვნელო მიღწევები გვაქვს სელის ნაკეთობაზე ფასების შემცირების მხრით, მაგრამ ეს აინსნება იმ გარემოებით, რომ მრეწველობას სელის ნაკეთობაზე თითქმის სრულებით არ მოუხდენია საგასაცემო ფასების დაკლება და თუ რაიმე მიღწევები გვაქვს ამ მხრივ ეს მხოლოდ ადგილობრივი სახელმწიფო და კოოპერატიული ორგანიზაციების ხარჯზე.

ასეთია ფართლეულზე ფასების დაკლების საერთო სურათი.

შევეხით ეხლა ლითონის ნაკეთობას. ლითონის ჭურჭელსა და ლითონის ნაკეთობაზე ფასები დაუკლო:

1) ტფილისის მუშკოპმა 6,9% (8 მაჩვენებლის მიხედვით).

2) „ზაქტპომ“ — 10,5%-ით (19 მაჩვენებლის მიხედვით).

3) „ბოეცმა“ — 13,5%-ით (7 მაჩვენებლის მიხედვით).

4) სახელმწ. ვაჭრობის საპაიო ამხანაგობამ 12,5%-ით (8 მაჩვენებლის მიხედვით).

5) საზ. „ტფილისის ვაჭრობამ“ საშუალოდ 3,3%-ით.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ლითონის ნაკეთობაზე ფასების დაკლება უმთავრესად ტარდება ზედნართების შემცირებით, რომლის საშუალო დაკლებაც ხსენებული ორგანიზაციების მიმართ უდრის თითქმის 10%-ს.

სილიკატურ ნაკეთობაზე ფასები დაუკლო:

1) მუშკოპმა — 16,0% (11 მაჩვენებლის მიხედვით).

- 2) „ზაკტომ“ — 15,9% (15 მაჩვენებლის მიხედვით).
- 3) „ბოეცმა“ — 18,8%-ით (7 მაჩვენებლის მიხედვით).
- 4) სახელმწიფო ვაჭრობის საპაიო ამხანაგობამ — 6,8%-ით (6 მაჩვენებლის მიხედვით).

უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ სილიკატების მიხედვითაც ვაჭნევეთ ზემოსხენებული ორგანიზაციების მიერ ზედნართების მნიშვნელოვან შემცირებას, რაც აღემატება 10%-ს იანვრის 1-ის ზედნართებთან შედარებით.

თუ ავიღებთ ესაა ადგილობრივი მრეწველობის ისეთ საგნებს, როგორცაა საპონი, თამბაქო, პაპიროსი, ადგილობრივი ჩაი, ვერმიშელი, ძხვი და სხვ., უნდა ვსთქვათ, რომ საშუალოდ აქ გვაქვს ფასების შემდეგი დაკლება:

- 1) ტფილისის მუშკოპი — 6,2% (10 მაჩვენებლის მიხედვით).
- 2) „ზაკტომ“ — 7,4% (14 მაჩვენებლის მიხედვით).
- 3) „ბოეცი“ — 6,8% (9 მაჩვენებლის მიხედვით).

უნდა ითქვას, რომ აქ სხენებული ორგანიზაციების მიერ ფასების დაკლების განხორციელებისათვის უმთავრესად ზედნართები შემცირდა, რაც საშუალოდ აღემატება 4%-ს, რამაც მოგვცა ზემოსხენებული საშუალო დაკლება ფასებისა, თორემ ადგილობრივმა მრეწველობამ ზოგიერთ თავის პროდუქტიაზე კიდევაც აუწია ფასები (მაგ. საპონზე).

ცალკე უნდა იქნეს აღნიშნული ფასების დაკლება ტყავეულობაზე და ტყავის ნაკეთობაზე.

საკავშირო მრეწველობის ტყავის ნაკეთობაზე (დამზადებული საქონელი) ფასები დაუკლო ა. წ. იენისის 1-თვის:

- 1) მუშკოპმა — 12,8%-ით (6 მაჩვენებლის მიხედვით).
- 2) „ზაკტომ“ — 11,1%-ით (15 მაჩვენებლის მიხედვით).
- 3) „ბოეცმა“ — 6,5%-ით.
- 4) სახ. ვაჭრობის საპაიო ამხანაგობამ — 4,1%-ით (5 მაჩვენებლის მიხედვით).
- 5) ტყავტრესტმა 17,3%-ით (6 მაჩვენებლის მიხედვით).

რაცაა შეეხება თვით ს. მ. უ. საბჭოს ტყავტრესტის პროდუქტიაზე ფასების დაკლებას, აქ უნდა აღინიშნოს, რომ თუ მისი პროდუქციის ზოგიერთ ნაკეთობაზე ფასები საშუალოდ შემცირდა იანვრის ფასებთან შედარებით 3,4%-ით, სამაგიეროდ ზოგიერთ ფართო მოხმარების საგნებზე ტყავტრესტის მიერ ფასები მნიშვნელოვნად იქნა მომატებული იანვრის ფასებთან შედარებით. ამ უმაღლეს მომწესრიგებელი ორგანოების მიერ ეს არანორმალური მოვლენა საბოლოოდ აღმოფხვრილია და უკვე ა. წ. იენისის 1-დან დაწყებული ტყავტრესტმა, ყველა თავის პროდუქტიაზე დაუკლო ფასები საშუალოდ 5%-ით ა. წ. იანვრის 1-ს ფასებთან შედარებით.

რასაკვირველია ეს საგრძნობი მოვლენაა მომხმარებელთა ფართო მასებისთვის, რამდენადაც იანვრის ფასებთან შედარებით აწეული ფასები ესაა დაკლებულია ამავე იანვრის ფასებთან შედარებით 5%-ით, ასე, რომ რეალურად ამაჟამად ამ საგნებზე ფასების დაწვევა მოხდა საშუალოდ თითქმის 25-30%-ით და ეს ისეთ საგნებზე (სანდლებზე), რომელიც ჩვენი ტყავტრესტის უმთავრეს პროდუქტს წარმოადგენს და რომელსაც დიდი ბაზარი აქვს.

რაცა შეეხება თვით ტყავეულობას, უნდა ვსთქვათ, რომ საქვეწმირო მრეწველობის ტყავეულობაზე ფასები საშუალოდ დაკლებულია 8,2%-ით, ხოლო ს. მ. უ. საბჭოს მიერ თავის ტყავეულობაზე საშუალოდ დაკლებულია ფასები 3,4%-ით.

ესლა შეეხებოთ კვების პროდუქტებს. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ სასოფლო-სამეურნეო საგნებს მეტად მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავთ ჩვენი მუშის საბიუჯეტო შენაკრებში. ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ ეს პროდუქტები პირველი მოსახონილების საგნებია და ამ საგნების მომარაგების სათანადო მოწესრიგება ხელისუფლებებისათვის დიდი გამარჯვება იქნება ეკონომიურ ფრონტზე. რა შედეგები გვაქვს ჩვენ კვების პროდუქტებზე ფასების დაწევის საქმეში?

გამოკვლევამ გვიჩვენა, რომ კვების საგნებზე ტფილისის სამომხმარებლო კოოპერაციამ ფასები დაუკლო საშუალოდ — 10,8%-ით. აქედან:

- 1) მუშკოაჰმა — 12,2%-ით.
- 2) „ზაკტპომ“ — 9,4%-ით.
- 3) „ბოეცმა“ — 10,1%-ით.

გამოკვლევამ გვიჩვენა. რომ ზოგიერთ საგნებზე ფასების აწვევასაც ჰქონდა ადგილი (ცხერის ხორცი, ბრინჯი აკულ., პილპილი), რაც გამოწვეული იყო ამ საგნების ან ნაკლებობით, ან მათი საგასაცემო ფასების გადიდებით.

ერთის შეხედვით აქ მართლაც მნიშვნელოვან მიღწევასთან გვაქვს საქმე. მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ, რომ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მომარაგების მხრით ჩვენი სამომხმარებლო კოოპერაცია ჯერ კიდევ შედარებით სუსტ ძალას წარმოადგენს და მას ვერ მოუხერხებია ტფილისის სამომხმარებლო ბაზრის დაპყრობა ამ სფეროში ისევე, როგორც სხვა სფეროში. და სწორედ ამიტომ კერძო ბაზარს ამ დარგში ჯერ კიდევ მნიშვნელოვანი როლი უჭირავს. ამის გამო კვების პროდუქტებზე ფასების ის დაკლება, რომელიც ზევით აღვნიშნეთ, რეალურად საგრძნობი ვერ იქნებოდა მომხმარებელთა ფართო მისისათვის. ამას გვიმატიკებთ თუ გინდ საბიუჯეტო შენაკრების ღირებულების მოძრაობაც.

მაგალითად, თუ საბიუჯეტო შენაკრების ღირებულებამ კოოპერაციაში ა. წ. მისის 1-თვის დაიკლო 7,9%-ით იანვართან შედარებით, სამაგიეროთ მისი ღირებულება კერძო ბაზარზე გაიზარდა 3,0%-ით. მაგრამ უმთავრესი ის არის, რომ თუ კოოპერაციაში საბიუჯეტო შენაკრების სასოფლო-სამეურნეო საგნების ფასი მისის 1-ს იანვრის 1-თან შედარებით დაეცა — 7,6%-ით სამაგიეროდ იმავე სასოფლო-სამეურნეო საგნების ფასი კერძო ბაზარზე მისის 1-ს იანვრის 1-თან შედარებით გაიზარდა 3,5%-ით.

თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ გარემოებას, რომ 66%-ს თავისი საბიუჯეტო შენაკრებისას მუშა-მოსამსახურე კერძო ბაზარზე ყიდულობს, როგორც ამას გვეუბნება პროფკავშირთა შრომის სტატისტიკის ბიურო, — ჩვენთვის აშკარა გახდება ის, თუ რა შედეგებს მოგვცემს საბიუჯეტო შენაკრების ღირებულების ასეთი აწევა კერძო ბაზარზე და განსაკუთრებით სასოფლო-სამეურნეო საგნებზე. რომლის ნაკლებობასაც განიცდის კოოპერაცია მაშინ, როდესაც ამ ბაზარზე თითქმის ბატონპატრონად წარმოუდგენია თავის თავი კერძო კაპიტალს.

ეკვს გარეშეა, კერძო ბაზარზე ფასების ასეთი აწევა სასოფლო-სამეურნეო საგნებზე (სამრეწველო საგნებზე ფასების დაწევა იანვრის ფასებთან შედარებით ემჩნევა კერძო ბაზარსაც) თითქმის აქარწყლებს სამრეწველო საგნებზე ფასების დაკლების მნიშვნელობას და ამ მხრივ, ცხადია, მომწესრიგებელ ორგანოებს სათანადო ზომებიც უნდა მიეღოთ.

და ჩვენ ვიცით, რომ ამ ფრონტებზედაც კოოპერაციის გასაძლიერებლად ამ უკანასკნელ ხანებში მნიშვნელოვანი ნაბიჯები იქნა გადადგმული. მომწესრიგებელი ორგანოების წინადადებით სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის დაევა-ლა დაუყონებლივ შეუდგეს ტფილისის და უმთავრესი ცენტრების სამომხმარებ-ლო კოოპერაციისათვის სასოფ.-სამეურნეო პროდუქტების დამზადებას. განზრახულია გეგმიანი წესით დამზადდეს ტფილისის სამომხმარებლო კოოპერაციისათვის — 200 ათასი ფ. კარტოფილი, 25 ათ. ფ. ხახვი, 20 ათ. ფ. კომბოსტო, 200 ყუთი კვერციხე თვითურად და საჭირო რაოდენობის ლობიო. ამ გზით შეეძლებოდა სამომხმარებლო კოოპერაცია უზრუნველყოთ ამ საგნების მარაგით, რაც მას საშუა-ლებას მისცემს თავისუფლად გაუწიოს კონკურენცია კერძო ბაზარს და სათანა-დო სიმაღლეზე დააყენოს ტფილისის მომარაგება სასოფლო-სამეურნეო საგნებით.

ამ რიგად თუ შევაჯამებთ იმ შედეგებს, რომელიც უკანასკნელმა გამოკ-ვლევამ მოგვცა, ჩვენს წინაშე შემდეგი სურათი გადაიშლება ქ. ტფილისში ფასე-ბის დაწევისა ა. წ. ივნისის 1-თვის.

ფასების დაკლება.

I ფართლელულობა.

1) მუშკოობი	12,1 %
2) „ზაკტპო“	11,1 %
3) „ბოეც“	12,8 „
4) „ტექსტილტორგ“	11,5 „
5) სახ. ეაჭრ. საპ. ამხ-ბა	12,7 „

II კვების საგნები.

1) მუშკოობი	12,2 %
2) „ზაკტპო“	9,4 „
3) „ბოეც“	10,1 „

III ადგილობრივ მრეწვ. საგნები.

1) მუშკოობი	6,2 %
2) „ზაკტპო“	7,4 „
3) „ბოეც“	6,8 „

IV ტყავის ნაკეთობა.

ა. საკავშირო მრეწველ. პროდუქცია.

1) მუშკოპი	12,8 %
2) „ზაკტო“	11,1 „
3) ტყავტრესტი	17,3 „

ბ) ს. მ. უ. ს. ტყავტრესტის პროდუქცია

5%-თ ა. წ. ივნისის 1-დან.

V ტყავეული.

1) საკავშირო მრეწვ. პროდუქცია	8,2 %
2) ს. მ. უ. ს. ტყავტრესტის პროდუქცია	3,4 „

VI ლითონის ნაკეთობა.

1) მუშკოპი	6,9 %
2) „ზაკტო“	10,5 „
3) სახ. ვაჭრ. საპ. ამხ-ბა	12,5 „
4) „ტფილ. ვაჭრობა“	3,3 „
5) „ბოეც“	13,5 „

VII სილიკატური ნაკეთობა.

1) მუშკოპი	16,0 %
2) „ზაკტო“	15,9 „
3) „ბოეც“	18,8 „
4) სახ. ვაჭრ. საპაიო ამხ-ბა	6,8 „

აი, დაახლოებით ასეთი მდგომარეობა გვაქვს საცალო ფასების დაკლების საქმეში ტფილისში. შეიძლება ითქვას, რომ შრომის და თავდაცვის საბჭოს დირექტივა ქ. ტფილისის ორგანიზაციების მიერ სრულდება და თუ რაიმე დაბრკოლებას ამ მხრივ კიდეც აქვს ადგილი, ამ ახლო მომავალში იმედი უნდა ვიქონიოთ იგი საბოლოოდ გამოსწორებული იქნება და შეგვიძლია დარწმუნებით ვთქვათ, რომ სამრეწველო საგნებზე 10%-თ ფასების დაკლება ქალ. ტფილისში შესრულებული იქნება.

მაგრამ, თუ ასეთი რამ შეგვიძლია ქ ტფილისზე ვთქვათ, რასაკვირველია, ამასვე ვერ ვიტყვით პროვინციაზე, ვინაიდან 10%-ნი ფასების დაკლების გატარებისათვის პროვინციაში ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ თუ პროვინცია ამ მხრივ თავის დედა-ქალაქს ჩამორჩება, ეს თუგინდ იმ უბრალო მიზეზითაც (დანარჩენ მიზეზებზე ქვემოთ გვექნება საუბარი) აიხსნება, რომ ფასების დაკლების კამპანიაში ადგილობრივი პარტიული და პროფესიონალური ორგანიზაციები ჯერ-ჯერობით ისე ვერ იქნენ ჩაბმულნი, როგორც ეს მოხდა ტფილისში. სწორედ ამიტომ იქ შედეგებიც ნაჯ-ლები გვაქვს და მიღწევებიც არც თუ მნიშვნელოვანია.

მეორეს მხრივ, პროვინციაში ფასების დაკლების შედეგების შემოწმება იმითმაც უფრო რთული ხდება, რომ ღირებულების მიხედვით ა. წ. იენისის ფასები უნდა შევადაროთ იანვრის ფასების დონეს. ხოლო ბევრგან იანვრის 1-თვის კოოპერატივებში ისეთი ფასები იყო, რომელნიც სრულებით არ შეეფერებოდნენ სხვენებულ საგნებზე დაწესებულ ფასებს. გარდა ამისა, თვით კოოპერატივი სააქონელზე ისეთ ზედნართს არიციხავდა, რომელიც ბევრად აღემატებოდა დაწესებულ ნორმას და, რასაკვირველია, ასეთ პირობებში, რომ კოოპერაციას 10% -თ დაეკლო ფასები (კიდევაც, რომ ეს ყველგან გატარებულიყო); ამით მიღწეული შედეგები ჩვენ ვერავითარ შემთხვევაში ვერ დაგვაკმაყოფილებდა, რადგან-ფასების ასეთი დაწევის შემდეგაც, ახალი ფასი არ იქნებოდა კანონიერი ფასის გამომხატველი. ვინაიდან კოოპერატივმა ფასები დაუკლო მის მიერვე იანვარში მეტად ვაზივიადებულ ფასებს.

და სწორედ ხშირია ისეთი ცნობები პროვინციიდან, სადაც აღნიშნულია ფასების დაწევა 10 და კიდევ მეტი პროცენტით: რისი ახსნაც ჩვენ უნდა ვეძიოთ იმაში, რომ იანვრის ფასები კოოპერატივის ამ საქონელზე თავისი შეხედულებით ჰქონდა შემუშავებული და, რასაკვირველია, იგი არ შეეფერებოდა მომწესრიგებულ ორგანოების მიერ დაწესებულ ფასებს.

ასეთივე სურათს იძლევა ზედნართების შემცირების ნუსხაც. იანვარში ზედნართი მეტად სჭარბობდა კანონიერ ფარგლებს, ხოლო ეხლა კი შედარებით მნიშვნელოვნად შემცირებულია.

მეორეს მხრით, ხშირია შემთხვევა, როცა საშუალო პრაციენტი დაკლებისა უბრალო არითმეტიკული ხერხით არის გამოყვანილი და ეს მაშინ, როდესაც რომელიმე გაუსაღებელ ან ნაკლებად მნიშვნელოვან საგნებზე ფასები მეტად არის დაწეული, ხოლო სხვა უფრო საჭირო საგანზე კი ბევრად უფრო ნაკლებად. რასაკვირველია ასეთ შემთხვევაში უბრალო არითმეტიკული საშუალო პროცენტის გამოყვანა ვერავითარ შემთხვევაში ვერ იქნება ფასების რეალური დაკლების გამომხატველი.

ყოველივე ეს იმის შედეგია, რომ ადგილობრივ ჯერ კიდევ სავსებით არ არის განმარტებული შინაარსი და მნიშვნელობა ან ტენზიკა ფასების დაკლებისა. არც ადგილობრივი საზოგადოებრივი დაწესებულებანი არიან აქტიურად ჩაბმულნი ამ მუშაობაში, რის გამოც სოფლად ფასების დაკლების კამპანია ისეთივე ტემპით ვერ მიმდინარეობს, როგორც დედა-ქალაქში.

მაგრამ ის ცნობები, რომელიც ჩვენ ამ უამად მოგვეპოვება პროვინციალურ ადგილებში ფასების დაკლების კამპანიის მსვლელობის შესახებ, ნათლად გვიმტკიცებენ. რომ მაინც მნიშვნელოვანი მუშაობა სწარმოებს ფასების დაკლებისათვის.

ცეკვეშირის წინასწარი ცნობებით შემდეგი სურათი გვეწლება ფასების დაკლების მიმდინარეობისა ა. წ. იენისის 1-თვის.

15 სამაზრო-საქალაქო კოოპერატივის მიხედვით შემდეგი ფასების დაკლება მომხდარა ა. წ. იენისის 1-თვის იანვრის ფასებთან შედარებით:

პურის ფქვილი 6 (მაჩვ.) 2,4 %

ბრინჯი	8	მაჩვ.	10,11	„
ერბო	8	„	1,08	„
ზეთი	8	„	3,11	„
მარილი	6	„	2,87	„
შაქარი რაფინადი	11	„	7,14	„
შაქარი ფხენილი	13	„	3,64	„
ასანთი	11	„	1,27	„
ნავთი	12	„	3,17	„
სარეცხი საპონი	3	„	2,66	„
ნარმა	5	„	10,59	„
მადეპალამი	2	„	2,26	„
ჩითი	4	„	9,78	„
მალესკინი	4	„	4,21	„
ძაფი	8	„	11,27	„
ურმის რკინა	4	მაჩვენ.	8,87 ⁶⁰ / ₀	„
სახურავი რკინა	„	„	6,1	„
ლურსმანი	5	„	1,22	„

ეს რაც შეეხება 15 სამანრო-საქალაქო კოოპერატივს.

ავილოთ ეხლა სოფლის კოოპერატივები და გავსინჯოთ ფასების დაკლება.

30 სოფლის კოოპერატივის მიერ ამავე საგნებზე შემდეგი ფასების დაკლება გატარებულა:

პურის ფქვილი	9	მაჩვენ.	4,93 ⁰ / ₁₀₀
ბრინჯი	4	„	9,43
მარილი	8	„	6,46 ⁰ / ₁₀₀
შაქარი რაფინადი	24	„	6,93
შაქარი ფხენილი	21	„	3,0
ასანთი	21	„	4,39
ნავთი	23	„	4,1
სარეცხი საპონი	9	„	5,42
ნარმა	17	„	10,19
მადეპალამი	5	„	10,07
ჩითი	14	„	11,63
მალესკინი	8	„	10,8
ძაფი	20	„	13,79
ქიქა	6	„	15,9
ურმის რკინა	3	„	17,54
სახურავი რკინა	2	„	15,56
ლურსმანი	10	„	7,32

როგორც ეს ცხრილი გვიჩვენებს პროვინციაში მეტად კრელი სურათი გვე-
შლება თვალწინ ფასების დაკლებისა. მაგრამ ამ ცნობებიდან ფასების დაკლების
საშუალო პროცენტის გამოყვანა ყოვლად შეუძლებელია იმიტომ, რომ ჯერ ცნო-

ბები არ მოგვეპოვება ყველა კოოპერატივიდან და მთელი .ეს. 45 კოოპერატივი წარმოადგენს 30 %-ს ცეკავშირის სისტემაში შემაველი კოოპერატივის რიცხვისას და ცხადია ერთ მესამედ ცნობების მიხედვით შეუძლებელი იქნება საშუალო პროცენტის მთელ სისტემაზე გავრცელება.

მეორეს მხრივ, თვით კოოპერატივების ამ რიცხვიდან ერთი და იგივე საქონლის ფასის დაკლება არ არის ნაჩვენები ყველა კოოპერატივებში და არის ისეთი შემთხვევა, როცა საშუალო პროცენტი აღებულია და გამოანგარიშებული 2-3 მაჩვენებლის მიხედვით. რასაკვირველია, ვერც ამით მივალწვეთ რეალური საშუალო პროცენტის გამოყვანას.

სწორედ ამიტომ ამ წინასწარი ცნობების მიხედვით და თუ ამას იმასაც დავემატებთ, რაც ზემოთ ვსთქვით პროვინციაში ფასების დაკლების ტენზიის შესახებ, — შეუძლებლად მიგვაჩნია ამ წინასწარი მასალებიდან. პროცენტების გამოყვანა.

მაგრამ ამ ცნობებიდან, უდავოთ ერთი რამ გამომდინარეობს, სახელდობრ, ისა, რომ პროვინციაშიც მნიშვნელოვანი მუშაობა სწარმოებს ფასების დაკლებისათვის. შეიძლება რეალურად ფასების დაკლების პროცენტი სასოფლო ადგილებში თვალსაჩინო არ იყვეს, მაგრამ ის მაინც აშკარაა, რომ ფასების დაკლების გატარებისათვის ამ უამდ პროვინციაში დიდი მუშაობა სწარმოებს.

რასაკვირველია, შორსა ვართ სასოფლო ადგილებში 10 %-ნი დაკლების განზორციელებიდან, მაგრამ დღეს როდესაც მთავარი ყურადღება უკვე სოფლისაყვებ გვაქვს მიქცეული, როდესაც ენერჯული ზომებია მიღებული ადგილობრივი საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ამ მუშაობაში აქტიურად ჩაბმისათვის, ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ ახლო მომავალში ეს სურათი რადიკალურად შეიცვლება და ახალი ციფრები სულ სხვა ცნობებს მოგვცემენ.

ასეთია ფასების დაკლების კამპანიის შედეგების ზოგადი სურათი.

მაგრამ ვფიქრობთ საკითხი არ იქნება სავსებით ამოწურული თუ იმ ნაკლსა და დეფექტებსაც არ მიუთითეთ, რომელიც თან ახლავს ფასების დაკლების კამპანიის გატარებას.

პირველი და მთავარი ნაკლი ფასების დაკლების კამპანიისა არის მრეწველობის მიერ ფასების დაკლების შემდეგ ზოგიერთი საქონლის ღირსების გაუარესება. ვიცით ისეთი შემთხვევები, როდესაც ფასების დაკლებას მრეწველობა ინაზღაურებს თვით საქონლის ღირსების გაუარესებით, ან საქონლის სიგრძე-სიგანის შემოკლებით. არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც მრეწველობას დაბალი ხარისხის საქონელი მაშინ გადაყავს შემდეგ მაღალ ხარისხში, როცა მისი ფასის დაწევას ერიდება. მაღალი ხარისხის საქონელი უფრო ძვირია და რაკი ქვედა ხარისხის საქონელი უფრო მაღალ ხარისხში მოაქცია ძველი ფასითურთ, ამით მან, ცხადია, თავიდან აიცილია ამ საქონელზე ფასის დაკლება.

რასაკვირველია თუ ასეთ მოვლენებს ექნება ადგილი, მაშინ მრეწველობის მიერ საგასაცემო ფასების დაკლება რეალურ ნაყოფს ვერ გამოიღებს და იგი შედეგს ვერ მოგვცემს. სწორედ ამ გარემოებამ გამოიწვია „ცენტროსოიუზის“ ცნო-

ბილი მიმართვა საკავშირო სახლხო მეურნეობის უმაღლეს საბჭოს თავმჯდომარე ამხ. კუბიშვილისადმი. ასეთ მოვლენებს ჩვენშიდაც ჰქონდა ადგილი (მაგალითად, საპონის შესახებ) და მომწესრიგებელმა ორგანოებმა მის წინააღმდეგ თავის დროზე მიიღეს სათანადო ზომები. საჭიროა ამ გარემოებას ფხიზელი ყურადღება მიექცეს და მის წინააღმდეგ სათანადო ზომები იქნეს მიღებული.

გარდა ამისა, ვინაიდან მრეწველობის მიერ გატარებული 5%-ნი დაკლება საგასაცემო ფასებისა აღწევს მომხმარებელთა ფართო მასისადმი მხოლოდ 3,6% რაოდენობით, ვფიქრობთ მრეწველობამ კიდევ უნდა მოახერხოს 1,5%-თ მინც საგასაცემო ფასების დაკლება, რომ ამით რეალური გახდეს მომხმარებლისათვის მრეწველობის მიერ მოხდენილი ფასების დაკლება.

მოხდენილმა გამოკვლევებმა დაგვანახა, რომ სახელმწიფო და კოოპერატიული ორგანიზაციები ზედნართების შემცირებას ახდენენ უმთავრესად თავისი დაგროვების ხარჯზე და არა სავაჭრო ხარჯების შემოკლებისა და საკუთარი აპარატის რაციონალიზაციის ხარჯზე. ზოგიერთ შემთხვევაში პირიქით ირკვევა, რომ სავაჭრო ხარჯები იზრდება და არ მცირდება. ამ გარემოებას მეტად სერიოზული ყურადღება უნდა მიექცეს. დაგროვების შემცირების ხარჯზე ზედნართების შემცირება და ამით ფასების დაკლების განხორციელება არ არის ის რეალური და სწორი გზა, რომელმაც უნდა უზრუნველყოფს საქონლის თანდათან გაიაფება და ფასების დაკლება მომავალში. ეს უკანასკნელი უნდა ხორციელდებოდეს სავაჭრო და ზედნადები ხარჯების შემცირებით და აპარატის რაციონალიზაციით. ამ მხრივ ჯერ კიდევ ბევრი რამ დარჩა გასაკეთებელი როგორც ჩვენს სახელმწიფო სავაჭრო და კოოპერატიულ ორგანიზაციებს, ისე მომწესრიგებელ და საკონტროლო ორგანოებს, რომელთაც მმართველთა მომავალში მიუღი თავისი გულის ყური აქეთვენ მიაპყრონ და გადაჭრითი ნაბიჯები გადადგან.

ერთი უმნიშვნელოვანესი მომენტთაგანი ფასების დაკლების საქმეში არის სასოფლო-სამეურნეო საგნების ბაზრის მოწესრიგება. ვიმეორებთ, სამრეწველო საგნებზე ფასების 10%-თ დაკლება ვერავითარ ნაყოფს ვერ გამოიღებს რეალურად, თუ სასოფლო-სამეურნეო საგნების გეგმიანი დამზადება არ იქნა მოწესრიგებული. როგორც ტფილისის, ისე სხვა მნიშვნელოვანი ცენტრების (თავდაპირველად) სამომხმარებლო კოოპერაცია უზრუნველყრფილი უნდა იქნეს ამ პროდუქტების მარაგით, რომ მან თავისუფლად შესძლოს კონკურენცია გაუწიოს კერძო ბაზარს და საესებით დააკმაყოფილოს მუშის საბიუჯეტო შენაკებში შემავალი საგნების მოთხოვნილება. ვფიქრობთ ამის გარეშე ვერ მივალწევთ რეალურ მიზანს 10%-თ ფასების დაკლებაში და ამიტომ სათანადო ორგანოებმა სასწრაფო ზომები უნდა მიიღონ ამ საკითხის მოსაწესრიგებლად.

აღსანიშნავია აგრეთვე ის, რომ როგორც მრეწველობა, ისე სახელმწიფო სავაჭრო და კოოპერატიული ორგანიზაციები ფასების დაკლებას უმთავრესად აწარმოებენ ისეთ საგნებზე, რომელთაც ნაკლები მოთხოვნილება აქვთ, ან დარჩენილი საქონელია, რომლის გასაღებისათვის საჭიროა მისი ფასის მნიშვნელოვნად დაკლება. ამავე დროს კი ფართო მოხმარების საგნებზე, რომელთა მოთხოვნილებაც ყოველთვის დიდია, — ფასები ან სრულებით არ არის დაკლებული; ან და თუ არის მეტად მცირე რაოდენობით. ასეთ პირობებში, როცა გაუსაღებელ

საქონელზე ფასი მნიშვნელოვნად არის დაწეული, ხოლო უსაქიროეს საქონელზე კი მეტად უმნიშვნელოდ. რასაკვირველია. ფასების დაკლების საშუალო არითმეტიკული პროცენტული ნორმალური გამოდის. მაგრამ სინამდვილეში, რეალურად, ასეთ დაკლებას მომხმარებლისათვის თითქმის არავითარი ნაყოფი არ მოაქვს.

ფასების ასეთ დაკლებას. ასეთ სიმანხიჯეს ერთხელ და საბოლოოდ უნდა მოეღოს ბოლო და ვაჭრობის მომწესრიგებელი ორგანოები მის წინააღმდეგ სასტიკ ზომებს უნდა იღებდნენ.

ვიციტ ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც სავაჭრო და კოოპერატიული ორგანიზაციები ფასებს უკლებენ შინა-ვაჭრობის კომისარიატის მიერ დანაშრბილ საქონელს, ხოლო ამას უმთავრესად ანხორციელებენ არა დანაშრბილ საქონელზე ფასების აწევის ხარჯზე. ამ გზით ორგანიზაცია ინაზღაურებს იმ განსხვავებას, როპელიც მას ფასების დაკლებით მოუვიდა და ამგვარი ხერხით თავს იძვრენს ფასების დაკლების გატარებისაგან. ჩვენი აზრით სათანადო ორგანოები ამ მოვლენის წინააღმდეგაც სასტიკად უნდა იბრძოდნენ, ხოლო ვაჭრობის სახალსო კომისარიატი კი თანდათანობით უნდა სცილილობდეს გააფართოვოს იმ საგნების სია, რომელნიც მის მოწესრიგებაში შედიან. ეს მოვლენა თანდათანობით წაართმევს საშუალებას ასეთ ორგანიზაციებს მიმართონ ზემოაღნიშნულ ყოვლად დაუშვებელ საშუალებებს და აგრეთვე ბოლოს მოულებს მომხმარებელთა ფართო მასის შოტყუებას.

ფასების დაკლების რეალურად გატარებას და ფართო მასებისათვის მის ეფექტს ხელს უშლის ის გარემოებაც, რომ განსაკუთრებით ძირითად კოოპერატივებს არ მოეპოვებათ საქირო საქონლის ასორტიმენტი და ხშირად კოოპერატივებს ასეთი საგნები სრულებით არ მოეპოვება. განსაკუთრებით ეს ითქმის კვების პროდუქტებზე, რომლის დიდ ნაკლებობასაც განიცდის მთელი კოოპერაცია. საჭიროა ამ გარემოებას ფხიზელი ყურადღება მიაქციონ ჩვენი კოოპერაციის ცენტრებმა და იმთავითვე სათანადო ზომები მიიღონ ძირითად კოოპერატივების საქონლის სათანადო ასორტიმენტით და კვების პროდუქტებით უზრუნველსაყოფად. ეს მისი ერთ-ერთი უდიდესი ამოცანათაგანია.

გარდა ამისა, რათა კოოპერატივმა თანდათანობით რაც შეიძლება მეტი წევრები მოიზიდოს, უფრო მეტი მასა ჩააბას თავის საქმიანობაში. საჭიროა მან შემოიღოს წვრილ-ნისიად საქონლის გაცემა თავისი დუქნებიდან, რომ ამით კერძო ვაჭრობას ხალხის გადაბირების საშუალება წაერთვას, რადგანაც ამ გზით დღეს იგი იტყუილებს მუშათა მასას და ნისიად საქონლის გაცემის მეშვეობით მას თავისი ბრჭყალებიდან აღარ უშვებს.

დასასრულ საჭიროდ მიგვაჩნია ერთ გარემოებასაც მივაქციოთ. სათანადო ყურადღება.

ფასების დაკლების კამპანიის შემოწმებამ დაგვანახა, რომ ადგილებზე, განსაკუთრებით სოფლად, ამ კამპანიის ჩატარებაში ნაკლები აქტივობა გამოიჩინეს როგორც ადგილობრივმა სახელმწიფო ორგანოებმა. ისე საზოგადოებრივ ორგანიზაციებმა. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ამ მეტად მნიშვნელოვანი დირექტივის შესრულება მარტო სახელმწიფო ორგანიზაციების მუშაობით ყოვლად შეუძლებელია. წინდაწინვე შეიძლება ითქვას, რომ თუ ამ საქმეში თვით მუშათა-გლეხთა

ფართო მასამ დიდი აქტივობა არ გამოიჩინა, თუ იგი ენერგიულად არ ჩაება ამ საქმიანობაში, მაშინ დასახულ მიზანს ვერ მივაღწევთ.

დღე-ქალაქის მაგალითი იქნება გვიმტკიცებს, რომ თუ კი რაიმე გაკეთდა ფასების დაკლების სფეროში, თუ აქ თითქმის მივალწიეთ ღირებულების შესრულებას. ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ ჩვენი აქაური საზოგადოებრივი ორგანიზაციები ფართოდ გამოეხმაურნენ ფასების დაკლების კამპანიას.

პრესამ და ორგანიზაციებმა ფიზიკური ყურადღება მიაქციეს ფასების დაკლების მსვლელობას, გაიმართა კრებები და მოხსენებები ფასების დაკლების შესახებ, ერთი სიტყვით, ფასების დაკლებმა გახდა დაკრით ამოცანად და სწორედ ამიტომაც ჩვენ ქ. ტფილისში შედარებით მნიშვნელოვანი მიღწევები გვაქვს. რა სდება სოფლად, რა სურათს ვხედავთ იქ?

შეიძლება ითქვას, რომ ამ მხრივ სოფლად ჯერ ძლიერ ცოტა რამ არის გაკეთებული. საზოგადოებრივი ორგანიზაციები სდუმან, გლენობის ფართო მასა არ ჩაბმულა ამ კამპანიის გატარებაში და ამიტომ შედეგებიც უფრო ნაკლებად მნიშვნელოვანი გვაქვს.

ამას ზედ ერთვის ის გარემოებაც, რომ ვაჭრობის სახალხო კომისარიატს პროვინციაში თავისი სპეციალური ორგანოები არა ჰყავს, ხოლო სხვა ორგანიზაციები კი მის დავალებას სასხვათაშორისო საქმედ სთვლიან. ყოველზე ამან დაავიანა ღირებულების შესრულება სასოფლო ადგილებში.

ჩვენმა პროვინციამ უნდა აიღოს ტფილისის მაგალითი, უნდა გაიმართოს მოხსენებები და კრებები ფასების დაკლების საკითხების გამოსარკვევად, გლენობის ფართო მასა უშუალოდ უნდა იქნეს ჩაბმული ამ მუშაობაში და აი მხოლოდ მაშინ შეეძლებოდა შრომისა და თავდაცვის საბჭოს ღირებულების საცხებით შესრულებას. მხოლოდ ამ გზით არის მოსახერხებელი ფასების დაკლების კამპანიის განხორციელება. ეს არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დაივიწყონ პარტიულმა და პროფესიონალურ ორგანოებმა ადგილებზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში ვერ შევასრულებთ ამოცანას.

ამ რიგად ჩვენ მოკლევადიან ფასების დაკლების კამპანიის მიღწევები და აღენიშნეთ ის ნაკლიც, რომელიც თან სდევდა კამპანიის გატარებას.

ფასების დაკლების კამპანია ჯერ დასრულებული არ არის. განსაკუთრებით პროვინციაში ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი.

ამ ამოცანის საბოლოოდ ღირსეულად შესასრულებლად საჭიროა იმ რამდენიმე ნაკლის გამოსწორება, რომელზედაც ზემოთ მიუთითებდით.

დარწმუნებული ვართ, რომ ეს ნაკლიც ახლო მომავალში იქნება გამოსწორებული და მით დასახული მიზანიც შესრულებული.

ზინანსები

დ. თოფჩიკიძე.

საბრუნველ სისტემა და კერძო კაპიტალი

კავშირის საკრედიტო სისტემის ძირითადი ამოცანა და საბოლოო მიზანი მდგომარეობს იმაში, რომ ემსახუროს სახელმწიფო და კოოპერატიულ საწარმოებს და სასოფლო მეურნეობას (ვგულისხმობთ სახელმწიფო და კოოპერატიულ მეურნეობათ).

„როდესაც სახელმწიფო აძლევს კერძო კაპიტალს კრედიტებს. რა თქმა უნდა, მას ფიქრადაც არ მოსდის ხელი შეუწყოს უკანასკნელის განვითარება-მოლონიერებას, — მისი მიზანი მხოლოდ ისაა, რომ კერძო კაპიტალი ჩააბას სასარგებლო (სახელმწიფოებრივ თვალსაზრისით) სამეურნეო ბრუნვაში და გამოიყენოს სახელმწიფოსათვის სასურველი მიმართულებით“, ამბობს აშხანავი სილაიკი¹.

კავშირის საკრედიტო სისტემას, მიუხედავად იმისა, რომ იგი პრინციპილურად უარყოფით არის განწყობილი კერძო კაპიტალისადმი, მაინც თვალსაჩინო მონაწილეობა მიუღია უკანასკნელის ბრუნვაში.

შემდეგი ცხრილი გვიჩვენებს კერძო კლიენტურის დავალიანებას სახელმწიფო ბანკის, ცენტრალური სპეცბანკებისა და საურთიერო კრედიტის საზოგადოებებისადმი.

	სახელმწ. ბანკის	სპეცბანკებ.	ს უ ლ	საურთიერო საზრგადოებ.	ს უ ლ.
1924 წ. I/X-სათვის	14,1 მილ. მ.	7,2 მილ. მ.	21,3 მილ. მ.	9,0 მილ. მ.	30,3 მილ. მ.
1925 „ „ „	35,9 „ „	16,2 „ „	52,1 „ „	28,9 „ „	81,0 „ „
1926 „ „ „	46,9 „ „	10,2 „ „	57,1 „ „	51,4 „ „	108,5 „ „

როგორც ვხედავთ, სახელმწიფო ბანკის მიერ კერძო კლიენტურისათვის კრედიტების მიცემა თანდათან იზრდება ორი წლის განმავლობაში და 14,1 მილ. მანეთიდან იგი ავიდა 50 მილ. მანეთამდე. მხოლოდ, ჩვენი აზრით, ამ ციფრებს სჭირდება ცოტა შესწორება შემდეგი გარემოების მიხედვით:

¹ „Финансы и Нар. хоз.“ 27 წ. № 12.

ჩვენ ვიცით, რომ 1926 წლის პირველ ოქტომბრისათვის სახელმწიფო და კოოპერატიულ ორგანიზაციებს ემართა საურთიერთო კრედიტის ნდობის საზოგადოებებისა 1,5 მილ. მანეთი, ამასთანავე ვიცით ისიც, რომ აღნიშნულ 108.5 მილიონში არ შესულა პროვინციაში კერძო კაპიტალის დავალიანება კომერციული, ქალაქის და კომუნალური ბანკებისადმი, რაც ე. რადეცკის გამოაღვარებებით¹⁾ უდრის 10 მილიონ მანეთს. მაშასადამე, შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ კერძო კლიენტურის დავალიანება ბანკებისადმი 1926 წლის პირველი ოქტომბრისათვის იყო 117 მილ. მანეთამდე (108.5 მილ. — 1.5 მილ. + 10 მილ. = 117 მილიონს).

ზემოთ მოყვანილი ცხრილი არ იძლევა კერძო კაპიტალის მიერ უშუალოდ სახელმწიფო დაწესებულებებიდან მიღებულ კრედიტის სიდიდის სურათს, არ სჩანს ამ ცხრილიდან არც ის, თუ რამდენი კრედიტი ეძლეოდა მას ამ დაწესებულებებიდან საურთიერთო კრედიტის საზოგადოების მეშვეობით. ამის პასუხს მივიღებთ ქვემოთ მოყვანილ ცნობებიდან:

	კრედიტების მიწოდება სახელმწ. ბანკის მიერ.		კრედიტების მიწოდება სპეცბანკ. მიერ.		ს უ ლ.
	უშუალოდ.	საურთ. კრედ. საზოგადომეშვეობით.	უშუალოდ.	საურთ. კრედ. საზოგადომეშვეობით.	
1924 წ. I/X-სათვის	14,1 მ. მ.	2,1 მ. მ.	7,2 მ. მ.	—	23,4 მ. მ.
1925 „ „ „	35,9 „ „	10,6 „ „	16,2 „ „	0,5 მ. მ.	63,2 „ „
1926 „ „ „	46,9 „ „	14,6 „ „	10,3 „ „	0,7 „ „	72,4 „ „

როგორც ამ ცხრილიდან სჩანს, სახელმწიფო დაწესებულებათა მიმართ კერძო კაპიტალის დავალიანება უდრიდა 1926 წლის ოქტომბრისათვის 72,4 მილ. მანეთს, ხოლო ამ ციფრს თუ მიეუმატებთ პროვინციალურ ბანკების (ცენტრალურ ბანკების მოკავშირე რესპუბლიკებში არსებულ კანტორა-განყოფილებებს) კრედიტებსაც, მაშინ კერძო კლიენტურის დავალიანება სახელმწიფო საკრედიტო სისტემისადმი მიაღწევს 83 მილიონ მანეთს.

აქვე უნდა აღნიშნოთ, რომ სახელმწიფო ბანკს არ უნდა უშუალოდ დაუკავშირდეს წვრილ კერძო კლიენტურას და მას კრედიტებს აძლევს საურთიერთო კრედიტის საზოგადოების მეშვეობით, რომელსაც ორი წლის განმავლობაში გაუდიდა კრედიტი 2,1 მილ. მანეთიდან 14,6 მილ. მანეთამდე.

ამას უნდა დავუმატოთ ისიც, რომ სახელმწიფო საკრედიტო სისტემის მიერ კერძო კლიენტურისათვის მიცემული კრედიტი არ შესულა სახვებით უკანასკნელის სავაჭრო სამრეწველო ბრუნვაში. „სახელმწიფო ბანკის კრედიტის უმეტეს

¹⁾ „ეკ. ინფ.“ 27 წ. მარტი.

„აწილი“. ამბობს ფ. რადეკი: „მოდის ფასიან ქაღალდებზე, რომელიც გადაეცა გასასაღებლად კერძო ორგანიზაციებს“.

საქებანკების სისტემის საზიოაც აქვს ადგილი კერძო კლიენტურასთან ისეთ ოპერაციებს, რომელთაც არაფერი საერთო არა აქვს უკანასკნელთან, მაგალითად: მოსკოვის სამთო ბანკიდან არის გაცემული სესხი კერძო პირების სახლების საჭიროებისათვის.

რომ დავადასტურებთ კერძო კლიენტურის ბანკებისადმი დავალიანება და საურთიერთო კრედიტის საზოგადოებათათვის მიცემული თანხები ორ ჯგუფად: ერთის მხრივ პროცენტიანი ქაღალდების გირაოს ქვეშ და სახლებისათვის გაცემული სესხი, მეორე მხრივ კი სავაჭრო-სამრეწველო ბრუნვათათვის მიცემული სესხი, მაშინ ცენტრალურ ბანკის აპარატისადმი კერძო დავალიანება მიიღებს ასეთ სახეს:

	ცენტრალურ ბანკის აპარატიდან.		ამ რიცხვში სახელმწიფო ბანკიდან	
	სესხი პროც. ქალ. გირაოს ქვეშ და სახლების მმართველობაზე	სესხი ვაჭრობა. მერწვ.	სესხი პროც. ქალდ. გირაოს ქვეშ.	სესხი ვაჭრობა მრეწვ.
1924 წ. I/X-სათვის	3,44 მილ. მ.	19,98 მილ. მ.	3,0 მილ. მ.	13,13 მილ. მ.
1925 „ „ „	6,69 „ „	56,45 „ „	4,99 „ „	41,56 „ „
1926 „ „ „	— „ „	— „ „	33,23 „ „	28,26 „ „

ეს ცხრილი გვიჩვენებს: თუ რა ნაწილი სახელმწიფო საკრედიტო დაწესებულებათა მიერ გაცემული თანხებისა იღებდა მონაწილეობას კერძო კლიენტურის სავაჭრო-სამრეწველო ბრუნვაში: 1925 წლის პირველი ოქტომბრიდან 1926 წლის პირველ ოქტომბრამდე სახელმწიფო ბანკმა შეუმცირა კრედიტები კერძო ვაჭრობა-მრეწველობას 41,5 მილ. მანეთიდან 28,3 მილ. მანეთამდე და გაუღიდა კერძო კლიენტურას სესხი პროცენტთან ქაღალდების გირაოს ქვეშ 5-დან 33 მილ. მანეთამდე.

უკანასკნელ შემთხვევაში სახელმწიფოს მიერ ფართოდ იყო გამოყენებული კერძო კაპიტალი სახელმწიფო სესხის გასაანაღლებლად. საკრედიტო ოპერაციათა 44,2 მილ. მანეთის თანხიდან (1926 წ. პირველ ოქტომბრ.) განაღდებული იყო იგი კერძო კაპიტალის ანგარიშში — 33,2 მილ., ე. ი. 75 პროც.

ავიღოთ ესლა ერთი მხრით კერძო კლიენტურის დავალიანება სახელმწიფო და საქებანკებისადმი, მეორე მხრით კი მის მიერ ამ ბანკებში მოთავსებული მიმდინარე ანგარიშებისა და ანაბართა რაოდენობა და შევეფუარდოთ იგიანი ერთმანეთს. ამნაირად ჩვენ გამოვარკვევთ რა ზომის კერძო კაპიტალი გამოიყენა სახელმწიფო საკრედიტო სისტემამ და ფარავს თუ არა კერძო კლიენტების ელს უკანასკნელთა მიმდინარე ანგარიშები და ანაბარები.

საკრედიტო სისტემაში კერძო კაპიტალი ლეზულობს მონაწილეობას ორი მიმართულებით: იგი ან არის მოთავსებული ბანკების ძირითად კაპიტალში. ან მიმდინარე ანგარიშებში და ანაბარებში. პირველ შემთხვევაში (კომუნალურ და ქალაქების ბანკთა გამოკლებით) იგი არ აღემატება ორ მილიონ მანეთს, საერთო ჯამი კი ყველა საურთიერთო საკრედიტო საზოგადოებების ძირითადი კაპიტალისა გამოიხატებოდა 1926 წლის 1 ოქტომბრისათვის 15,6 მილ. მანეთში.

ამის და მიხედვით ჩვენ შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ საკრედიტო სისტემაში კერძო კლიენტურის მონაწილეობა ძირითადი კაპიტალის სახით უახლოვდებოდა 17,3 მილ. მანეთს, მისი ამავე სისტემაში მონაწილეობა მიმდინარე ანგარიშებისა და ანაბარების სახით კი გამოიხატებოდა შემდეგნაირად:

	კერძო მიმდინარე ანგარიშების და ანაბარების რაოდენობა				
	სახელმწიფო ბანკში.	სპეც-ბანკებში.	ერთად.	საერთ. კრედ საზოგადოებ.	ს უ ლ.
1924 წ. I/X-სათვის	8,8 მილ. მ.	5,3 მილ.-მ.	14,1 მილ. მ.	5,2 მილ. მ.	19,3 მილ. მ.
1925 „ „ „	19,5 „ „	12,6 „ „	32,1 „ „	17,4 „ „	49,5 „ „
1926 „ „ „	17,6 „ „	13,0 „ „	30,6 „ „	27,8 „ „	58,4 „ „

აქედან სჩანს, რომ კერძო მიმდინარე ანგარიშებისა და ანაბართა საერთო რაოდენობა აღწევდა სახელმწიფო ბანკში და სპეცბანკებში 1926 წლის პირველ ოქტომბრისათვის 30,6 მილ. მანეთს, კერძო კლიენტურის ამავე ბანკებისადმი დავალიანება კი უდრიდა 83 მილ. მანეთს, მაგრამ, რადგანაც ამ უკანასკნელ ციფრში შედის კერძო კლიენტურისათვის პროცენტიან ქალაქების გირაოს ქვეშ მიცემული 33,2 მილ. მან., ამისათვის კერძო ვაჭრობა-მრეწველობაზე გაცემული სესხი არ აღემატება 50 მილ. მანეთს. მხოლოდ თუ მივიღებთ მხედველობაში იმ გარემოებას, რომ სპეცბანკებმა გაცილებით ადრე მოუსპო კერძო კლიენტურას კრედიტები, მაშინ ეს 50 მილიონიც მეტია ნამდვილათ გაცემულ თანხაზე.

1925 წლის პირველი ოქტომბრისათვის ცენტრალურ სპეცბანკებს 3ქონდა მიცემული ვექსილების ქვეშ კერძო ვაჭრობისათვის და მრეწველობისათვის 15 მილ. მანეთის კრედიტი და 1,7 მილ. მანეთი პროცენტიან ქალაქების გირაოს ქვეშ. ამ თანხებს გარდა იყო გაცემული აღნიშნულ დარგებზე ცენტრალურ ბანკთა განყოფილებებისაგან 10 მილ. მანეთი. ამნაირად სპეცბანკებისადმი კერძო დავალიანება დასახელებულ დროისათვის უდრიდა დაახლოებით 27 მილ. მანეთს. კერძო პირების შესახებ წარმოებულ ახალ პოლიტიკასთან დაკავშირებით ეს თანხა იყო შემცირებული 1926 წლის პირველი ოქტომბრისათვის დაახლოებით 40 პროცენტით, ე. ი. 11 მილ. მანეთით.

ამ 11 წილიონს უნდა მიეფუძატიო საურთიეროო კრედიტის საზოგადოების მიმდინარე ანგარიში სახელმწიფო ბანკში — 1,3 მილ. მანეთი და მივიღებთ 12,3 მილიონს. ეს უკანასკნელი ციფრი რომ გამოვაცლოთ 50 მილიონ მანეთს, დარჩება 37,7 მილ. მანეთი. აი, დაახლოებით ის თანხა, რაც მართებდა კერძო ვაჭრობასა და მრეწველობას სახელმწიფო ბანკისა და სპეცბანკებისა და რომლის სამეგეიროდ მიუღია ამ ბანკებს კერძო კლიენტურისაგან მიმდინარე ანგარიშზე და ანაბართა სახით 30,6 მილ. მანეთი.

სპეცბანკების სისტემაში ჩვენ ვხედავთ სხვა სურათს: აქ კერძო კლიენტურის დავალიანება და მიმდინარე ანგარიშები საერთოდ ერთი-მეორეს ფარავს, დრო გამოშვებით კი უკანასკნელი კიდევაც აღმტატება პირველს სპეცბანკების სასარგებლოთ, უმთავრესად, სამრეწველო ბანკის სასარგებლოთ. („რადეციი „ეკონომიური მიმოხილვა“ 1927 წ. მარტის). „მხოლოდ როდესაც ავიღებთ კერძო კლიენტურის ცალკე ანგარიშებს და მის სახელმწიფო ბანკისადმი დავალიანებას“ ამბობს რადეციი: „ორი წლის დაკვირვებათა საშუალებით დაინახავთ, რომ კერძო კლიენტურის მიმდინარე ანგარიშები და ანაბარები გაცილებით სჭარბობს მის ბანკებისადმი დავალიანებას“. „ვალის დაფარვა“ განაგრძობს იგივე რადეციი: „ადროდა 200 და მეტ პროცენტამდეც და ამნაირად რჩებოდა ბანკის სარგებლობაში კარგა მოზრდილი ზედმეტი თანხა, რომელიც მუდამ 4 მილ. მანეთის ღირზე იდგა. წინააღმდეგ მოვლენას აქვს ადგილი ზერიფერიებში: შემოსავალ-გასავლის დაბალანება კერძო ვაჭრობასა და მრეწველობასთან ნაწარმოებ ოპერაციებში მუდამ იძლეოდა კერძო კომერციულ კაპიტალის ხალას დავალიანებას, რომელიც 1925 წლის პირველ ოქტომბრისათვის აღწევდა 14 მილ. მანეთს, ხოლო ეს ვალი ისე თვალსაჩინოთ შემცირდა 1926 წელში, რომ წლის მეორე ნახევარში იგი¹ სავსებით იფარებოდა კერძო კომერციულ მოსკოვის ოპერაციებიდან ზედმეტად მიღებული თანხებით“.

1926 წლის პირველ ოქტომბრისათვის კერძო კლიენტურაზე გაცემული თანხების რაოდენობა არამც თუ ცენტრში, არამედ პერიფერიებშიაც თითქმის იმავე თანხას უდრიდა, რაც იყო მოზიდული ბანკის მიერ კერძო კლიენტებისაგან.

ამნაირად სახელმწიფო ბანკის ცენტრალური გამგეობა აღწევს თავის მიზანს: იგი იზიდავს კერძო ბრუნვიდან იმაზე მეტს სახსრებს, რასაც თვით აღწევს კერძო ვაჭრობასა და მრეწველობას.

კერძო კაპიტალის რაოდენობა და მისი ბრუნვის დონე.

1912 წელში მთელი კერძო კაპიტალი იყო დანაწილებული კავშირის თანამედროვე ფარგლებში შემდეგნაირად: 1) ვაჭრობა-მრეწველობაში (ანგარიშვალდებული საწარმოები) იყო მოთავსებული 3,4 მილიარდი მან., საკრედიტო დაწესებულებებში — სათადარიგო, სამორტიზაციო, სოფლიოგაციო და სხვ. თანხების სახით — 3,5 მილიარდი მან., არა ანგარიშ ვალდებულ სავაჭრო საწარმოებში — 2,5 მილიარდი მან., ხოლო სამრეწველოში ერთი მილიარდი.

ამნაირად ვაჭრობაში, მრეწველობასა და საკრედიტო დაწესებულებებში დაბანდებული მთელი კერძო კაპიტალის რაოდენობა უდრიდა 1912 წელში აღნიშნულ ტერიტორიის ფარგლებში დაახლოებით 10,5 მილიარდ მანეთს.

მ. რუევსკის ანგარიშით ნაჩვენებ თანხაში 3,5 მილიარდი არის სხვადასხვა სახის კაპიტალი, იგი შედგებოდა პროცენტთან ქალაქებისაგან, ვალიუტისაგან და განტეულობისაგან, რომლის უდიდესი ნაწილი გაუქმებულია, დანარჩენი კი იმყოფება სახელმწიფოს განკარგულებაში.

ვაჭრობა-მრეწველობაში დაბანდებული კაპიტალი 6,9 მილიარდ როდენობით მთლიანად ჩაირიცხა სახელმწიფო ფონდში. ბოლოს კი, „ნების“ გამოცხადების შემდეგ, ამ ფონდის იმ ნაწილს, რომელიც უმთავრესად უფრო სუსტ არა ანგარიშ-ვალდებულ წარმოებებში იყო მოთავსებული, მოუხდინეს დენაციონალიზაცია და გადავიდა იგი უკანვე შესაკუთრების ხელში, ზოგი სამრეწველო წარმოებაც გაიცა იჯარით კერძო პირებზე.

ამას შედეგად მოჰყვა კერძო-კაპიტალისტური სექტორის შექმნა, რომელშიაც შედის ამ უამად (მეორეხარისხოვან საწარმოებიდან) 400 ათასზე მეტი, უმთავრესად წვრილი სავაჭრო წამოწყება 4,5 მილიარდ მანეთის წლიურად დაზღვრილი საბრუნავი თანხით და 18,7 ათასი სამრეწველო საწარმო დაახლოებით 576 მილ. მანეთის საბრუნავი თანხით.

ამნაირად საერთო მათი ბრუნვა ცოტათი აღემატება 5 მილიარდ მანეთს იმ დროს, როდესაც მთელი, განსაზოგადოებული სავაჭრო-სამრეწველო ბრუნვა უდრის 22 მილიარდ მანეთს.

1912 წლიდან აქ აღნიშნული თანხები, რა თქმა უნდა, მეტად გაიზარდა 1914 წელში საერთაშორისო ომის დაწყების დროისათვის, მხოლოდ მეორე მხრივ კავშირის ტერიტორიაზე ვაჭრობა-მრეწველობის განსაზოგადოების შემდეგ თვალსაჩინოთ შემცირდა სხვადასხვა სახის კაპიტალი და აქამდე არ მოგვეპოება სავსებით უტყუარი ცნობები კერძო კაპიტალის რაოდენობის შესახებ.

პ. კუტლერის ანგარიშით (1926 წ. „ფინანსთა უწყება“ № 12) საერთო ჯამი საკუთარი და ნასესხები კაპიტალისა, რომელიც ტრიალებს ყველა კერძო წარმოებაში, უდრის 1,073 მილიონ მანეთს. აქედან:

წარმოებებში	თავიანთი კაპიტალი.	მ ა ლ ი.		საერთო ბრუნვა კერძო წარმოებებში
		ანაბარების.	სხვა წარმოებ. ბანკების და სხვა.	
სავაჭრო	297,4	119,1	256,3	672,8
სამრეწველო.	204,8	73,6	121,6	400,0
ს უ ლ	502,2 მილ.	192,7 მილ.	377,9 მილ.	1,072,8 მილ.

3. კულტური ამტკიცებს, რომ 1.072,8 მილ. მანეთი აღემატება კერძო კაპიტალის ნამდვილ რაოდენობას, რომელიც არის დაბანდებული ყველა კერძო წარმოებაში, ვინაიდან მასში შედის აგრეთვე წარმოებათა საგარეო (კერძო კაპიტალის მიმართ) დევალიანებაც (სახელმწიფო ორგანოებისადმი, კოოპერატივებისადმი, ბანკებისადმი, თავიანთ მუშებისა და მოსამსახურეებისადმი და სხ.) და კერძო წარმოებათა საურთიერთო დევალიანება. 1.072 მილიონ მანეთს რომ გამოვკლოთ კერძო წარმოებების საურთიერთო ვალი, მივიღებთ კერძო კაპიტალს დაახლოებით 835 მილიონის რაოდენობით, სხვების ვარაუდით კი ეს თანხა უახლოვდება 970 მილიონ მანეთს.

იმავე ავტორის ანგარიშით კერძო სავაჭრო და სამრეწველო დაწესებულებათა შემოსავალმა 1924-25 წელში მიაღწია 490 მილიონ მანეთს.

აქედან 36 მილიონის რაოდენობით იყო გასტუმრებული მათი პირადი გადასახადები (საშემოსავლო და საბინაო) და 430 მილიონამდე კი მოუნდა კერძო პირების საცხოვრებელ და მათ მიერ მომარაგებულ-შენახულ თანხებს.

3. კულტურის დასკვნებს არ ეთანხმება მ. რუეესკის ვარაუდი, რომელიც ანგარიშობს, რომ შემოსავალი სავაჭრო-სამრეწველო მეპატრონეებისა, რომელნიც იყვნენ დაბეგრული პროგრესული გადასახადით უდრიდა 1924-25 წელში 516 მილიონ მანეთს და 1925-26 წელში კი 605 მილიონს.

ექვს გარეშეა, რომ ყველა ეს ციფრები იმაზე ნაკლებია, რასაც სინამდვილეში აქვს ადგილი; რადგანაც თანამედროვე სავადასახდო პოლიტიკის დროს კერძო წარმოება იჩენს განსაკუთრებულ ნიჭს თავიდან აიცილოს ზოგიერთი გადასახადი და ამის გამო რაღაც თვალსაჩინო ნაწილი კერძო კაპიტალისა რჩება ფისკალურ აპარატის აღრიცხვის გარეშე. ყოველივე ამის მიხედვით შეიძლება ვთქვათ, რომ კერძო კაპიტალის ბრუნვა აღემატება 5 მილიარდ მანეთს, ხოლო კერძოთა შემოსავალი მერყეობს დაახლოებით 500-600 მილ. მან. შორის.

კერძო კაპიტალის რაკოდენობა და ბრუნვის დონე ა.კავკასიაში.

კერძო კაპიტალის გამოკვლევა ეხლა იწყება ამიერ-კავკასიაში და ამიტომ არ მოგვეპოება საკმარისი მასალა, რომ საეცებით ამოვწუროთ საკითხი მთელი კერძო კაპიტალისა და კერძო ბრუნვის შესახებ.

ჩვენ ზღოთ გვაქვს ამ შემთხვევაში ა.-კავკ. ცენტრალურ სტატისტიკური სამმართველოს შრომები და ა.-კავკასიის და საქართველოს მუშ.-გლეხთა ინსპექციის ახალი გამოკვლევა, მაგრამ უკანასკნელი ეხება მხოლოდ ქალაქ ტფილისის ფარგლებს და ნაწილობრივ კი ქალაქ ბათუმსა და ბაქოს.

რაც შეეხება კონიუნქტურულ სტატისტიკას, სავადასახდო დაბეგრისა და ა.-კ. საკრედიტო დაწესებულებათა გაერთიანებულ ბალანსთა ცნობებს, ისინი ძალზე ეწინააღმდეგებიან ერთი მეორეს და იძლევიან მხოლოდ დაახლოებით წარმოდგენას კერძო კაპიტალის ნამდვილ როლის და რაოდენობაზე ა.-კავკასიის ეკონომიკაში.

მიუხედავად ამისა ა.-კავკ. და საქართველოს მ.-გლებთა ინსპექცია წმ. ცნობათა მიხედვით მაინც მილიან შემდეგ დასკვნამდე:

„მართალია ა.-კავკასიის საქონლის ბრუნვაში კერძო კაპიტალის ხვედრითი წონა შედარებით სისტემატიურად კლებულობს და სამაგიეროდ განსაზოგადოებრივებული სექტორის ბრუნვა სათანადოდ იზრდება, მაგრამ იგი მაინც თვალსაჩინო რაოდენობას წარმოადგენს ამ კუთხის ეკონომიკაში და ასრულების არა მკირე მნიშვნელოვან როლს მომხმარებლებისადმი საქონლის მიახლოვებაში“

ა.-კავკასიის საგეგმო კომისიის წინასწარი ცნობებით კერძო კაპიტალის დინამიკა და ხვედრითი წონა ა.-კავკასიის საქონლის ბრუნვაში (აქ შედის კერძო მრეწველობის ბრუნვა) გამოიხატება შემდეგნაირად:

	1924/24 წ.		1924/25 წ.		1925/26 წ.	
	მილიონ მანეთებში	% ⁰ / ₀ -ში ჯამ-ს მ მართ	მილიონ მანეთებში	% ⁰ / ₀ -ში ჯამის მიმართ	მილიონ მანეთებში	% ⁰ / ₀ -ში ჯამის მიმართ
სახელმწიფო ორგანოები .	123,0	34,6	206,1	41,4	267,1	43,8
კოოპერაცია	44,0	12,6	124,8	25,0	168,4	27,6
კერძო ვაჭრობა	186,4	52,5	167,4	33,6	175,0	28,6
ს უ ლ	353,0	100,0	498,0	100,0	610,0	100,0

(ამ თანხებში არ შედის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების დასამზადებლად საჭირო საღსრები).

როგორც აღნიშნული ცხრილიდან დავინახეთ, კერძო კაპიტალის ბრუნვა უდრიდა 1925-26 წელში 175 მილიონ მანეთს და მისი ხვედრითი წონა ა.-კავკ. საერთო საქონლის ტრიალში გამოიხატებოდა 28,6 პროცენტით. მხოლოდ თავის თავად ცხადია, რომ ის ცნობები, რომელიც ცოტად თუ ბევრად განსაზღვრავს სახელმწიფო და კოოპერატიულ ვაჭრობას, გაცილებით ნაკლები სინამდვილით აღნიშნავს კერძო ვაჭრობის საღსართა რაოდენობას.

ა.-კავკასიის ფინსახკომის საგადასახადო დაბეგვის ცნობებით იმავე კერძო კაპიტალის ბრუნვათა შესახებ ჩვენ გვაქვს შემდეგი ციფრები: (იხ. ცხრ. 37 გვ.)

1925-26 წელში 227,8 მილიონ მანეთიდან 207,7 მილიონი მოდის კერძო ვაჭრობის ბრუნვაზე და 20,1 მილ. მანეთი კი კერძო მრეწველობის ბრუნვაზე.

ამიერ-კავკასიის ცენტრალურ სტატისტიკურ სამმართველოს ანგარიშით კერძო ვაჭრობის ბრუნვათა რაოდენობას ვეჩვენებს შემდეგი ცხრილი: (იხ. ქვევით ცხრ. 37 გვ.)

როგორც მოყვანილი ცხრილიდან დავინახეთ, სავაჭრო ბრუნვის საერთო ჯამიდან — 411,7 მილიონ მანეთიდან 1925-26 წლის პირველ ნახევარში კერძო ვაჭრობაზე მოდიოდა 103 მილიონი, ხოლო მთელი წლის განმავლობაში ეს

	1924/25 წ		1925/26 წ		
	აბსოლ. რაოდენ. მილიონ მანეთ.	ხვედრითი წონა %/0-ში.	აბსოლ რაოდენ. მილიონ მანეთებში.	ხვედრითი წონა %/0-ში.	%/0 ზრდისა.
სახ. ორგანოები.	148,4	37,6	281,5	43,2	89,4
კოოპერაცია.	89,8	22,7	141,9	21,6	5,1
კერძო ვაჭრობა.	156,3	39,7	227,8	35,2	45,2
ს უ ლ .	394,5	100 %	650,2	100 %	64,8

	1 ნახევარი 24/25 წ. ათას მანეთებ.	ხვედრითი წონა %/0-ში.	2 ნახევარი 24/25 წ. ათას მანეთებ.	ხვედრითი წონა %/0-ში.	1 ნახევარი 25/26 წ. ათას მანეთებ.	ხვედრითი წონა %/0-ში.
სახელმ. ორგანოები.	113,715	44,5	118,521	47,10	2 0,024	48,6
კოოპერაცია.	75,164	9,4	80,378	25,5	108,661	26,4
კერძო ვაჭრობა.	66,888	26,1	86,70	27,4	103,045	25,0
ს უ ლ .	255,767	100	315,175	100	411,730	100

ბრუნვა უდრიდა დაახლოებით 206 მილიონ მანეთს, ანუ საერთო ბრუნვის 25 პროცენტს.

საგადასახლო დაბეგვრის ცნობებით კერძო ბრუნვა აღემატება აღნიშნულ რაოდენობას სულ 1,7 მილიონ მანეთით.

როგორც უკვე გვქონდა ნათქვამი, ფისკალურ აღრიცხვის გარეშე რჩება ფრიად მნიშვნელოვანი ნაწილი კერძო სავაჭრო ბრუნვისა, მისი გამოანგარიშება თითქმის შეუძლებელია, მხოლოდ სრული რწმენითა და გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ იგი აღემატება ოფიციალურად ნაჩვენებ კერძო ვაჭრობის ბრუნვას 10-20 პროცენტით.

ეს მოსაზრება კი გვაძლევს საბაზს ვიფიქროთ, რომ ა.კავკასიაში კერძო ვაჭრობის ბრუნვა 240 მილიონ მანეთზედ ნაკლები არ უნდა იყოს, ე. ი. სხვანაირად რომ ვთქვათ, კერძო ვაჭრობის ხვედრითი წონა უდრის 40 პროცენტს, ხოლო სახელმწიფოსი და კოოპერაციისა ერთად — 60 პროცენტს.

ამნაირად მთელი ბრუნვა კერძო ვაჭრობისა (240 მილ. მან.) და მრეწველობისა (20 მილ. მან.) აღწევს 260 მილიონამდე, ხოლო იგივე ბრუნვა სახელმწი-

ფო-კოოპერატიულ წამოწყებებში უღრის 422 მილ. მანეთს, ე. ი. ხვედრითი წონა პირველისა გამოიხატება დაახლოვებით იმავე 40 პროცენტით, უკანასკნელთა კი 60 პროცენტით.

კერძო ვაჭრობის შედარებით მნიშვნელობას გვიჩვენებს აგრეთვე ცნობები ა.-კავკასიაში კერძო სავაჭრო წამოწყებათა ხვედრითი წონის შესახებ.

1925-26 წელში აღებულ პატენტების მიხედვით კერძო სავაჭროთა ხვედრითი წონა იძლევა ასეთ სურათს:

	საერთო რიცხვი სავაჭრო წამო- წყებათა.	რიცხვი კერძო სავაჭრო წამო- წყებათა.	ხვედრითი წონა.
მოძრავი ვაჭრობაში.	2,040	2,031	99,5
წვრილ-ფეხზე ვაჭრობაში.	12,647	12,443	98,4
„ „ დუქნურ ვაჭრობაში.	16,146	13,844	85,7
ნახევრად საბითუმოში.	2,561	1,802	70,3
საბითუმოში	507	126	24,8
ს უ ლ	33,891	30,246	89,2

ამ ცნობებიდან სჩანს, რომ მოძრავი და ცალობით ფეხზე ვაჭრობა არის განსაკუთრებით კერძო ვაჭართა ხელში; მათვე ეკუთვნის ბატონობა ცალობით დუქნად და ნახევრად საბითუმო ვაჭრობაში და მხოლოდ საბითუმოში მათი მონაწილეობა მცირდება 25 პროცენტამდე.

სულ სხვანაირია კერძოთა მდგომარეობა მრეწველობაში: ა.-კავკასიის მ.-გლეხთა ინსპექციის ცნობებით კერძო კაპიტალის უმთავრესად სამოქმედო ასპარეზში შედის შინამრეწველობის დარგი, რომლის ბრუნვაც 1924-25 წელში 36 მილიონ მანეთამდე აღწევდა. ეს ციფრი თითქმის ორჯერ მეტია კერძო მრეწველობის ბრუნვაზე, რომელიც აქვს ნაჩვენები ა.-კავკ. მ.-გლეხთა ინსპექციის და გამომდინარეობს 1925-26 წლის სავადასახადო დაბეგვრის, (ა.-კავკ. ფინსახკ.) ცნობებიდან. ეს გარემოება კი იმას ადასტურებს, რომ კერძო ბრუნვის საერთო ჯამი თვალსაჩინოდ აღემატება 240 მილიონ მანეთს.

ცენზიან მრეწველობაში კერძო კაპიტალის როლი მაინც უმნიშვნელოა და 1925-26 წელში მას ეკუთვნოდა ამ დარგში ა.-კავკასიის მრეწველობის მთელი პროდუქციის (გარდა აზნევისთა) 7-8 პროც.

ყოველივე ნათქვამიდან ცხადად სჩანს, რომ კერძო ვაჭარი ა.-კავკასიის სახალხო მეურნეობაში თამაშობს უაღრესად დიდ როლს. დღემდის თითქმის მთელი წვრილმანი ვაჭრობა მის ხელშია, ვინაიდან 30,823 წვრილ სავაჭრო წა-

მოწყებათა საერთო რიცხვიდან კერძო პირებს ეკუთვნის 28,318; 2561 ნახევრად საპათუმო საწარმოიდან მათვე ეკუთვნის 1802 (ესე იგი 70,3 პროცენტი) 1925-26 წლის საბითუმო ვაჭრობაშიც კი 507 საწარმოდან 126 საწარმო ეკუთვნოდა კერძო პირებს და მათი ხვედრითი წონა უდრიდა 24,8 პროცენტს წინააღმდეგ 75,2 პროცენტისა, რომელიც მოდიოდა სახელმწიფო მრეწველობაზე და კოოპერაციასზე ერთად.

კერძო კაპიტალის რაოდენობის ცოტად თუ ბევრად სისწორით აღნიშვნა შეუძლებელია, სამაგიეროდ მოსახერხებელია მისი დაახლოვებით განსაზღვრა და ამისათვის საჭიროა საერთო კერძო ბრუნვას გამოეყავოთ კერძო პირთა საკრედიტო დაწესებულებებისადმი დავალიანების ჯამი.

ა.-კავკასიის საკრედიტო დაწესებულებათა საერთო ბალანსის ცნობებით კერძო პირების ანაბრები უდრიდა 1925-26 წლის პირველი ოქტომბრისათვის 11.833.000 მანეთს. დავალიანება კი — 5.203.000 მანეთს, ხოლო იმავე ცნობებით პირველი უდრიდა 1926-27 წლის პირველი აპრილისათვის 1.563.000 მანეთს და ქვორე 1.558.000 მანეთს. ამნაირად 1927 წლის პირველი აპრილისათვის კერძო პირების ანაბრები აღმატებოდა ბანკებისადმი მათ დავალიანებას. ეს კი იმის მაჩვენებელია, რომ კერძო ბრუნვაში, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ სხვადასხვა სახის არაპირდაპირ კრედიტებს, ბანკის კრედიტებს ეკუთვნის უმნიშვნელო ადგილი.

თუ დავუშვებთ, რომ 260 მილიონის კერძო ბრუნვაში 30 პროც. არის მიღებული კერძო წყაროებიდან, სამ შემთხვევაშიაც კი 190 მილიონი მანეთი იქ შექმველად კერძო წარმოშობისაა, ამავე დროს თუ დავუშვებთ, რომ კერძო პირთა მიერ ერთმანეთისათვის მიცემულ კრედიტის რაოდენობა გამოიხატება ამ თანხის 40 პროცენტით, ხოლო მისი ბრუნვის სისწრაფე უდრის ნ-ს (ე. ი. ყოველ ორ თვეში), მაშინ მივიღებთ 16 მილიონზე ცოტათი მეტ თანხას, რომელიც ალბად დაახლოვებით გამოიხატავს კერძოთა საკუთარ კაპიტალის რაოდენობას ა.-კავკასიაში (აქ არ შედის სოფლის მეურნეობა).

საქართველოს ადგილობრივი ბიუჯეტი 1925-26 წ

საქართველოს 1925-26 სამეურნეო წლის ადგილობრივი ბიუჯეტით და-
მთარდა საორგანიზაციო ხანა და ამ ბიუჯეტმა, რომელმაც მხოლოდ ამ წელში
მიიღო ნამდვილი დიფერენციალური სახე, ე. ი. დაიყო საქალაქო, სამაზრო და
სათემო ბიუჯეტებად. — პირველად გამოხატა უფრო სრულად თავის საშემო-
სავლო ნაწილში ადგილების ყველა საშემოსავლო შესაძლებლობანი. ხოლო სა-
გასავლო ნაწილში — ყველა ადგილობრივი მნიშვნელობის ხარჯები, რომელ-
თაგან ზოგი: როგორც პირველი და მეორე საფეხურის სკოლების მასწავლებ-
ლების ხელფასი მთელს რესპუბლიკაში, მილიციისა და იუსტიციის ორგანოთა
შენახვა შვიდ მაზრაში და სხვა. ადრე უნაზღებოდა სახელმწიფო ბიუჯეტში.
გარდა ამისა თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ ახალი დებულებით ადგილობ-
რივი ფინანსების შესახებ (1926 წლის პირველ ოქტ.-დან) სახელმწიფო ბიუ-
ჯეტზე გადატანილ იქნა ადგილობრივი ბიუჯეტიდან მრავალი ხარჯები, სა-
ქართველოს 1925-26 წლის ადგილობრივი ბიუჯეტი, ადგილობრივი საქირო-
ბათა უფრო სრულად გამოსახვის მხრივ, უნდა ჩაითვალოს უაღრესად სრულ
ბიუჯეტად არა თუ გასულ წლებთან, არამედ მიმდინარე სამეურნეო წელთან-
ნაც შედარებით; მეორეს მხრივ უნდა აღინიშნოს, რომ 1925-26 წლის ადგილობ-
რივ ბიუჯეტმა ერთ თავის ნაწილში 1924-25 წ. ბიუჯეტთან შედარებით რამ-
დენადმე უკან დაიხია — მან მთლიანად ვერ გამოხატა ყველა ადგილობრივი
მეურნეობის დარგი: საქართველოს მსხვილ ქალაქების — ტფილისის, ნაწილობ-
რივ სოხუმის, ბათუმის, ქუთაისის და სხვ. კომუნალურ საწარმოებზე ვერ ჰყო-
ვა 1925-26 წ. ბიუჯეტში თავისი სრული გამოხატულება. ამ სამეურნეო წელ-
ში ჩამოთვლილი ქალაქების ელექტროსადგურები, ტრამვაი, წყალსადენები,
აბანოები, სასაკლაოები და სხვა კომუნალური საწარმონი წარმოდგენილია
ბიუჯეტში არა მთელი საერთო შემოსავლით და გასავლით, არამედ მარტო
დადებითი სალდოთი. თავისთავად ცხადია, რომ თუ მივიღებთ მხედველობაში
ადგილობრივი მეურნეობის სისუსტეს და უსუსურობას და მასთან მსხვილ ქა-
ლაქების კომუნალური მეურნეობის შედარებით სიმძლავრეს, ადგილობრივი
ბიუჯეტის შედგენის ასეთმა წესმა, რომელმაც ბიუჯეტის გარეშე დასტოვა ად-
გილობრივ მეურნეობის შემადგენელი უმძლავრესი ნაწილი, საერთოდ დაუკარ-
გა ბიუჯეტს მისი ნამდვილი სახე, ამ მოვლენას საქართველოში ჰქონდა თავი-
სი გასამართლებელი მიზეზები და სწორედ ისეთი მიზეზები, რომლებიც ყველ-
გან კავშირის დიდ ქალაქებში იძულებულყოფდნენ კომუნალურ საწარმოთა

ხელმძღვანელებს გამოეყოთ ბიუჯეტიდან მსხვილი, კომუნალური საწარმოები და „სამეურნეო ანგარიში“-ს და „კომუნალურ კომბინატ“-ების სახით შეექმნათ ხელშემწყობი პირობები — ელსადგურების, წყალსადენების, სასაკლავების, აბანოების, ტრამვის და სხვ. განვითარების, გაფართოების და აღდგენისათვის. მაგ., რუსეთის და უკრაინის ადგილობრივი საბჭოების ქონებაში გარდა კომუნალური მეურნეობისა, მოიპოვებოდა და ეხლაც მოიპოვება შემოსავლიანი სამრეწველო საწარმოები, მიწის მნიშვნელოვანი მარაგი და სხვ., რომელთა საშუალებით თითქმის სრულიად შესაძლებელი იყო სოციალურ და კულტურულ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება, რის გამო არ იყო საჭირო ქალაქების კომუნალურ საწარმოთა შემოსავალთა საგრძნობლად სარგებლობა.

1925-26 სამეურნეო წელშიაც ქალაქების ბიუჯეტების დატვირთვა არა წმინდა კომუნალური ხასიათის ხარჯებით წარმოადგენდა შემდეგ სურათს (პროცენტებში):

ქალაქების დასახელება	კომუნალური ხარჯების %	კომუნალური ხარჯების %	%
ახალქალაქის	64,3	35,7	100
შაუმიანი	67,2	32,8	„
გორი	56,8	43,2	„
თელავი	59,7	40,3	„
სიღნაღი	58,7	41,3	„
ქუთაისი	67,9	32,1	„
ზონი, სამტრედია	59,2	40,8	„
ზესტაფონი	77,0	23,0	„
ბათუმი	64,4	35,6	„
სოხუმი	63,2	36,8	„
აფხაზეთის დანარჩენი ქალაქები	56,0	44,0	„
სულ რესპუბლიკაში	57,1	42,9	100

მაგრამ გარდა ქალაქების ბიუჯეტების ამგვარ დატვირთვისა, რომელიც ზოგიერთ შემთხვევაში 77 პროცენტზე აღწევდა, ამავე წელში განზრახული იყო ქალაქების ბიუჯეტებიდან 1.500.000 მანეთის ამოღება, რომლის ნაწილი უნდა გადაეცემოდა დოტაციის სახით დეფიციტთან სათემო ბიუჯეტებს, ნაწილი კი დანიშნული იყო საერთო სამაზრო მნიშვნელობის ხარჯების უზრუნველსაყოფად.

ამიტომ არ უნდა გაგვიკვირდეს, თუ კომუნალურ მეურნეობის განვითარებისა და აღდგენისათვის ასე არახელსაყრელ პირობებში ჩვენში კიდევ უფრო ძლიერი იყო მისწრაფება კომუნალური მეურნეობის ფინანსიურად განკარგობისაკენ. ამის გამო 1925-26 წლის ბიუჯეტი იქცა პირველ ბიუჯეტად, რომელსაც ჩამოშორდა ჩვენი უმსხვილესი კომუნალური საწარმოები და ამოეფარა „სამეურნეო ანგარიში“-სა და „კომბინატი“-ს სისტემას.

კომუნალურ საწარმოთა ბიუჯეტიდან „ამოვარდნის“ არაჯანსაღ პოლიტიკას; რომელიც მოასწავებს ქალაქის მეურნეობის ფინანსიურ ინტერესების შეზღავანას, უნდა დაუპირდაპირით ისეთი პოლიტიკა, რომელიც უზრუნველყოფს კომუნალური მეურნეობის ნორმალურ ზრდას და აღდგენის ნორმალურ მსვლელობას.

ჩვენის აზრით, საჭიროა მივიღოთ ქალაქის ბიუჯეტების კულტურული და ადმინისტრაციული ხარჯებით დატვირთვის საზღვრითი ნორმა, ჩამოყალიბდეს საქალაქო ბიუჯეტების შემოსავლის პროცენტული ანარიცხის ნორმა არასაქალაქო ბიუჯეტების გასაძლიერებლად, მიეცეს კომუნალურ საწარმოებს სპეციალური ხარჯების 100 პროც. დაკმაყოფილების საშუალება. განისაზღვროს ქალაქის ბიუჯეტის, სამაზრო ხასიათის ხარჯებით დატვირთვის შემთხვევები და ბოლოს, ამ ქალაქებისათვის, რომელნიც დღეს ითვლებიან ადმინისტრაციულ-კულტურულ ცენტრებად, უზრუნველვყოთ ის მინიმალური ხარჯები, რომელიც საჭიროა მათი ნორმალური განვითარებისათვის. ქალაქების სახსარის ფართედ გამოყენება სხვა საჭიროებისათვის, ქალაქის ბიუჯეტების კულტურული ხარჯებით უზომოდ დატვირთვის სისტემა, საქალაქო მეურნეობის საწარმოთა ხასიათის მოთხოვნილებათა უარყოფა ან დიდად შემცირება ამ მოკლე ხანში ცუდ შედეგებს მოგვცემს.

ამ ზომების გარდა, კომუნალური მეურნეობის გაჯანსაღებისათვის საჭიროა რეალურად მიუღდეთ სათემო და სამაზრო აღმასკომეების უშემოსავლო ბიუჯეტების გაძლიერებას.

1925-26 სამეურნეო წლის ადგილობრივი ბიუჯეტის აგება წარმოებდა არა ხელსაყრელ ფინანსიურ პირობებში. ადგილობრივი ხარჯების შესამჩნევად ზრდასთან ერთად, რაც გამოიწვია საქართველოში თემის სისტემის შემოღებამ, და რამდენადმე გააძვირა ქვედაპარატის შენახვა, ადგილობრივ ბიუჯეტზე გადატანილ იქნა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მრავალი ხარჯები. ამავე დროს ადგილობრივი საბჭოების საშემოსავლო შესაძლებლობანი კი საგრძნობლად შემცირდა, ვინაიდან მთავრობამ აიღო მტკიცე გეზი გლენოპისათვის საგადასახადო სიმძიმის შესამსუბუქებლად. გადამხდელების მთელ რიგს მიეცა თვალსაჩინო შეღავათი, ზოგი ადგილობრივი გადასახადი და გამოსაღები სრულიად გაუქმდა, ზოგიერთების ფინანსიური შედეგები კი შემცირდა. გარდა ამისა უარყოფითი გავლენა იქონია საქართველოს ფარგლებში ზოგიერთ ადგილობრივ მსხვილ შემოსავლის წყაროს შესახებ საკავშირო მთავრობის აქტმა, რომლის ძალით ბათუმის სადგურით გატანილი ნავთის პროდუქტი აღიარებულ იქნა სატრანზიტო ტვირთად, ხოლო ფოთის სადგურიდან გატანილი ჭიათურის მარგანეცი განთავისუფლდა საფუთო გადასახადისაგან.

პირვანდელი რედაქციით 1925-26 წ. დამტკიცებულ ბიუჯეტის დეფიციტი უდრიდა 12.498 ათას მანეთს (აქედან 4.232,7 ათ. მანეთი მოდიოდა ტფილისზე, დანარჩენი 8.265,7 ათასი — საქართველოს რესპუბლიკის სხვა მაზრებზე და ავტონომიურ ერთეულებზე). ეს ბიუჯეტი საკავშირო ცენტრმა ძლიერ შეამცირა და გარდა ამისა, ვინაიდან დიდხანს არ გამოირკვა საბოლოოდ სახელმწიფო დახმარების რაოდენობა, ადგილები იძულებული გახდნენ 9 თვე ეცხოვრათ თითქმის უგემოდ. ზედმეტია იმის მტკიცება, რომ მაზრებისა და ავტონომიურ რესპუბლიკების ცენტრისაგან დამოკიდებულება ბიუჯეტების დეფიციტიანობის გამო, მეტად საგრძნობ ზიანს აყენებს ადგილობრივ მეურნეობას, რომელიც იძულებულია სწორ გეგმის უქონლობის პირობებში იარსებოს მთელ 9 თვის განსაჯლობაში, აძვირებს და ართულებს აპარატის მუშაობას, რომელსაც საოპერაციო წლის განმავლობაში მრავალჯერ უხდება ერთისა და იმავე ბიუჯეტის გადამუშავება და, გარდა ამისა უკარგავს ადგილობრივ ბიუჯეტს მის არსებობის ძირითად აზრს. მაგალითად: ბიუჯეტის ასე გვიან დამტკიცების გამო საქართველოს რესპუბლიკის ვერცერთმა მაზრამ ვერ შესძლო დაეგზავნა თემებისათვის მათთვის მიღებული სათემო ბიუჯეტი, რის გამო თემებმაც თავის მხრივ ვერ მიაწოდეს დაწესებულებებს მათი ინდივიდუალური ხარჯთაღრიცხვა. ეს გარემოება უღარესად მნიშვნელოვანია, მით უმეტეს საქართველოს პირობებში. ვინაიდან მეტად აბრკოლებს სათემო ბიუჯეტების გამტკიცებას და უშლის გლახობას დარწმუნდეს, რომ სათემო ბიუჯეტს სოფლის ცხოვრებისთვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. საჭიროა საგანგებო ზომების მიღება, რათა სათემო ბიუჯეტები, თემთა საბჭოების მიერ მოწონებული და საბჭოთა სამაზრო ყრობობისა ან აღმასკომის პლენუმის მიერ საბოლოოდ დამტკიცებული, დაუყოვნებლივ უკანვე ეგზავნებოდეს თემებს ასასრულებლად. ეს წესი უნდა უზრუნველყოთ თემებისათვის. ვინაიდან სათემო ბიუჯეტი, რომელმაც ახლა უნდა გაიაროს ათ ინსტანციამდე, ბოლოსდაბოლოს უბრუნდება მაზრის ცენტრს დაგვიანებით და ისეთი სახით, რომ მისი თემში შესასრულებლად გაგზავნა უკვე ზედმეტა ხდება.

სამწუხაროდ, ასეთივე ბედი ეწია 1926-27 წლის ადგილობრივ ბიუჯეტსაც. მიუხედავად იმისა, რომ არსებული საბიუჯეტო კანონმდებლობა დამაკმაყოფილებელია და საკმარისად უნდა ჩაითვალოს უფლებები, რომელსაც ანიჭებს დებულება ადგილობრივი ფინანსების შესახებ ავტონომიურ რესპუბლიკების სახკომსაბჭოებს, ცაქს და აგრეთვე ადგილობრივი საბჭოებს ადგილობრივი მეურნეობის საოპერაციო გეგმების თავისუფლად შედგენის, დამტკიცების და შესრულების სფეროში, — მაინც ფაქტიურად ჩვენს ადგილობრივი ბიუჯეტი, მის უკიდურესად დეფიციტიანობის გამო, ძლიერ დამოკიდებულია საკავშირო ცენტრისაგან, რომელიც მნიშვნელოვან მიზეზების გამო, თავის დროზე ვერ იძლევა სახელმწიფო დახმარების ჯამს, ხოლო ადგილების მიერ ნაყარაუდევი დოტაცია, რაც უნდა ფრთხილად და ზომიერად არ იყოს ის გამოანგარიშებული, ცენტრში განიციდის ავალსაჩინო ცვლილებას, რომლის შესახებ ცნობას ვიღებთ უმეტეს შემთხვევაში, დიდი დაგვიანებით. სრულიად ბუნებრივია და გასაგები,

თუ ფუძე — სახელმწიფო დახმარება, — რომელზედაც ეყრდნობა ჩვენი ადგილობრივი ბიუჯეტი იკვლება. უნდა შეიცვალოს მთელი ბიუჯეტიც და, მაშასადამე, ასეთ შემთხვევაში, ადგილობრივი ბიუჯეტის დამტკიცება თემთა საბჭოების, სამაზრო აღმასკომების პლენუმების და მოკავშირე რესპუბლიკათა სახკომსაბჭოების და ცაკების მიერ წარმოადგენს მხოლოდ უბრალო ფორმის დაცვას. ამრიგადვე საქართველოს 1926-27 წლის ადგილობრივი ბიუჯეტი. ა.კ. ფედერაციის ყველა ინსტანციებში გატარებული და საკავშირო ცენტრის მიერ დამტკიცებული, სახელმწიფო დახმარების ნაწილში შეიცვალა იმ ზომამდე, რომ ხელახლა დაგვიკირდა ბიუჯეტების საფუძვლიანად გადაშუშება და გადაკეთება მესამე კვარტალის შუა რიცხვებში. უეჭველია, რომ ასეთი ადგილობრივი მეურნეობისათვის ყოვლად მავნე წესი, მოითხოვს ისეთ გადამჭრელ ზომების მიღებას, რომელიც ნაწილობრივ მაინც შეასუსტებს ადგილობრივი ბიუჯეტების ცენტრისაგან არსებულ დამოკიდებულებას. გარდა იმ ღონისძიებათა, რომელიც დღეს ტარდება ცხოვრებაში სოფლის მეურნეობის რეკონსტრუქციის და ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის სახით, საჭიროა ადგილობრივი მნიშვნელობის ყველა საშემოსავლო შესაძლებლობათა სასტიკი აღრიცხვა და მათი მაქსიმალურად გამოყენება, ხოლო მეორეს მხრივ — ხარჯების მოცულობის გადასინჯვა მათი შემცირების მიზნით ადგილობრივი მეურნეობის თვითიველ დარგში.

ამ ზომების განხორციელება მოგვცემს:

ა) 6-7 მძლავრ მაზრის უდღეფიციტოდ არსებობის შესაძლებლობას და

ბ) მაზრების მთელ ჯგუფში დოტაციის შემცირებას 25—50 პროც.-დე.

ზემოთაღნიშნულმა ბიუჯეტის დაგვიანებით დამტკიცებამ, დეფიციტისანი მეურნეობის გასამაგრებლად ცენტრიდან დოტაციის არარეგულიარულად მიწოდებამ და სხვ. უსათუოდ დიდი გავლენა იქონია ბიუჯეტების შინაარსზე მათი ასრულების დროს. საანგარიშო წლის ბიუჯეტის ასრულება საბოლოოდ შემდეგ სურათს გვიხატავს: (იხ. ცხრ. 45 გვ.).

ამრიგად საშემოსავლო ნაწილის ასრულებამ 1925-26 წელს მთელს რესპუბლიკაში (უტფილისოდ) მიღწია 99,5 პროცენტამდე, ტფილისის მაზრიანათ 102,6 პროც.-დე, რაც გარეგნულად დამაკმაყოფილებელია. მაზრობრივ თუ ავიღებთ საშემოსავლო ნაწილის შესრულებას, შემდეგ სურათს მივიღებთ: აფ შემთხვევაში შესრულება 100-პროც.-ს აღემატება. 7 შემთხვევაში — 90 პროც. და მხოლოდ 3 შემთხვევაში — გორის, შორაპნის და ზემო-სენათის მაზრებში, შემოსავლის შესრულება 90 პროც.-ზე ნაკლებია. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ გორის და შორაპნის მაზრების შემოსავლის ასრულების პროცენტის სიმცირე უნდა მიეწეროს მხოლოდ და მხოლოდ აღნიშნულ მაზრების აღმასკომების იმ ცალკე განყოფილებების სუსტ აქტივობას, რომლებიც განაგებენ და აწარმოებენ სრულიად საიმედო შემოსავალთა წყაროს ექსპლოატაციას. მაგალითად: გორის მაზრაში ვერ გაამართლა მოლოდინი სასოფლო მეურნეობამ, შორაპნის მაზრაში კომუნალურ ქონებათა და საწარმოთა შემოსავალმა.

უეჭველია ისიც, რომ ზოგიერთი სხვა მაზრა, რომლებმაც ბიუჯეტის ვარაუდი გაამართლეს მხოლოდ 90 პროც.-ით, უფრო წარმატებით გაამართლებდ-

მაზრების დასახელება	ვარაუდი	შესრულება	შესრულების %	შესრულების % 1924/25წ.
ახალქალაქის	370.400	390.300	105,4	129,8
ახალციხის	451.400	417.200	92,4	81,2
ბორჩალოს	488.900	489.200	100,1	109,4
გორის	1.255.200	1.044.000	83,2	97,2
დუშეთის	326.100	323.000	99,0	62,3
თელავის	591.800	612.100	103,4	99,3
სიღნაღის	817.200	794.100	97,1	92,3
ქუთაისის	2.150.000	2.248.800	104,5	92,6
შორაპნის	1.192.400	1.066.900	89,5	92,2
რაჭის	417.700	390.100	94,1	105,3
ლეჩხუმის	290.000	298.200	102,9	86,4
ზუგდიდის	618.300	602.300	97,4	71,7
სენაკის	691.600	711.000	104,2	82,1
ოზურგეთის	781.900	748.600	95,7	84,2
ზ. სვანეთის	182.200	155.600	85,5	71,0
ქ. ფოთი	491.000	520.000	105,9	70,5
ს. ოსეთი	311.600	305.000	97,9	73,4
აჭარის	1.672.300	1.782.600	106,6	86,6
აფხაზეთის	1.751.600	1.871.600	106,8	91,1
სულ უთბილისოდ	14.850.300	14.771.800	99,5	88,1
თბილისის მაზრა	12.375.700	12.968.000	104,8	117,4
სულ რესპუბლ.	27.048.900	27.739.800	102,6	104,2

ნენ შემოსავლის ვარაუდს რომ ადგილობრივი საბჭოებისათვის არ ჩამოერთვათ. ზოგიერთი უღარესად შემოსავლიანი საწარმო და შემოსავლის წყარო. მაგალითად: ახალციხის მაზრამ დაჰკარგა ყოველწლიურად წმინდა შემოსავალი: ჯამით 60.000 მანეთამდე იმის გამო, რომ ტყის დამუშავების საქმე აღმასკომს

ჩამორთვა და გადაეცა სატყეო ტრესტს. სამწუხაროდ, ქონებათა განსახდვრა რესპუბლიკასა და ადგილებს შორის ჯერაც არ დამთავრებულა, რაც იწვევს წვრილმან გაუგებრობათა და ადგილობრივ შემოსავალთა ნაწილობრივ შესუსტების გარდა კიდევ ადგილობრივი საბჭოებისაგან მსხვილ საშემოსავლო წყაროების ჩამორთმევას და მათი რესპუბლიკის ცენტრალურ ორგანოებზე გადაცემას.

1924-25 და 1925-26 წ. წ. ბიუჯეტების ასრულების ურთ-ერთ შორის შედარება გვიხატავს შემდეგ სურათს:

ბიუჯეტების რაოდენობა, რომელთა შესრულების % უდრის 1000-ს და მეტ %/ს		ბიუჯეტების რაოდენობა, რომელთა ასრულება იძლევა 90-100% იდე		ბიუჯეტების რაოდენობა, რომელთა ასრულება 90%-ზე ნაკლებია	
1924/25 წ.	1925/26 წ.	1924/25 წ.	1925/26 წ.	1924/25 წ.	1925/26 წ.
4	10	6	7	10	3

მასთან 1925-26 წელში ასრულება არც ერთ მაზრაში არ იძლევა 83,2 პროცენტზე ნაკლებს, მაშინ როდესაც 1924-25 წელში ზოგიერთ მაზრაში ასრულების პროცენტი ნაკლებია 80 პროც.-ზე ხოლო ერთს მაზრაში (დუშეთის) უდრის 62,3 პროცენტს.

ამრიგად, 1925-26 წელი შემოსავლის ასრულების მხრივ 1924-25 წელთან შედარებით უნდა ჩაითვალოს უფრო დამაკმაყოფილებლად, ვინაიდან 1925-26 წ. უმეტეს შემთხვევაში ვხედავთ ასრულების ნორმალურ პროცენტს, 1924-25 წელში კი მთელს რესპუბლიკაში ასრულება თუმცაღა უდრის საშუალოდ 104,2 პროცენტს, მაგრამ ეს აიხსნება განსაკუთრებით ტფილისისა და ახალქალაქის მაზრების ბიუჯეტების ასრულების მაღალი პროცენტით.

მაზრობრივ თვითეულ დარგის შემოსავლის ასრულება იძლევა შემდეგ სურათს (ათას მანეთებში): (იხ. ცხრ. 47 გვ.).

დამახასიათებელია სახ. მნიშვნელობის შემოსავალთა წყაროების (სახ. გადასახადი, სახ. შემოსავალი, დოტაცია) ვარაუდის სრული და ზოგიერთ შემთხვევაში გადაჭარბებული რეალიზაცია, კომუნალურ შემოსავალთა დამაკმაყოფილებელი ასრულება და წმინდა ადგილობრივი ხასიათის შემოსავალთა უაღრესად მცირე ხვედრითი წონა და ასრულების უმნიშვნელო პროცენტი. ეს გარემოება კიდევ ერთხელ ადასტურებს ადგილობრივი მეურნეობის უსუსურობას და იმას, რომ ადგილობრივი საბჭოების ქონებათა შორის მოიპოვება მხოლოდ ერთად ერთი შემოსავლური წყარო — კომუნალური ქონება — და რომ ასეთი მდგომარეობა აუცილებლად ხდის ცენტრისაგან უსახდვრო-დამოკიდებულებას.

1924-25 და 1925-26 წ. წ. ბიუჯეტების ასრულების შედარება გვიძლევს ასეთს სურათს: (იხ. ცხრ. 48 გვ.).

№ რიგში	შემოსავლის დასახელება	დანიშნულია				ასრულებულია				1924—25 წ.				
		საღმრთა- დღის დასახელება	გადამსახურების დასახელება	გადამსახურების დასახელება	გადამსახურების დასახელება	საღმრთა- დღის დასახელება	გადამსახურების დასახელება	გადამსახურების დასახელება	გადამსახურების დასახელება	უბოლო.	თბილის.			
1	სალაროს ნაღდი ფული და საიმედო ნარჩენები	821,3	5,6	1.927,7	7,1	767,0	5,2	94,2	7,3	105,0	7,3	89,1	6,5	100,9
2	შემოსავ. სასოფ.-მეურნ.	236,7	1,6	328,3	1,9	180,0	1,2	76,0	0,8	71,0	1,2	86,1	0,5	32,9
3	შემოსავ. კომ. მეურნ.	2.177,5	14,9	6.574,5	44,3	2.017,3	13,8	92,6	25,3	104,6	19,7	91,0	41,7	98,8
4	ვაკრ.-მოწეწ. შემოსავ.	284,6	1,4	299,8	1,1	200,3	1,4	70,4	0,7	69,1	0,2	22,9	0,1	22,0
5	სახელოვნ. შემოსავ. ანაროცხი	527,0	3,6	571,2	2,1	408,1	3,3	91,1	2,0	353,9	2,0	105,3	2,2	106,1
6	სახელოვნ. გადასახ. ანაროცხი და ზედნაროცხი	2.297,4	15,6	4.529,2	16,8	2.607,9	17,8	113,4	18,7	114,8	25,3	106,4	18,2	105,2
7	ადგილ. გადასახ. და გამოს.	930,7	6,3	1.873,9	6,9	776,6	5,9	88,4	6,9	102,1	11,3	78,7	9,3	113,3
8	დაზღვევა საერთო სახელოვნ. სა- შუალედებიდან (დოტაცია)	6.676,1	44,4	7.418,9	27,4	6.781,8	45,3	101,4	27,6	108,2	19,2	71,4	8,1	75,5
9	სესი	120,1	0,8	1.198,4	4,4	234,8	1,7	195,9	1,8	40,4	2,9	—	—	—
10	სხვა შემოსავალი	775,4	5,3	2.326,4	8,6	726,1	5,0	98,5	8,9	105,3	7,1	91,2	7,7	110,7
	სულ	14.850,3	100	27.043,9	100	14.771,8	100	99,5	100	27.739,8	100	88,1	100	104,2

შემოსავალი	1924/25		1925/26	
	ბიუჯეტში ხვედრითი წონა	%-ი ასრულების	ბიუჯეტში ხვედრითი წონა	%-ი ასრულების
სასოფლო მეურნეობისაგან	0,5	32,9	0,8	71,0
ვაჭრობა მრეწველობისაგან	0,1	32,0	0,7	69,0

მაშასადამე, შემოსავლის ზემოთმოყვანილ ორივე დარგმა გამოიჩინა ერთგვარი მიდრეკილება თავის ხვედრითი წონის გადიდებისაკენ და, რაც უმთავრესია, იჩინა თავი ბიუჯეტით ნაგარაუდევ შემოს. გამართლებამ. სასოფლო მეურნეობის და ადგილობრივი მრეწველობის ასეთი, თუნდაც უმნიშვნელო, გაძლიერება და გამაგრება ადგილობრივი ბიუჯეტში უნდა ჩაითვალოს ერთგვარ მიღწევების მაჩვენებელ ფაქტად. შემოსავლის ზემოაღნიშნულ წყაროთა საერთო რაოდენობის და მდგომარეობის პირობებში და მასთან იმის გამო, რომ ადგილებს შეძლება არა აქვს გაიფუტისწინონ ბიუჯეტით უმნიშვნელოვანი თანხა ადგილობრივი მრეწველობისა და სასოფლო მეურნეობის საქმიანობისათვის. იუშვც არც 1925—1926 წელს და არც ახლო მომავალ წლებში არ უნდა მოველოდეთ მათგან დიდს ეფექტს. თუ რამდენათ საქართველო ჩამორჩა ამ მხრივ კავშირის დანარჩენ რესპუბლიკებს და რამდენად სხვა რესპუბლიკებთან შედარებით სუსტია და უმნიშვნელო ჩვენში საკუთარი ეკონომიური ფუძე, რომელზედაც უნდა აიგოს ნორმალური ადგილობრივი ბიუჯეტი, ამას დავინახავთ ქვემოთ მოყვანილ შედარებებიდან:

(შემოსავალთა ხვედრითი წონა ბიუჯეტში 1925-26 წელში):

	რუს. სფ.ს.რ. ლენინგრ. და მოსკ. გუბ.	რუსურ ლენინ. და მოსკ. გამოკლებით	ბელორუსის ს.ს.რ.	დაღესტნის რესპუბლიკა	ჩრდილ. კავკასიის მხარე	უკრაინის ს.ს.რ.	საქ. ს.ს.რ.
	ხვედრითი წონა პროცენტებში						
სასოფლო მეურნეობა	1,6	2,3	1,4	7,3	3,4	2,5	0,8
ადგილ. მრეწ.	5,6	6,5	2,1	6,6	5,8	3,6	0,7
1925/26 წლის მთელი ბიუჯეტი ათას მანეთებში.	871.612	575.412	28.718	5.134	98.143	253553	27.739

ამრიგად ეკონომიკის მხრივ საქართველო შორს ჩამორჩა კავშირის ზემოჩამოთვლილ რესპუბლიკებს, ამიტომ ის ყველაზე უფრო მეტად იძულებულია ადგილობრივი მეურნეობის ყველა მოთხოვნილებები ჯერჯერობით დააკმაყო-

ფილოს უმთავრესად საუდასახადო შემოსავლის და საერთო სახელმწიფო დახმარების (დოტაციის) საშუალებით.

ამავე გარემოებით აიხსნება, როგორც უკვე არა ერთხელ აღვინიშნავს ადგილობრივი ბიუჯეტების ქრონიკული დეფიციტიანობა, რომელიც გამოიხატება ფრიად მნიშვნელოვან პროცენტებში.

ამ მხრივ 1925-26 წ. ადგილობრივი ბიუჯეტის შესრულების ცნობები გვისურათებს შემდეგ მდგომარეობას:

	რუსურ ლენინდამსკის კოფის ვაჭ.	რუსურ ლენინდამსკის კოფის ვაჭი	უსსრ	ბელორუსიის სსრ.	დაღესტანის რესპუბლიკა	ჩრდ. კავკასიის მხარე	საქართველოს უბიბლიოსოდ	საქართველოს ბიბლიოსიანად
დეფიციტის ხვედრითი წონა ბიუჯეტში . . .	5,7	8,4	7,5	14,7	27,8	8,9	45,3	27,6

მასალები: ადგილ. და სახელმწ. ბიუჯეტები დ. ა. სსრ 1926/27 წ., დ. ა. სსრ ფინსაჯომის; ჩრდილო-კავკასიის ადგ. ბიუჯ. 1927 წ. გამოც. ჩრდილო კავკასიის ფინსამმართველოსი; ადგილობრივი ბიუჯეტი ბელორუსიის სსრ 1926/27 წ. გამოცემა ბელორ. სსრ ფინსაჯომის; ადგილობრივი ბიუჯეტი რსფ. სრ 1925/26 წ. გამოცემა რსფსრ ფინსაჯომის; უკრაინის სსრ ადგილ. ბიუჯეტი 1925/26 წ. უსსრ ფინსაჯომის გამოცემა.

ეს ცნობებიც არაა საქართველოს სასარგებლოდ; ამიტომ დეფიციტიანობი; ნაწილობრივად მაინც შესასუსტებლად ადგილობრივმა ბიუჯეტმა უნდა აიღოს ისეთი გეზი, რათა ბიუჯეტში ტარდებოდეს თანხები ადგილობრივი მრეწველობის უკვე არსებული ქსელის საქროებისათვის და უაღრესად მომგებიანი სამრეწველო საწარმოთა მოწყობისათვის და აგრეთვე სასოფლო მეურნეობის საქროებისათვის. ჩვენი მუდამ სამომხმარებლო ხასიათის დეფიციტიანი ბიუჯეტი უნდა უსათუოდ გაეაჯანსაღოთ ბიუჯეტში ზემოთხსენებულ სათანადო თანხის შეტანით, რისთვის საჭირო სახსარი უნდა გამოიწახოს არსებული ქსელის ზრდის დროებით შეჩერებით; ხოლო ცალკე შემთხვევაში ზოგიერთ დარგის დაწესებულებათა უკვე არსებულ გაზვიადებულ ქსელის საგრძნობლად შემცირების და აგრეთვე ადმინისტრატიული ხარჯების უკიდურესად შეკვეცით და აუცილებლად დოტაციის განსაზღვრულ ნაწილისათვის მიზნობრივი დანიშნულების მიცემით. დანარჩენში ადგილობრივი საბჭოების 1925-26 წლის შემოსავალთა სტრუქტურა შესამჩნევად არ განიჩევეა წინა წლის შემოსავლის სტრუქტურისაგან და, ვიმეორებთ, რომ რამდენადაც შემოსავლის ზრდა და რაოდენობა უშუალოდ გამომდინარეობს ქვეყნის არსებულ ეკონომიკისაგან, იმდენად ცხადია, რომ ახლობელ სამეურნეო წელში უცვლელად დარჩება ადგილობრივ შემოსავალთან ცალკე ჯგუფების შორის არსებული დამოკიდებულება.

საუდასახადო, არასაუდასახადო და სხვა შემოსავალთა ჯგუფების ურთიერთ შორის დამოკიდებულება 1925-26 წელში იძლევა შემდეგ სურათს (ათას მანეთებში):

ეს ცნობები მოწმობს, რომ 1925-26-წლის შემოსავალთა-სხვადასხვა ჯგუფებს შორის დამოკიდებულების სურათი ცოტაოდენ განსხვავდება გასულ სამეურნეო წლის ანალოგიურ სურათისაგან. ის უმნიშვნელო ცვლილებები, რომელიც მოხდა ამ მხრივ 1925-26 წ. შემოსავალში, შემდეგია:

ა) საგადასახადო შემოსავალთა ხვედრითი წონის დაკლება;

ბ) არასაგადასახადო შემოსავალთა ხვედრითი წონის დაკლება. რაც ნაწილობრივ აიხსნება მით, რომ როგორც შემოთაღნიშნეთ ბევრ ქალაქებში ბიუჯეტიდან მოიხსნა კომუნალური საწარმოები: ტრამვაი, წყალსადენი, ელსადგური, აბანო, სასაქაო და სხვ.

გ) სხვა შემოსავალთა, თვალსაჩინოდ ზრდაში სესხისა და სახელმწიფო დახმარების (დოტაციის) აბსოლიუტურად გადიდების გამო, მასთან სახელმწიფო დახმარების ზრდა 1924-25 წელთან შედარებით აგრეთვე გამოწვეული იყო ნაწილობრივ წინა წლის დოტაციის რეალური გადიდებით და ნაწილობრივ კი საანგარიშო წელში პირველი და მეორე საფეხურის სკოლების მასწავლებელთა ხელფასის დასაკმაყოფილებლად გათვალისწინებულ სპეციალურ დოტაციის სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ადგილობრივი ბიუჯეტზე გადატანით.

შემოსავალთა ასრულების სურათი საერთოდ არ შეცვლილა, და ამ რიგად შემოთაღნიშნული ურთიერთშორის დამოკიდებულება თითქმის უცვლელად დარჩა. მასთან ასრულების დროს დანამდივლებით განმეორდა იგივე მოვლენა, რომელიც აღნიშნული გვექნდა 1924-25 წლის ბიუჯეტის შემოსავალთა ასრულების ანალიზის დროს. 1925-26 წ. ისე, როგორც წინა წელში, საგადასახადო შემოსავალი უკეთესად შესრულდა, ვიდრე არასაგადასახადო შემოსავალი, და მასთან უკანასკნელი შემოსავლის ხვედრითი წონამ ზოგიერთ შემთხვევაში დაიკლო. მხოლოდ მთელ რესპუბლიკის მასშტაბით არასაგადასახადო შემოსავლის შესრულებაში მოგვცა ვარაუდთან შედარებით ცოტაოდენი ზრდა (31,4 პროცენტადან 32,5 პროცენტამდე). აქ უნდა აღვნიშნოთ, რომ თუ მთელ რესპუბლიკის მასშტაბით აღებული საერთო ცნობები გვაძლევენ ცოტად თუ ბევრად დამაკმაყოფილებელ სურათს შემოსავალთა სამივე ჯგუფის ურთიერთშორის დამოკიდებულებისას, ეს უნდა მიეწეროს საერთოდ მსხვილ ქალაქების და განსაკუთრებით ქალაქ ტფილისის არასაგადასახადო შემოსავალს. რესპუბლიკის მასშტაბით აღებული შემოთაღნიშნული ცნობები თვალსაჩინოდ იცვლება ცალკე დამოუკიდებელ ბიუჯეტის შემოსავლის განხილვის დროს. ცალკე დიფერენციალური მნიშვნილ ბიუჯეტების ქვემოთ მოყვანილი ცნობები ცხადად ადასტურებს იმას, რომ ქალაქების შემოსავალი რეალურია და მასთან მნიშვნელოვანი, ხოლო მაზრის (მაზრის აღმასკომების) და განსაკუთრებით თემის ბიუჯეტების შემოსავალი უკიდურესად სუსტი. (იხ. ცხრ. 52 გვ.).

თუ ავიღებთ რესპუბლიკის არასაგადასახადო შემოსავალს მთელ 100 პროცენტით, თითო სახის ბიუჯეტზე მოდის (შესრულების მიხედვით): (იხ. ცხრ. 53 გვ.).

თუ შემოსავლის არასაგადასახადო წყაროების ქალაქსა და სოფელს შორის არათანასწორად განაწილებას დაუმატებთ იმ გარემოებასაც, რომ ქალაქის შემოსავლის წყაროები უფრო შემოსავლიანია და თავის ბუნებით უფრო რეა-

რესპუბლიკაში თბილისის მაზრის გამოკლებით	თბილისის მაზრის ჩართვით
თემებზე 5,89%	2,89%
მაზრებზე (მაზრალმ.) 30,59%	11,59%
ქალაქებზე 63,70%	85,70%
100%	100%

ლური, ვიდრე მეტად უმნიშვნელო თავის მოცულობით სოფლის საწარმოების მიწის და შენობების შემოსავალი, მაშინ აშკარად დაეინახავთ, თუ როგორ საძირკველზე შენდება ჯერ-ჯერობით საქართველოს რესპუბლიკის სამაზრო და სათემო ბიუჯეტები.

თუმცა საკავშირო რესპუბლიკაშიაც აქვს ადგილი საშემოსავლო წყაროების ქალაქსა და სოფლის შორის განაწილების ბუნებრივ დისპროპორციას, მაგრამ იქ ამ მოვლენას ასეთი აშკარა ხასიათი არა აქვს. როცა შემოსავლის წყაროების ცალკე დარგზე გვაქვს ლაპარაკი, უნდა შევიჩერდეთ კომუნალური მეურნეობის შემოსავალზე და კვალდაკვალ გამოვარკვიოთ ის ფინანსური პირობები, რომელთა საფუძველზე ქალაქების კომუნალური მეურნეობა ადგენს თავის გეგმებს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს ქალაქების კომუნალური მეურნეობა ამ მხრივ არ წარმოადგენს გამონაკლისს და ის მსგავსად კავშირის ქალაქების კომუნალურ მეურნეობისა, იძულებული ხდება ფინანსური პირობების გამო მიიღოს თავის თავზე მრავალ მნიშვნელოვან სოციალურ-კულტურულ მოთხოვნებთან დაკმაყოფილების საგრძნობი ტვირთი.

საქართველოს რესპუბლიკის და კავშირის სოც. საბჭოთა რესპუბლიკის ქალაქების ურთიერთშორის შედარებისას ხაზი უნდა გაესვას როგორც საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის ქალაქის მეურნეობის მიერ გაწეულ ხარჯების რაოდენობას, ისე იმ გარემოებასაც, თუ რამდენად შესაძლებელია ქალაქის მეურნეობისათვის ასეთი ხარჯების გაწევა.

ქვემოთმოყვანილი ცხრილი გვამცნევს, თუ რა ფინანსიურ შედეგებს იძლევა საქართველოში ქალაქების ცალკე წამოწყებათა ექსპლოატაცია (ათას მანეთებში): (იხ. ცხრ. 54 გვ.).

მასასადამე რესპუბლიკაში ბოლოს და ბოლოს ქალაქების წამოწყებათა მთელი ფინანსური შედეგები გამოიხატება უარყოფითი სალდოში, ჯამით 314.000 მანეთში და ამრიგად საერთოდ რესპუბლიკაში ადგილობრივი ბიუჯეტისათვის ქალაქების წამოწყების შემოსავლიდან არაფერი არ იყო გადარიცხული, თბილისის მაზრის გამოკლებით კი რესპუბლიკა იძლევა სულ სხვა სუ-

საწარმოთა დასახელება	შემოსავალი		გასავალი		ფინანსური შედეგები	
	გარეული	შესრულება	გარეული	შესრულება	გარეული	შესრულება
წყალსადენი:						
რესპუბლ. უთბილისოდ	57	57	81	77	- 23	- 19
„ თბილ. მახ. ჩარ.	376	372	85	80	+291	+292
ელსადგური						
რესპუბლ. უთბილისოდ	273	201	260	232	+ 13	- 30
„ თბილ. მახ. ჩარ.	482	408	1.433 *	1.412 *	-950	-1,004
სასაკაო						
რესპუბლ. უთბილისოდ	104	109	37	36	+ 66	+ 73
„ თბილ. მახ. ჩარ.	155	160	42	41	+113	+119
აბანოები:						
რესპუბლ. უთბილისოდ	27	24	31	27	- 4	- 2
„ თბილ. მახ. ჩარ.	128	126	31	27	+ 97	+ 99
სხვა წამოწყებები:						
რესპუბლ. უთბილისოდ	336	288	208	212	+127	+ 75
„ თბილ. მახ. ჩარ.	612	485	314	307	+298	+178
სულ რეს. თბ. მახ. გამ.	799	632	619	585	+180	+ 97
თბილ. მახ. ჩარ.	1.756	1.554	1.907	1.868	-151	-314

რათს: კომუნალურ წამოწყებებმა თავიანთ საექსპლოატაციო და სააღმშენებლო ხარჯების მინიმუმამდე შემცირების წყალობით გადარიცხეს ადგილობრივ ბიუჯეტში 97.000 მან., ნაცვლად ბიუჯეტით ნავარაუდევი 180.000 მანეთისა. თუ ქალაქების კომუნალურ წამოწყებათა ცალკე დარგებს ავიღებთ, დავიწინავთ, რომ ზოგიერთ კომუნალური წამოწყებათა შემოსავლიდან გადარიც-

ხელ იქმნა სხვა წამოწყებათა საქიროებისათვის. უზომოდ დიდი პროცენტი. ასე, მაგალითად: წყალსადენების მთელი საერთო შემოსავლიდან თვით წყალსადენის საქიროებისათვის დახარჯულ იქმნა მხოლოდ 21,5 %-ი, ხოლო ქალაქების სხვა წამოწყებათა საქიროებისათვის (უმათავრეს შემთხვევაში ელსადგურებისათვის)— 78,5 %-ი; ყველა სასაკლაოების საერთო შემოსავლიდან დახარჯულ იქმნა მათი საკუთარი საქიროებისათვის მხოლოდ 25,6%, სხვა წამოწყებებისათვის კი — 74,4%. ზოგიერთ მაზრებში ქალაქის წამოწყებებიდან იმავე ქალაქის სხვა საქიროებათა დასაკმაყოფილებლად გადარიცხული თანხების ჯამი აღწევს კიდევ უფრო მეტ პროცენტამდე. ამიტომ დროა დაისვას საკითხი, რათა ამიერიდან კომუნალურ წამოწყებათა შემოსავლიდან როგორც ადგილობრივ ბიუჯეტში, ისე თვით კომუნალური წამოწყებათა საქიროებისათვის თანხების გადარიცხვა ხდებოდეს გარკვეულ სისტემისა და განსაზღვრულ ნორმის ფარგლებში.

დანარჩენ კომუნალურ ქონებათა, ე. ი. შენობების, საწყობებისა და სავაჭრო სადგომებისა, მიწისა, ქალაქის ბაზრების და სხვათა — ექსპლოატაციის შედეგების აღსანიშნავად ქვემოთ მოგვყავს შეჯამებული ცნობები (ათას მანეთებში):

კომუნალური ქონება	შემოსავალი		გასავალი		შედეგი	
	ვარაუდი	შესრულება	ვარაუდი	შესრულება	ვარაუდი	შესრულება
თბილისის მან. გამოკ.	1.377	1.334	1.396	1.314	- 19	+ 20
„ მან. ჩართ.	4.818	5.469	2.995	2.561	+1.823	+2.905

ამ რიგად კომუნალური მეურნეობის შემოსავლიდან ადგილობრივი ბიუჯეტში და ქალაქების კომუნალურ წამოწყებათა საქიროებისათვის გადარიცხულ თანხის ჯამი 1925-26 წ. შესრულების ცნობების მიხედვით გამოიხატა 2.905.000 მანეთში. თუ რამდენად შესაძლოა და დასაშვები კომუნალური ქონების შემოსავლიდან ასეთი თანხების გადარიცხვა, რომლის ჯამი 1925-26 წ. შეადგენდა მთელ შემოსავლის 53,1 პროც.-ს. ამის პასუხს იძლევა ჩვენს ქალაქებში, განსაკუთრებით კი დიდ ქალაქებში. შენობების საერთო მდგომარეობა, მწვევე საბინაო კრიზისი, ქალაქებში საბინაო მშენებლობისა და სახლების კაპიტალური რემონტისათვის ბიუჯეტით გათვალისწინებული თანხების ზომიერე, საბანკო კრედიტის საჭირო ზომამდე უქონლობა და სხ. მაგრამ ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ არსებულ საერთო პირობებში და ადგილობრივი ბიუჯეტების უკიდურესად დეფიციტურობის გამო ასეთი ყოველდ მვენე და აშკარად საზარალო მოვლენის თავიდან აცილება შეუძლებელი ხდება. ისიც დიდ მიღწევად უნდა ჩაითვალოს, თუ ჩვენ ახლო მომავალში კომუნალური ქონების შემოსავლიდან გადარიცხულ ჯამს დროებით; ამ ქონების აღდგენამდე, დავწევთ 15-20 %-მდე მიანიც.

მთელ კომუნალურ მეურნეობის ექსპლუატაციის ფინანსიურ შედეგებს საერთოდ რესპუბლიკაში გვიხატავენ ქვემოთ ჩამოთვლილი ცნობები (ათას მანეთებში):

კომუნალური მეურნეობის დასახელება	შემოსავალი		გასავალი		შედეგები	
	ვარაუდი	შესრულება	ვარაუდი	შესრულება	ვარაუდი	შესრულება
კომუნ. წამოწყება	1.756	1.554	1.907	1.868	- 151	- 314
კომუნ. ქონება	4.818	5.460	2.995	2.564	+1.823	+2.906
სულ რეს. კომ. მეურ.	6.574	7.023	4.902	4.432	+1.672	+2.591

ამრიგად ვხედავთ, რომ საქართველოს კომუნალურ მეურნეობამ ქალაქების შემოსავლის ყველა წყაროების ძალზე ამოწურვის, ყველა მოთხოვნილებათა მინიმუმამდე შეკვეცის წყალობით და კომუნალურ ბანკიდან სესხის აღების საშუალებით — თავის საერთო შემოსავლიდან საზოგადოებრივი მნიშვნელობის საჭიროებისათვის, ე. ი. — განათლების, ჯანმრთელობის და სხვ. გაიღო — 2.591 ათასი მანეთი და მასთან თვითონ ერთი კაპეიტაც არ ისარგებლა არც საგადასახადო შემოსავლიდან და არც სახელმწიფო დახმარებიდან.

საქართველოს 25 ქალაქის კომუნალური მეურნეობის შემოსავლისა და მისი განაწილების შესახებ სურათს გვაძლევს შემდეგი ცხრილი (შესრულების მიხედვით ათას მანეთებში):

კომუნალური მეურნეობის ყველა შემოსავალი	კომუნალურ შემოსავალთა განაწილება					
	კომუნალურ მეურნეობის საკომუნალურებისათვის	წილი მეურნეობის შემოსავლის ჯამთან	აქედ. კომ. მეურ. ახალი აღმ. და კაბ. რეზონტი	წილი მეურ. კომუნ. მეურ. გარეგნობან	გადარიცხვა ადგილობრივ ბიუჯეტში	წილი მეურ. შემოსავ. საერთო ჯამთან
რესპუბლიკაში თბილისის მაზრის გამოცლებით 2.017 ათასი მან. 100%	1.900	94,2	765	40,3	117	5,8
რესპუბლიკაში თბილისის მაზრის ჩართვით 7.023 ათასი მანეთი 105%	4.432	63,1	2.366	53,4	2.991	36,9

ყოველწლიური საბიუჯეტო ცნობები მოწმობენ იმას, რომ ადგილობრივ საბჭოების მთელი მეურნეობიდან ყველაზე უფრო ჯანსაღი და შემოსავლიანია ქალაქების კომუნალური მეურნეობა, რომელიც ფარავს რა მთლიანად თავის თუნდაც შეკვეცილს და შეზღუდულს სააღმშენებლო და სხვა მოთხოვნილებებს, მასთან ერთად მნიშვნელოვან დახმარებას უწევს ადგილობრივ საბჭოებს მოსახლეობის მიერ კულტურულ-სოციალურ მოთხოვნილებათა განხორციელების საქმეში. ამიტომ საჭიროა ერთის მხრივ მიღებულ იქმნას ზომები კომუნალური მეურნეობის დაუბრკოლებლად ნორმალურ ზრდისათვის და მეორეს მხრივ — სხვა გადამჭრელი ზომები სათემო და სამაზრო ბიუჯეტების შემოსავლის ნაწილობრივად მაინც გაძლიერებისათვის. ასეთი ზომების განხორციელებით რამოდენიმედ მაინც შემსუბუქებულ იქნება ის ტვირთი, რომელიც ეხლა მძიმედ აწეება კომუნალურ მეურნეობას.

(გაგრძელება იქნება).

საქართველოს საფინანსო მეურნეობის ბალანსი

შ ე ს ა ვ ა ლ ი.

ს. ს. რ. კავშირი წარმოადგენს პოლიტიკურ და სამეურნეო ერთეულს. კავშირი შესდგება ექვს მოკავშირე რესპუბლიკისაგან. ერთი ამ მოკავშირე რესპუბლიკათაგანი არის ამიერ-კავკასიის ს. ფ. ს. რესპუბლიკა. უკანასკნელში შედის საქართველოს ს. ს. რესპუბლიკაც. ამ კავშირს კიდევაც მოეპოვება სხვადასხვა გვარი შემოსავლის წყარო კოლექტიურ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად. მთელი მისი შემოსავალი იყოფა ორ ძირითად ჯგუფად — სახარკოდ და არასახარკოდ. ფუნდით ამ ჯგუფის შემადგენლობას შემდეგ დავინახეთ.

კონსტიტუციის ძალით თვითეულს ავტონომიურ, მოკავშირე რესპუბლიკას და თვით კავშირს დაკისრებული აქვს მხოლოდ განსაზღვრული სახის ხარჯების წარმოება და თვითეულს მათგანს მიკუთვნებული აქვს შემოსავლის მხოლოდ განსაზღვრული სახეები. თვითეული მათგანის შემოსავალ-გასავლის ჯამი გვაძლევს „ს. ს. რ. კავშირის მთლიან სახელმწიფო ბიუჯეტს“.

ამ რიგად კავშირის ფარგლებში საფინანსო მეურნეობა გაერთიანებულია. საფინანსო მეურნეობის გაერთიანების ნიადაგზე სწარმოებს კასების გაერთიანებაც.

ავილოთ საქართველო. საქართველოს ტერიტორიაზე შემოდის მრავალი სხვადასხვა გვარი შემოსავალი. შემოსავლის ერთი ჯგუფი ეკუთვნის რესპუბლიკას, მეორე ა. კ. ფედერაციის და მესამე კი კავშირს. მასთან საქართველოს ტერიტორიის გარეშედაც არსებობს ისეთი შემოსავალი, რომლის წილი საქართველოსაც უნდა მიეკუთვნოს.

საქართველოს მთავრობასაც დაკისრებული აქვს საქართველოს ხარჯების საქართველოს „შენახვის“ მხოლოდ განსაზღვრული ნაწილის დაფარვა; მეორე ნაწილს ფარავს ა. კ. ფედერაცია და მესამეს-კი — კავშირი.

ასეთ პირობებში სრულიად ბუნებრივია, საკითხი: როგორია საქართველოს რეალური შემოსავალი, როგორია საქართველოს რეალური გასავალი, როგორია საქართველოს საფინანსო მეურნეობის ბალანსი? ფარავს თუ არა საქართველო მთელ თავისი რეალური შემოსავლით მთელ თავის რეალურ გასავალს? დეფიციტთანაა საქართველო თუ არა?

ჩვენ ვაყენებთ ამ საკითხს და ვეძებთ მასზე პასუხს იმ პირობების გათვალისწინებით, რომელშიაც დღეს საქართველო ცხოვრობს. ჩვენ მიზანს წარ-

მოდგენს არა იმის გამორკვევა თუ როგორი იქნებოდა საქართველოს შემოსავალ-გასავალი, იგი რომ კავშირის ან ფედერაციის წევრი არ ყოფილიყო. არამედ იმის — თუ როგორია მისი შემოსავალ-გასავალი დღევანდელ პირობებში.

კონსტიტუციის თავისებურობის, საფინანსო მეურნეობის მთლიანობის გამო საქართველოს შემოსავალ-გასავალს ვერ მივიღებთ რესპუბლიკანური, ფედერატიული და საკავშირო შემოსავალ-გასავლის შეჯამებით. ეს იქნება ტერიტორიალური საკასო შემოსავალ-გასავალი და არა რეალური, რომელიც ამჟამად გვაინტერესებს.

სწორედ ამიტომ საქართველოს რეალური შემოსავალ-გასავლის, მისი საფინანსო მეურნეობის ბალანსის გამოსარკვევად საჭიროა სხვა ხერხები.

საფინანსო მეურნეობა, ისე როგორც ყოველი მეურნეობა, განსაკუთრებით სპეზოგადობები, მოითხოვს დაწვრილებითს და სწორ აღრიცხვას — აქ ყოველი კაპეიკი უნდა აღირიცხოს.

საფინანსო მეურნეობის სფეროში არსებობს მრავალი ადვილად გამოსარკვევი საკითხი, მაგრამ მასთან არსებობს ისეთიც, რომლის გამორკვევა თუმცა საჭირო და საინტერესოა, მაგრამ იმდენად ძნელია, რომ მიღებულ მასალას დაახლოვებით და ხშირად მხოლოდ საილუსტრაციო ხასიათი აქვს. ასეთ საკითხს, მაგ., წარმოადგენს სახარკო ტვირთის საკითხი. პროფ. ბრეიტერმანი თავის წერილში *) ნათლად გვიჩვენებს ყველა იმ სიძნელეს, რომელიც იბადება ამ საკითხის გამორკვევის დროს. ხშირად დასახულ მიზანს კიდევაც უარყოფენ. დაუეხის კომისიის მოხსენებაში, თუმცა ამ კომისიას ჰქონდა ყოველგვარი შესაძლებლობა გერმანიის და სხვა სახელმწიფოების შედარებითი სახარკო ტვირთის გამოსარკვევად, მითითებულია იმ დიდ ტენიკურ სიძნელებებზე, რომელიც იბადება ამ საკითხის გამორკვევისას.

დიდ სიძნელეს წარმოადგენს აგრეთვე განსაზღვრული პოლიტიკური ერთეულის საფინანსო მეურნეობის ბალანსის გამორკვევა; თუ ამ ერთეულის საფინანსო მეურნეობა მხოლოდ მთლიან საფინანსო მეურნეობის ნაწილია. ასეთ ერთეულს წარმოადგენს სწორედ საქართველო. მისი საფინანსო მეურნეობის ბალანსის გამორკვევა დიდ სიძნელეს წარმოადგენს. ეს სიძნელე არა მხოლოდ ტენიკური, არამედ მეთოდოლოგიურ ხასიათისაც არის.

სახარკო ტვირთის საკითხი, ძველი საკითხია. ამ საკითხის მეთოდოლოგია ბევრად თუ ცოტად დამუშავებულია. მეორე საკითხი კი უფრო ახალია. ამ საკითხის მეთოდოლოგია დამუშავებული არ არის — რამდენად ჩვენ ვიცით საფინანსო ლიტერატურაში არ არსებობს შრომა, რომელიც იხილავდეს ამ საკითხის მეთოდოლოგიას.

წინამდებარე ნარკვევი არის ცდა გამოვარკვიოთ საქართველოს საფინანსო მეურნეობის ბალანსის დამუშავების ხერხები და თვით ეს ბალანსიც. ზემოხსენებული სიძნელების გამო ადვილად შესაძლებელია, რომ ამ პირველ ცდაში დავუშვათ ზოგიერთი შეცდომა. მაგრამ ვიმედოვნებთ; მათი შენიშვნა-შესწო-

* * * „Вестник финансов“, 26 წ. № 8.

რებით შესაძლებელი გახდება საკითხის უფრო სწორი დამუშავება. მაგრამ არ უნდა დაგვაიწყდეს, რომ ასეთ შემთხვევაშიც მიღებულ მასალას ექნება ისეთივე ხასიათი, როგორც ჩვენს ნაშრომში მოცემულს — დაახლოებითი და საილუსტრაციო. ჩვენ ვუყურებთ ჩვენს ნაშრომს როგორც ცდას, მასთან როგორც პირველ ცდას და ძალიან შორს ვართ იმ აზრისაგან, რომ ჩვენს ნაშრომში ყოველი დებულება სრულიად უდავო არის.

საფინანსო მეურნეობის ბალანსის გამოანგარიშების საფუძველად აღებულია 1924-25 საბ. წლის ფინანსები, ვინაიდან ჩვენ პირველად ამ წელში გვქონდა მთელი წლის ბიუჯეტი, რომლის შესრულება ხდებოდა ურყევი ფულის ტრიალის პირობებში და ვინაიდან ანგარიშიც ჯერ-ჯერობით მხოლოდ ამ წლისთვის მოგვეპოვება.

ჩვენ ვიძლევიტ ფაქტიურ შემოსავალ-გასავლის ცნობებს; სადაც ეს შეუძლებელი იყო ჩვენ ვიღებთ ცნობებს გახსნილ კრედიტისა ან ბიუჯეტით. დანიშნულ თანხების შესახებ.

კავშირის მოსახლეობა მიღებულია 135 მილ., საქართველოს მოსახლეობა შეადგენდა 2.499.000. ქალაქის მოსახლეობა შეადგენს 517.000 და სოფლის კი 1.982.000. საქართველოს მოსახლეობა შეადგენს მთელი კავშირის მოსახლეობის მე-54 წილს ანუ 1,85%. ამიერ-კავკასიის მოსახლეობა უდრიდა 5.424.500. საქართველოს მოსახლეობა შეადგენს ამიერ-კავკასიის მოსახლეობის 46% -ს*).

*) ჩვენ შემდეგი მასალებით ვებმძღვანელობდით: საქართველოს ფინანსთა სახალხო კომისარიატის სტატისტიკურ ბიუროს ანგარიშები, ამიერ-კავკასიის და საქართველოს იმ დწესებულებათა ცნობები, რომელთაც განსახილველი საკითხი ეკუთვნოდა: „Единый (ориентировочный) Государственный Бюджет Союза Советских Социалистических Республик на 1924—1925 бюджет. год (октябрь 1924 г.—сентябрь 1925 г.) одобренный Советом народных Комиссаров Союза ССР“, „Единый Государственный Бюджет Союза Советских Социалистических Республик на 1924—1925 бюджетный год (октябрь 1924 г.—сентябрь 1925 г.)“, „Единый Государственный Бюджет Союза советских Социалистических Республик на 1925—1926 бюджетный год (октябрь 1925 г.—сентябрь 1926 г.) одобренный Советом Народных Комиссаров Союза ССР“, приложенные к последнему Бюджету Союзных Социалистических Советских Республик на 1925—1926 год, одобренные Советами Народных Комиссаров и утвержденные Центральными Исполнительными Комитетами Республик“, „Об'яснительная записка к проекту единого Государственного Бюджета Союза Советских Социалистических Республик на 1925—1926 бюджетный год (октябрь 1925 г.—сентябрь 1926 г.) одобренный Советом Народных Комиссаров Союза ССР“, „Финансы и Народное Хозяйство“ № 1, 1926 წ. „Экономический Вестник Закавказья“

სახელმწიფო შემოსავალი.

უპირველეს ყოვლისა შეუდგებით საქართველოს სახელმწიფო რეალური შემოსავლის გამოანგარიშებას. აქ დაცული იქნება საბიუჯეტო ნომენკლატურის თანამიმდევრობა.

ა) ჩვეულებრივი შემოსავალი

1. პირდაპირი ხარკები.

სასოფლო-სამეურნეო ხარკი. პირდაპირ ხარკთა ჯგუფში ვხვდებით უპირველეს ყოვლისა მთლიან სასოფლო-სამეურნეო ხარკს. მისი ობიექტია (1924-25). სახნავ სათესი მიწა. ეს ხარკი ეკუთვნოდა ფედერაციას. მაგრამ საქართველოში ამ ხარკს იხდიან ის პირები, რომელნიც ჩამუხლი არიან სასოფლო მეურნეობაში საქართველოს მიწა-წყალზე. საქართველოში შემოსული სასოფლო-სამეურნეო ხარკი მთლიანად წარმოადგენს საქართველოს რეალურ შემოსავალს. 1924-25 წლ. საქართველოში შემოვიდა:

სასოფლო-სამეურნეო ხარკი	1.980 314 მ.
ჯარიმა და საურავი	13.491 „
სულ	1.993.805 მ.

სარეწავი ხარკი. მეორე მნიშვნელოვანი პირდაპირი ხარკია სარეწავი ხარკი. ეს ხარკი 1924-25 წ. ეკუთვნოდა რესპუბლიკას. მისი ობიექტია ვაჭრობა-მრეწველობა (პირადი საქმიანობაც). იმ სარეწავი ხარკი, რომელიც იმყოფება საქართველოში, უნდა ჩაითვალოს საქართველოს შემოსავლად. 1924-25 წლ. საქართველოში შემოვიდა:

საპატენტო (ძირითადი)	579.280 მ.
განმთავრებელი (დამატებითი)	734.834 „
ჯარიმა და საურავი	74.331 „
სულ	1.388.445 მ.

საშემოსავლო ხარკი. 1924-25 წ. მიკუთვნებული ჰქონდა საქართველოს. მისი ობიექტია საქართველოში მყოფ იურიდიულ და ფიზიკურ პირთა შემოსავალი. საშემოსავლო ხარკიც მთლიანად საქართველოს შემოსავალს წარმოადგენს. 1924-25 წ. შემოვიდა:

საშემოსავლო ხარკი	1.152.398 მ.
კოოპერ. სახ. შერეულ სახ. ხარკი	817 „
ჯარიმა და საურავი	148.864 „
სულ	1.302.079 მ.

ერთდროული ხარკიც მონათესავე ხასიათისაა და იგი მთლიანად საქართველოს შემოსავალს წარმოადგენს, თუმცა 1924-25 წ. იგი მიკუთვნებული ჰქონდა კავშირს. 1924-25 წ. შემოვიდა:

ერთდროული ხარკი 302.419 მ.

სამემკვიდრეო ბაჟი. ეს შემოსავალი მიკუთვნებული ჰქონდა ფედერაციას. იმ შემთხვევაში, როდესაც სამემკვიდრეო მასა იმყოფება საქართველოში სამემკვიდრეო ბაჟისც საქართველოს შემოსავლად უნდა ჩაითვალოს, 1924-25 წელს შემოვიდა:

სამემკვიდრეო ბაჟი	6 921 მ.
ჯარიმა და საურავი	53 მ.
სულ	6.974 მ.

ამრიგად პირდაპირი ხარკები, შემოსული საქართველოს ტერიტორიაზე მთლიანად საქართველოს შემოსავალს წარმოადგენს. ჩვენ მიერ გათვალისწინებული ხარკების შემოსავალი საქართველოში სხვა რესპუბლიკების ანგარიშზე და სხვა რესპუბლიკებში საქართველოს ანგარიშზე — თანხები, რომელიც არ ეკუთვნის საქართველოს და არც არის შეტანილი ამ რიცხვებში.

II. არაპირდაპირი ხარკები.

ზემოთ ესთქვით, რომ პირდაპირი ხარკები შემოსული საქართველოში წარმოადგენს საქართველოს შემოსავალს. საქართველოს შემოსავალი სწორედ იმდენია, რამდენი შემოვიდა სალაროებში მის ანგარიშზე. ეს არ ითქმის არაპირდაპირ ხარკებზე. არაპირდაპირ ხარკებში გვაქვს ორი ჯგუფი — აქციზები და ბაჟები. შევჩერდეთ ჯერ პირველზე და მერე მეორეზე.

ა) აქციზები.

მოხმარების ზოგიერთ საგნებზე დადებულია აქციზი. ამ საგნების სიას ჩვენ ქვევით გავეცნობით.

ჩვენ ვიზიარებთ იმ დებულებას, რომ ხდება აქციზის გადანაცვლება და რომ აქციზს იხდის მოხმარებელი. სააქციზო შემოსავალი მთლიანად ეკუთვნოდა კავშირს. მაგრამ აქციზ დადებული საგნები მოიხმარება საქართველოშიაც, საქართველოში მოხმარებული აქციზს იხდის საქართველოს მცხოვრები და ამ საგნების აქციზი წარმოადგენს საქართველოს შემოსავალს, საქართველოს რეალურ სააქციზო შემოსავალს.

მაგრამ საქართველოს ტერიტორიაზე შემოსული აქციზი არ წარმოადგენს საქართველოს რეალურ სააქციზო შემოსავალს — იგი მხოლოდ ტერიტორიალური, საკასო შემოსავალია. საქართველოს საფინანსო მეურნეობა, როგორც ესთქვით მხოლოდ ნაწილია გაერთიანებული საკავშირო საფინანსო მეურნეობის.

ბის. სააქციზო შემოსავალი. სადაც არ უნდა შემოდის იგი, მთლიანად ეკუთვნის კავშირს.

აქციზ დადებული საგნები მოძრავია. საგნის დამზადების ადგილს შეიძლება ეს საგანი ან მთლიანად ან მხოლოდ ნაწილობრივ იხმარებოდეს. საგნის მოხმარების განსაზღვრულ ადგილში საჭიროება შეიძლება იფარებოდეს მთლიანად შემოზიდული საგნებით, ნაწილობრივ შემოზიდული საგნებით ან მთლიანად ადგილობრივ დამზადებული საგნებით.

აქციზის გადახდას ორგანიზაცია ელასტიურია. აქციზი შეიძლება გადახდილი იქნეს საგნის წარმოების ადგილას, შეიძლება გადახდილი იქნეს საგნის მოხმარების ადგილას.

საქართველოში შემოდის მრავალი აქციზ დადებული საგნები — ნაწილი რჩება საქართველოში, ნაწილი ისევ სტოვებს საქართველოს. მაგრამ შემოდის მრავალი აქციზ გადაუხდელი საგნებიც. ამ საგნების ნაწილი ისევ სტოვებს საქართველოს აქციზ-გადაუხდელად. დარჩენილი ნაწილი იბეგრება აქციზით. ამ აქციზგადახდილ საგნებიდან შეიძლება ნაწილი დარჩეს საქართველოში და ნაწილმა ისევ დასტოვოს საქართველო. საქართველოში ნაწარმოები და გასატანი საგნების აქციზი შეიძლება გასტუმრებულ იქნეს საქართველოში, შეიძლება გასტუმრებული იქნეს მოხმარების ადგილს — კავშირის სხვა პუნქტებში. აქედან გამომდინარეობს შემდეგი: არის შემთხვევა, როდესაც საგანი იხმარება საქართველოში, მაგრამ აქციზი, რომელიც საქართველოს შემოსავლად უნდა ჩაითვალოს. შემოდის საქართველოს გარეშე; არის შემთხვევა, როდესაც საგანი იხმარება საქართველოს გარეშე; მაგრამ აქციზი, ე. ი. შემოსავალი, რომელიც ეკუთვნის საგნის მოხმარების ქვეყანას, შემოდის საქართველოში. სწორედ ამიტომ სააქციზო შემოსავალი საკასო, ტერიტორიალური შემოსავალია და არა რეალური შემოსავალი.

როგორ გავიგოთ აქციზ-დადებულ საგანთა მოხმარებული რაოდენობა? ცნობებს ამის შესახებ გვაძლევს თუ არა სააქციზო უწყება? საქართველოს ტერიტორიაზე არსებობს ე. წ. საბაზისო საწყობები. ჩაის და ყავის გასანაწილებელი განყოფილებანი, ღვინის საწყობები და სარდაფები. ყოველი აქციზ-გადაუხდელი საგანი აუცილებლად მოდის ერთ-ერთ ამათში, საიდანაც იგი მიდის მოხმარების ადგილზე — ე. ი. ან რჩება საქართველოში და ბაზარზე გაშვების დროს იბეგრება აქციზით ან მიდის მეზობელ რესპუბლიკებში და მასთან ან გადახდილი ან გადაუხდელი აქციზით. სააქციზო უწყება ახდენს აღრიცხვას იმ საგნებისას, რომელიც შემოდის, გადის და რჩება საქართველოში ადგილობრივ საჭიროებისათვის. მაგრამ არის ისეთი შემთხვევა, როდესაც საგანი შემოდის გადახდილი აქციზით და იგი არ გადის საბაზისო საწყობებში. ასეთი შემთხვევები შედარებით იშვიათია. ამ რიგად აქციზ-დადებულ საგანთა მოხმარება უდიდეს ნაწილში აღრიცხება სააქციზო უწყების მიერ. როგორც ხედავთ სააქციზო უწყების ცნობები უნაკლო არ არის. ამიტომ აქციზ დადებულ საგნების მოხმარების რაოდენობის გამოსარკვევად ჩვენ სხვა საბუთებიც უნდა გვექონდეს. ამ მიზნისათვის გამოდგება სტატისტიკის ცენტრალური სამმართველოს საბიუჯეტო და მონაწილეობის კვების გამოკვლევა. შეიძლება გამოყენებული იქნეს შინა-ვაჭრობის

სახ. კომისარიატის მიერ გამოშუშავებული მოხმარების ნორმები ერთ სულზე და მომარაგების გეგმებისა და შესრულების ცნობები. ცხადია, რომ მიღებულ მასალას ყოველ შემთხვევაში დაახლოვებით ხასიათი ექნება, მაგრამ სინამდვილეს იგი დიდად მაინც არ დაცილდება. სრულებით სწორ მასალას მივიღებთ ჩვენ თვითეული ოჯახის მოხმარების დაკვირვებით მთელი წლის განმავლობაში. მაგრამ ეს ხომ შეუძლებელია და ჩვენ უნდა დავკმაყოფილდეთ დაახლოვებითი ცნობებით, რომელიც, ვიმეორებთ, დიდად არ იქნება დაშორებული სინამდვილეს.

ამ შენიშვნების შემდეგ შევეუდგებით საქართველოს რეალურ სააქციზო შემოსავლის გამოკვევას. წინასწარ კიდევ შემდეგი უნდა აღვნიშნოთ: საპატენტო გადასახადს, იმავე მოსაზრებით, როგორც სარეწავ ხარკს, ჩვენ ვსთვლით საქართველოს შემოსავლად. საქართველოს შემოსავლად ვსთლით აგრეთვე საურავს და ჯარიმას, ვინაიდან ეს არის შემოსავალი საქართველოში მომხდარი და საქართველოში არსებული კანონების დარღვევისათვის.

აქციზი და საპატენტო გადასახადი სახმელეზე. ღვინო. საქართველო ღვინის ქვეყანაა. აქ მზადდება ღვინო. იგი მზადდება ისეთი რაოდენობით და ხარისხით, რომ აკმაყოფილებს ჩვენს მოთხოვნილებას და კიდევ რჩება თავისუფალი რაოდენობა, რომელიც გაგვაქვს საქართველოს გარეშე. საქართველოში წარმოებული ღვინის ნაწილი მოხმარება ისევ მწარმოებლის ოჯახში ან საზოგადოთ სოფლად, სდაც ღვინის შექენა და მოხმარება თავისუფალია, უაქციზოა. დანარჩენებზე კი, რომელიც იხმარება სავაჭროების საშუალებით, დადებულია აქციზი. აქციზ-გადახდილი ღვინოს შემოტანას საქართველოში შემთხვევით ხასიათი აქვს და იმდენად იშვიათია, რომ შეიძლება მას გვერდი ავუაროთ. ამ მოსაზრებით უნდა ითქვას: საქართველოში 1924-25 წ. მოხმარებულ იქნა იმდენი აქციზ-დადებული ღვინო, რამდენიც ნაჩვენებია სააქციზო უწყების მიერ თავის ანგარიშებში, როგორც ადგილობრივად მოხმარებული და აქციზით დაბეგვრილი.

1924-25 წ. მოხმარებული იყო ღვინო 14⁰-მდე 803.493 ვედრო. ერთი ვედროს აქციზი შეადგენდა 64 კაპ. მთელი აქციზი კი 514.235 მ. 50⁰ კაპ.; 14⁰ — 20⁰-მდე მოხმარებული იყო 3.021 ვედრო; აქციზი ერთი ვედროსი იყო 3 მან. 20 კაპ. მთელი აქციზი კი იქნება 9.667 მან. 20 კ. შუშხუნა ღვინოს მოხმარება შეადგენდა 139 ვედროს. ერთი ვედროს აქციზი იყო 20 მან. მთელი შემოსავალი კი 2.780 მან. მთელი აქციზი კი იქნება:

ღვინის აქციზი	526.683 მ.
საპატენტო გადასახადი	152.683 „
სულ	679.366 მ.

სპირტი. საქართველოში მზადდება დიდძალი სპირტი. საქართველოდანაც გადის დიდძალი სპირტი. სააქციზო უწყება ახდენს ყოველი შემოსული, გასული და ადგილობრივად მოხმარებული გრადუსის სწორსა და სრულ აღრიცხვას. აღურიცხველი სპირტის მოხმარება შემთხვევითი და იშვიათია. ამიტომ საქართველოში 1924-25 წლ. მოხმარებული სპირტის რაოდენობათ უნდა ჩაითვალოს ის რაოდენობა; რომელიც ნაჩვენებია სააქციზო უწყების ანგარიშში, როგორც ადგი-

ლობრივად მოხმარებული — აქ, რასაკვირველია, ლაპარაკია მხოლოდ აქციზით დაბეგვრილ სპირტზე.

საქართველოს რეალურ სააქციზო შემოსავალს მივიღებთ ისევ თვითეულ ხარისხის რაოდენობას გამრავლებით სააქციზო განაკვეთზე. სააქციზო უწყების ცნობებით ბაზარზე გაშვებულ იყო შემდეგი უმი სპირტი (გრადუსებით): ხილეულობის 385. ამ სპირტის სააქციზო განაკვეთი იყო — 5 კაბ., სააქციზო შემოსავალი იქნება 19 მან. 25 კაბ.; ჭაჭის 589.677. ჭაჭის სპირტის აქციზი იყო 5კ. და სააქციზო შემოსავალი კი — 29.483 მან. 85 კაბ. პურის — 7.530 გრ. სააქციზო განაკვეთი ურდიდა 24 კაბ. ამ სპირტის მთელი სააქციზო შემოსავალი შეადგენდა 1.807 მან. 20 კაბ. უმი სპირტის გარდა გეჰონდა რექტიფიკაციაქნილი სპირტიც: ხილეულის — 11.355 — სააქციზო განაკვეთია — 5 კაბ. და სააქციზო შემოსავალი შეადგენს 567 მან. 75 კაბ.; ჭაჭის სპირტი 4.732.625 გრ. — სააქციზო განაკვეთი იყო — 5 კ. სააქციზო შემოსავალი, ამ რიგად, იქნება — 236.631 მ. 25 კაბ. პურის სპირტის გამოშვებული რაოდენობა შეადგენდა—1.175.631 გრ.-სს. ამ რაოდენობიდან 718,271 გრ. დაიბეგრა უმაღლესი განაკვეთით, ე. ი. 30 კაპეკით. სააქციზო შემოსავალი შეადგენდა 215.481 მან. 30 კაბ. დაბალი განაკვეთით დაიბეგრა 457.090 გრ. სააქციზო განაკვეთი იყო 10 კაბ. სააქციზო შემოსავალი კი 45.709 მან. კონიაკის სპირტი დაიხარჯა 401650 გრ. სააქციზო განაკვეთი უდრიდა 5 კაბ. და სააქციზო შემოსავალი 20.082 მან. 50 კაბ. არაყის ნაწარმოების დახარჯული რაოდენობა შეადგენდა 492 ვედროს. ერთი ვედროს განაკვეთი იყო — 14 მან. და მთელი სააქციზო შემოსავალი — 6.888 მან. ამ რიგად მთელი შემოსავალი შეადგენდა:

სპირტის აქციზი	556 670 მ.
დამატებითი	26 971 „
	სულ 583.641 მ.

ლუდი, თაფლის სასმელი, კვასი, ხილეულობის და ხელოვნური მინერალური წყლები. ლუდის საჭიროება იფარება უმთავრესად ადგილობრივი წარმოებით. მცირე რაოდენობა შემოგვაქვს საქართველოში ბაქოდან. შემოტანილი იყო 1924-25 წლ. განმავლობაში და მასთან უკვე გადახდილი აქციზით 1.666 ვედ. ან 33.320 ბოთლი. ერთი ბოთლის აქციზი *) შეადგენს 8,1 კაბ. ამ რიგად შემოტანილი ლუდის აქციზი მთლად იქნება 2.698-92 კ. სხვა წყლების მოთხოვნილება იფარება ადგილობრივი წარმოებით. ეს წყლები არ გავვაქვს საქართველოდან, არც შემოგვაქვს საქართველოში. საქართველოს რეალურ შემოსავლად ჩვენ ვსთვლით გარდა აღნიშნული 2.698 მან. 92 კაბ. იმ თანხას, რომელიც 1924-25 წლ. შემოვიდა ჩვენს საღაროებში — 102.054 მ. 60 კ. მთლად იქნება:

ლუდის და სხვა სასმელების აქციზი	104 753 მ.
საპატენტო გადასახადი	30.539 მ.
	სულ 135.292 მ.

*) „Вестник Фин.“ № 10 25 წ.

საფუარი. საფუარი არც შემოგვაქვს, არც გავგვაქვს, მოთხოვნილება იფარება საკუთარი წარმოებით. სააქციზო უწყების მიერ მოხმარებული რაოდენობა აღრიცხულია მთლიანად. რეალურ შემოსავლად ჩვენ ვსთვლით იმ შემოსავალს, რომელიც შემოვიდა 1924-25 წ.

საფუარის აქციზი 1.409 მ.

სასმელების ჯარიმა და საფარავი 1924-25 წ. შეადგენდა — 7.664 მან. ამ რიგად სასმელების შემოსავალი მთლიანად იქნება 1.407.372 მ.

შაქარი. საქართველოს საქიროების დასაფარავად შაქარად შემოაქვთ რუსეთიდან და უცხოეთიდან. შემოდისა და გადაუხდელ აქციზით. აქციზის გადახდის შემდეგ ნაწილი იგზავნებოდა მეზობელ რესპუბლიკებში. სააქციზო უწყება ახდენდა საქართველოში ადგილობრივი მოხმარების დასაკმაყოფილებლად დარჩენილ და ვაზიდულ შაქრის აღრიცხვას. გადახდილი აქციზით შაქარს შემოზიდავდა „ამ.-კავ. სატრ. სამომხ. სახ.“, რომელიც ანაწილებდა ამ შაქარს მთელ ა. კ. რკინის გზების ხაზზე. ეს შაქარი არ იყო აღრიცხული სააქციზო უწყების მიერ. ამ უწყების ცნობით 1924-25 წლ. ადგილობრივი მოხმარება შეადგენდა 710,5 ათას ფუთს. ჩვენ უნდა ვივლით, რომ შაქრის მცირე ნაწილი გავიდა საქართველოდან, მაგრამ გვეონია, რომ ეს ნაწილი იფარება იმ შაქრით, რომელიც „ამ.-კავ. სატრ. სამომხ. სახ.“ მიერ შემოზიდული იყო და დაიხარჯა საქართველოში; ამიტომ გვეონია, რომ 710,5 ათ. ფუთი ახლო სდგას სინამდვილესთან. შინა-ვაჭრ. სახ. კომისარიატის ცნობებით *) გვემის მიხედვით საქირო იყო 663.500 ფუთი შაქარი. ფაქტიურად დაახლოვებით 5% -ით მეტი შემოვიდა, ე. ი. 696.675 ფუთი. ეს რიცხვი ძლიერ ახლო სდგას ზევით მოცემულთან. ჩვენ ვხელმძღვანელობთ ზევით მოცემული რიცხვით; ერთი ფუთის აქციზი იყო 4 მან., ამ რიგად სააქციზო შემოსავალი შეადგენს:

შაქრის აქციზი	2.842.000 მ.
ჯარიმა	1 „
	<hr/>
სულ	2 842 001 მ.

ქარხლის შაქრის გარდა საქართველოში შემოდისა და სხამებელის შაქარიც. ამ შაქრის აღრიცხვა ვერ მოვახერხეთ, მაგრამ იგი იმდენად უმნიშვნელოა, რომ მისი აღრიცხვის გარეშე დატოვება არ იქონიებს დიდ გავლენას საბოლოო შედეგებზე.

ყავა და ჩაი. მთელი ის ყავა, რომელიც იხმარება საქართველოში, შემოდის უცხოეთიდან. სააქციზო უწყება აწარმოებს შემოტანილ, გატანილ და ადგილობრივად დარჩენილი ყავის აღრიცხვას. საქართველოში მოხმარებულ რაოდენობად ჩვენ ვსთვლით იმ რაოდენობას, რომელიც ნაჩვენებია სააქციზო უწყების მიერ, როგორც საქართველოში მოხმარებული. ამ უწყების ცნობით ადგილობრივი მოხმარება შეადგენდა 32.821 კილოს. ერთი კილოს აქციზი უდრიდა 1 მ. 95 კაპ. ამ რიგად მთელი სააქციზო შემოსავალი შეადგენდა 64.000 მან. 95 კაპ.

უფრო რთულია ჩაის საკითხი. ჩაი შემოდის რუსეთიდან უკვე გადახდილი აქციზით. მაგრამ დიდძალი ჩაი შემოდის უცხოეთიდანაც. ჩაის ნაწილი ისევ გადის საქართველოდან. სააქციზო უწყების ცნობა ჩაის მოხმარების რაოდენობაზე

არ არის სრული — მისი აღრიცხვის გარეშე დარჩა რუსეთიდან შემოტანილი აქციზ-გადახდილი ჩაი. ამიტომ ჩვენ იძულებული ვართ მივმართოთ სხვა წერხებს მოხმარებული ჩაის რაოდენობის გამოსარკვევად. გლენის ბიუჯეტის გამოკვლევა, რომელიც მოხდა 1924-25 წელს, გვიჩვენებს, რომ ჩაის შეძენის წლიური ნორმა ერთ სულზე შეადგენს დაახლოებით 0,06 გირვანქას. ამ ნორმას ვიღებთ ჩვენ სოფლის მთელი მოსახლეობისათვის. მოსახლეობის კვების გამოკვლევა სტატისტიკის ცენტრალურ სამმართველოს მიერ (იხ. სახელმწიფო სტატისტიკის მოამბე № 1 (11) 1926 წლ.) გვიჩვენებს, რომ ტფილისის და ქუთაისის მოხმარების დღიური ნორმა ერთ სულზე შეადგენს 0,001 და ფოთის, ბათუმის და სოხუმის 0,002 გირვანქას. თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ მცირე ქალაქებში მოხმარების ნორმა კიდევ უფრო მცირეა, შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ მოხმარების ნორმა ქალაქებში შეადგენს 0,001 და წლიური კი 0,4 გირვანქას.

სოფლის მოსახლეობა შეადგენდა — 1.982.000 და ქალაქის 517.000. აქედან ვღებულობთ, რომ მოხმარებული ჩაის რაოდენობა შეადგენდა სოფელში 118.920 გირვანქას. ქალაში 206.800 გირვანქას. სულ კი — 325.720 გირვანქას.

ჩაის სააქციზო შემოსავლის გამოანგარიშებისათვის არსებობს კიდევ ერთი დაბრკოლება. ჩაი აქციზით დაბეგრის მიზნით დაყოფილია 3 ხარისხად — უმაღლეს, პირველ და მეორე ხარისხად. თითოეული ხარისხის მოხმარების რაოდენობა გამოურკვეველი დარჩა და აქაც იძულებული ვართ მივმართოთ ისეთ წერხს, რომელიც მხოლოდ დაახლოებით ცნობას მოგვცემს სააქციზო შემოსავლის შესახებ.

სოფელში მოხმარებული ჩაის რაოდენობას ჩვენ ვამრავლებთ ერთს განაკვეთზე — მეორე ხარისხის განაკვეთზე (61 კაპ.), ქალაქში მოხმარებული ჩაის რაოდენობასაც ერთ განაკვეთზე — პირველი ხარისხისა (1 მან. 10 კაპ.).

ასეთი ოპერაციის შემდეგ მივიღებთ, რომ ჩაის აქციზი დაახლოებით შეადგენდა 300.021 მან. 20 კ. მთელი შემოსავალი კი იქნება:

ყავის აქციზი	64.001 მ.
ჩაის	290.021 „
ჯარიმა	405 „
სულ	354.427 მ.

მართალია, ეს რიცხვი მხოლოდ დაახლოებითია, მაგრამ ის ყოველ შემთხვევაში დიდად არ შორდება სინამდვილეს.

ასანთი. საქართველო საკუთარი წარმოებით ვერ აკმაყოფილებს ასანთის საჭიროებას. ყოველ წელს ჩვენ შემოგვაქვს ასანთი რუსეთიდან. ჩვენ მოგვეპოვენა მოხმარებული ასანთის რაოდენობის შესახებ შინა-ვაჭრობის სახალხო კომისარიატის ცნობები*). ამ ცნობების თანახმად 1924-25 წელში მოხმარებული იყო 75 ვაგონი ანუ 48.750.000 კოლოფი ასანთი. აქციზი ერთ კოლოფზე შეადგენდა 0.6 კაპ. და მთელი სააქციზო შემოსავალი კი 292.500 მანეთს.

ასანთის აქციზი	292.500 მ.
ჯარიმა	84 „
სულ	292 584 მ.

*) იხ. შკ. Вест. Зап. № 20 გვ. 7.

თამბაქო და თამბაქოს ნაწარმოების აქციზი. საქართველო იძლევა სხვადასხვა ხარისხის თამბაქოს. საქართველოში პაპიროსის დამზადებაც ხდება. ნაწილი მოიხმარება საქართველოში, ნაწილი გადის საქართველოდან. განსაზღვრული რაოდენობით თამბაქო და პაპიროსი შემოდის გარედანაც.

სამეურნეო წლის განმავლობაში, სხნელდობრ 15 თებერვალს თამბაქოს აქციზის სფეროში მოხდა მნიშვნელოვანი ცვლილება. 15 თებერვლამდე აქციზის დაბეგვრის მიზნით არსებობდა თამბაქოს და პაპიროსების დაყოფა სამ ხარისხად უმაღლესი, პირველი და მეორე ხარისხად. პაპიროსის სააქციზო განაკვეთი შეადგენდა ამ ხარისხებისათვის — 6-60, 3-55, და 1-85 კ. ათასი ცალისათვის. თამბაქოს სააქციზო განაკვეთი და იმავე ხარისხებისათვის იყო — 3-60, 2-10 და 1-30 კ. გირვანქისათვის. 15 თებერვლიდან შემოღებული იყო დაყოფა 5 ხარისხად — უმაღლესი, პირველი ა, პირველი ბ, მეორე ა, მეორე ბ, სააქციზო განაკვეთი პაპიროსისათვის იყო 6-45, 4-30 კ., 3-60, 2-05 კ., 1-40კ.; თამბაქოს აქციზი კი ერთი კლავგრამისათვის იმავე ხარისხების მიხედვით იყო 7-60, 5-70, 5-50; 3-30, 2-30.

პაპიროსების რეალიზაცია სხენებულ წელში შემდეგნაირად იყო (ათას ცალობით):

I/X — 24 წ. — I/III — 25 წ.	I/III — 24 წ. — I/X — 25 წ.
უმალეს ხარისხის 4382,2	უმალ. ხარ. 62660,6
I-ლი ხარისხის 243063,2	I-ლი ხარ. 174168,8
II ე 71198,8	II-ე ხარ. 22260,3
სულ 318644,2	I-ლი ხარ-ა 274409,7
	II-ე „ ბ. 84877,9
	სულ 618376,4

ამრიგად 24-წ. ორივე ნახევრის განმავლობაში სულ რეალიზაციაქმნილი იყო 931.021 ათასი ცალი. ეს იყო ტრესტის მთელი რეალიზაცია. თუ ჩვენ თითოეული ხარისხის რეალიზაციას გავამრავლებთ ამ ხარისხის განაკვეთზე და მიღებულ ჯამებს შევეერთებთ, დავინახავთ, რომ რეალიზაცია-ქმნილი პაპიროსის აქციზი შეადგენდა 2.955.287 მან. 35 კაპ. მაგრამ მთელი რეალიზაციაქმნილი პაპიროსიდან საქართველოს გარეშე გაიყიდა 290.481 ათასი ცალი (პაპიროსები გაყიდული საქართველოს გარეშე მყოფი კანტორების მიერ, პაპიროსები მიყრდელი გამგეობის და ტფილისის კანტორის მიერ საქართველოს გარეშე მყოფ მომხმარებლებზე), დანარჩენი კი გაიყიდა საქართველოში. ჩვენ დასამუხაროდ არ მოგვეპოვება ცნობები საქართველოში და საქართველოს გარეშე გაყიდული პაპიროსების ხარისხად დაყოფის შესახებ, რომ სრული სისწორით გამოვიანგარიშოთ საქართველოს რეალური სააქციზო შემოსავალი. თუ ჩვენ მთელ აქციზიდან ავიღებთ 69% -ს, ე. ი. რეალიზაციაქმნილი პაპიროსების იმ ნაწილს, რომელიც გაიყიდა საქართველოში, ჩვენ მივიღებთ დაახლოებით და ჩვენთვის საჭირო ცნობას. ამისა და მიხედვით საქართველოს რეალური სააქციზო შემოსავალი იქნება 2.039.088 მ.

თამბაქოს რეალიზაციის სურათი შემდგენაირია (კილო):

I-ლი პერიოდი		II-პერიოდი	
უმაღლეს ხარ.	62,3	უმ. ხ.	101,2
I-ლი ხარ.	8446,3	I-ლი ხარ.ა	454,4
II-ე „	21923,2	I-ლი ხარ. ბ.	1870,0
სულ	30431,8	II-ე ხარ. ა.	28807,2
		III-ე ხარ. ბ.	18911,2
		სულ	50144,0

ამრიგად წლის განმავლობაში რეალიზაციაქმნილი იყო 80.576 კილო.

სააქციზო შემოსავალი შეადგენს 268.359 მ. 84 კაპ. აქედან საქართველოს ფარგლებში რეალიზაციაქმნილი იყო 45 %, საქართველოს გარეშე კი 65 %; ვინაიდან საქართველოს ფარგლებში გაყიდული თამბაქოს ხარისხობრივი დაყოფა არ მოგვეპოვება, აქაც საქართველოს წილად ვიღებთ აქციზის 43 %-ს ანუ 120.780 მან.

ამ რიგად თამბაქოს და პაპიროსის აქციზი იქნება — 2.159.868 მან. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ეს არის აქციზი მხოლოდ ტრესტის მიერ რეალიზაციაქმნილი პაპიროსის და თამბაქოსი. ტრესტის გარდა არსებობს სხვა სარეწაოებიც. ამასთან უნდა გვახსოვდეს, რომ ტრესტის პროდუქცია შეადგენს მთელი პროდუქციის 90 %-ს; უნდა ვიგულისხმოთ, რომ მისი რეალიზაცია შეადგენს საერთო რეალიზაციის 90 %-ს და აქციზი კი მთელი აქციზის 90 %-ს, ე. ი. მთელი სააქციზო შემოსავლის 10 %-ი წარმოადგენს სხვა სარეწაოების მიერ შეტანილ აქციზს, — ეს იქნება 239.985 მან. ამ რიგად მთელი აქციზი იქნება $2.159.868 + 239.985 = 2.399.853$ მან.

ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ საქართველოში შემოდის პაპიროსი და თამბაქოც საქართველოს გარედანაც. სააქციზო უწყების ცნობებით შემოტანილი რაოდენობა არ აღემატებოდა ჩვენი მოხმარების 10 %-ს. ამიტომ ჩვენ შემოტანილ თამბაქო-პაპიროსის აქციზად ვიღებთ ზემოთმოყვანილ აქციზის 10 %-ს. ე. ი. 239.985 მანეთს. ამ რიგად მთელი აქციზი იქნება $2.399.853 + 239.985$ მ. $= 2.639.838$ მან.

პაპიროსის, ჰილზის და პაპიროსის ქაღალდის აქციზი. აქციზი იმ ჰილზებზე, რომელიც მიდის ქარხნებზე პაპიროსისათვის, ნაანგარიშეა პაპიროსის აქციზში. მაშასადამე ჩვენ უნდა ვიანგარიშოთ მხოლოდ ის ჰილზები, რომელიც მიეწოდება მოხმარებელს უშუალოდ. ჰილზების საჭიროებას ჩვენ ვფარავთ საკუთარი წარმოებით. სააქციზო უწყების ცნობებით 1924-25 წელს მოხმარებული იყო ადგილობრივ 11.199.000 ცალი. 1000 ც. აქციზი იყო 25 კაპ. ამ რიგად მთელი აქციზი იყო 2.911 მან. 74 კაპ.

1924-25 წლ. მოხმარებული ქაღალდის რაოდენობა ჩვენ ვერ გამოვარკვეით. ამიტომ მივმართავთ სხვა ხერხს. ამ წელში მთელ კავშირში ბაზარზე გამოშვებული იყო 169.890.194 კვ. მეტრი ქაღალდი. შეიძლება ვიგულისხმოთ, რომ იგი

მთელ კავშირში თანასწორად დანაწილდა. საქართველოს წილი იქნება 3146115 კვ. მეტრ. საქციზო შემოსავალი (2 კ.კვ. მეტრი) იქნება 62.922 მ. 30 კ. ამ რიგად

აქციზი	65834 მ.
ჯარიმა	1 436 მ.
სულ	67.270 მ.

მარილი. საქართველოს საჭიროება იფარება შემოზიდული მარილით. მარილი შემოდის როგორც გადახდილი, ისე გადაუხდელი, აქციზით. საქციზო უწყების ცნობა არ არის ჭრული და ამიტომ ჩვენ მიემართავთ სხვა ცნობებს. შინა-ვაჭრობის სახალხო კომისარიატის ცნობებით 1924-25 წელში მოხმარების ნორმად ერთ სულზე აღებული იყო 24 გირ. ამ ნორმაში გათვალისწინებულია მესაქონლეობის და მრეწველობის საჭიროებაც. 1924-25 წლის მოხმარება შეადგენდა ამ ნორმის და მოსახლეობის რიცხვის მიხედვით 59.976.000 გირვანქას ანუ 23.990.400 კილოს. ასი კილოს აქციზი იყო 61 კაპ. ამ რიგად მთელი რეალური საქციზო შემოსავალი უდრიდა 146.241 მან. 44 კაპ.

მარილის აქციზი	146.241 მ.
ჯარიმა	—
სულ	146.241 მ.

ნავთი. სახალხო მეურნეობის უმაღლესი საბჭოს სათბობი განყოფილების მასალებიდან სჩანს, რომ 1924-25 წელს საქართველოს მომარაგება ნავთით და ნავთის ნაწარმოებით შემდეგნაირი იყო: ნავთი 922.042 ფ., ბენზინი 65. 199 ფ., საცხები ზეთი — 61.125 ფ. სააქციზო განაკვეთი იყო ნავთისათვის 60 კაპ. და ბენზინისა და ზეთისათვის 1 მ: 60 კაპ. ამ რიგად მთელი შემოსავალი იყო:

ნავთის აქციზი	755.288 მ.
ჯარიმა	—
სულ	755.280 მ.

ნართავ-ნაქსოვის აქციზი. როგორც ვიცით აქციზით იბეგრება ბამბის, სელის, მატყლის ნართი და აბრეშუმის ქსოვილი. ნართის მრავალგვარობის მიხედვით, მრავალგვარია საქციზო განაკვეთი. საქართველოში არსებობს საფეიქრო სარეწაოები. მათ მიერ მოხმარებული ნართი და ნაწარმოები ქსოვილები იბეგრება საქართველოში და აქციზი შემოდის ჩვენს სალაროებში. ჩვენს სალაროებში შემოდის გარეთე აქციზი იმ ქსოვილებისათვის, რომელიც შემოდის უცხოეთიდან (კონსტიტუციაქმნილი კონდრანბანა, ამანათებით მიღებული ქსოვილები) და იხმარება საქართველოში. საქართველოში შემოსული საფეიქრო აქციზი მთლიანად ეკუთვნის საქართველოს. ეს შემოსავალი შეადგენდა 1924-25 წელში 33.061 მან. 72 კაპ.

საქართველო აკმაყოფილებს თავის საჭიროების უდიდეს ნაწილს რუსეთიდან შემოტანილი ნართავ-ნაქსოვით. ჩვენ ვლებულობთ დამზადებულ პროდუქტს. აქციზი შედის სალაროში წარმოების ადგილზე, ე. ი. რუსეთში. ამ რიგად საქართველოს რეალური შემოსავალი შემოდის რუსეთის სალაროებში და არა სა-

ქართველოში. საქართველოს რეალური შემოსავლის გამომანგარიშებისათვის ჩვენ უნდა ვიკოდეთ რამდენი და როგორი ქსოვილები მოხმარდა, როგორი იყო ნართის გამოსავლიანობა და ამ გზით გამოვარკვეით მოხმარებული ნართის სახე, ხარისხი, რაოდენობა და უკანასკნელის მიხედვით რეალური სააქციზო შემოსავალი. ამის გამორკვევა ძლიერ ძნელია, განსაკუთრებით იმ შესაძლებლობათა მიხედვით, რომელიც აქვს აქ (ტფილისში) ავტოჯს. როგორ გამოვიდეთ ამ მდგომარეობიდან? შინა-ვაჭრობის სახალხო კომისარიატს ბამბის ქსოვილის მოხმარების ნორმად 1924-25 წელში აღებული ჰქონდა 12 არშინი 1 სულზე. საქართველოსათვის საკირო იყო 29.988.000 არშინი. შემოტანილი იყო ამ რაოდენობის 98%, ე. ი. 29.388.240 არშინი.

მოსკოვის ფინანსისტების გამომანგარიშებით *) საშუალო აქციზი ამ წელში შეადგენდა 1,3 კაპ. ამიტომ სააქციზო შემოსავლად ბამბის ქსოვილებისა უნდა ვიანგარიშოთ 382.047 მან. 12 კაპ.

ბამბის ქსოვილების გარდა იხმარებოდა სხვა ქსოვილებიც.

გლახთა შორის (სტატისტიკის ცენტრალურ სამმართველოს ცნობებით, რომელიც დამყარებულია ბიუჯეტის გამოკვლევასზე) შალის ქსოვილების შეძენის ნორმა შეადგენდა 1924-25 წელში 0,24 არშ. ერთი არშინის საშუალო აქციზი შეადგენდა 29,6 კაპ. (მოსკოვის ფინანსისტების გამომანგარიშებით, იხ. ხსენებული ჟურნალი). გავარკვევთ რა გლახის შეძენის ნორმას მთელ სოფლის მოსახლეობაზე, მივიღებთ, რომ 1924-25 წელში დაახლოებით მოხმარებული იყო 475.680 არშ. გადახდილი აქციზი შეადგენდა 140.801 მან. 28 კაპ.

სხვა ფართლეულობის მოხმარების ნორმა შეადგენდა 0,9 არშ., მთელი სოფლის მოსახლეობის მოხმარება კი იქნება 1.783. 800 არშ. ვანგარიშობთ რა ამ სხვა ფართლეულობის აქციზს საშუალოდ 1,5 კაპ., მივიღებთ, რომ სხვა ფართლეულობის აქციზი იყო 26.745 მან. შალის და სხვა ქსოვილების მოხმარების ნორმა მუშებისათვის იყო 3 მეტრი. ჩვენ ვიღებთ ამ ნორმას მოსახლეობის სხვა ჯგუფებისათვისა, ვინაიდან 1924-25 წელში გავრცელებული იყო კონტრაბანდული შალეულობის ხმარება და თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ქალაქის მოსახლეობის სხვა ნაწილების ნორმა დიდად არ შორდებოდა აქ მოხსენებულ ნორმას. ვემყარებით რა ამ ნორმას, ვფიქრობთ, რომ შალეულობის და სხვა ფართლეულობის მოხმარება ქალაქის მოსახლეობის მიერ შეადგენდა — 1.551.000 მეტრს. ერთი მეტრის აქციზი შეადგენდა 25,5 კაპიკს და მთელი სააქციზო შემოსავალი კი 395.505 მ.

სელის მოხმარების ნორმათ ვღებულობთ 0,48 მეტრს. ქალაქის მთელი მოხმარება შეადგენს 258.000 მეტრს. მეტრის აქციზი შეადგენდა 1,5 კაპიკს. სააქციზო შემოსავალი კი — 3.870 მანეთს.

ეს ნორმები არ უნდა მოვეჩვენოს დიდად. თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ 1924-1925 წელში წარმოება დიდი იყო და მოსახლეობა ინტენსიურად ფარავდა თავის საჭიროებას. ეს რიცხვები უფრო შემცირებულია, ვიდრე გადიდებული.

თუ ჩვენ შევაჯამებთ ყველა მიღებულ თანხებს, დავინახავთ, რომ მთელი შემოსავალი შეადგენდა:

აქციზი	982 030 მ.
ჯარიმა	2.861 „

სულ 984.891 მ.

გალოშების აქციზი. 1924-25 წელში, სააქციზო უწყების ცნობებით, საქართველოში მოხმარებული იყო — 207.216 წყვილი, მოზრდილთათვის და 44.429 ბავშვის გალოში. სააქციზო განაკვეთი შეადგენს 26 და 13 კაპ. ამ რიგად სააქციზო შემოსავალი უდრიდა:

აქციზი	59.652 მ.
ჯარიმა	56 მ.

სულ 59.708 მ.

ჩვენ განვიხილეთ ყველა აქციზ-დადებული საგნები. ჩვენ მიერ მოცემული ცნობები ზოგჯერ საესებით სწორია, ზოგჯერ მხოლოდ დაახლოვებით. ამ უკანასკნელში შეიძლება ზოგი გადიდდეს, ზოგი შემცირდეს შედარებით სინამდვილესთან, მაგრამ საერთო შემოსავალი ჩვენის აზრით იმდენად ახლოს სდგას სინამდვილესთან, რომ შეიძლება მასზე დამყარება. ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ აქციზდადებულ საგნების მოხმარება სართო სამეურნეო პირობების გამო, 1924-25 წელში კიდევ არ იყო დიდი, საჭიროება კიდევ არ იფარებოდა საესებით. თუ დავადგებით შესაძლებლობის თვალსაზრისს, უნდა ვსთქვათ, რომ ეს შემოსავალი მცირე იყო.

მთელი სააქციზო შემოსავალი ამ რიგად შეადგენდა: 9.615.675 მ.

ბ) ბ ა უ ე ბ ი .

იმისათვის, რომ გავიგოთ თუ რამდენი ბაჟი გადაიხადა საქართველოს მოსახლეობამ, საჭიროა გავიგოთ თუ რომელი, რამდენი და ხარისხის უცხოელი საქონელი იქმნა მოხმარებული საქართველოში. იმის გასაგებათ თუ რამდენი ბაჟი იქნა მიღებული გადატანილი საქონლისათვის საჭიროა გავიგოთ საქართველოში დამზადებული რამდენი საქონელი იქმნა გატანილი საზღვარ-გარედ. ყველა ამის გამოტრკევეა იმდენად ძნელია, რომ ჩვენ ვერ ვკისრულობთ ამ ამოცანის გადაჭრას. ამიტომ ჩვენ მივმართავთ სხვა ხერხებს. 1924-25 წელში მთელ კავშირში შემოვიდა: აქციზი — 507.806 ათასი მანეთი, ბაჟი — 101.931 ათასი მანეთი, ე. ი. ბაჟი შეადგენდა აქციზის 20%-ს. თუ ვიგულისხმებთ, რომ ასეთი პროპორცია არსებობდა საქართველოში, დავინახავთ, რომ საქართველოს რეალური საბაჟო შემოსავალად უნდა ჩავთვალოთ — 1.923.140 მან. თუ მივიღებთ, რომ საბაჟო შემოსავალი თანაბრად არის დანაწილებული რესპუბლიკათა შორის, რომ თვითეულ რესპუბლიკაში ერთ სულზე მოდის იმდენი ბაჟი, რამდენიც სხვა ყველა რესპუბლიკებში, მაშინ დავინახავთ, რომ საქართველოს წილი იქნება 1.885.723 მ. ეს ორი თანხა უახლოვდება ერთი მეორეს. ჩვენ ვიღებთ პირველს და რეალურ საბაჟოს შემოსავალად ვსთვლით — 1.923.140 მან.

ამრიგად ჩვენი გამოანგარიშებით მთელი არაპირდაპირი შემოსავალი იქნება: — 11.538.815 მან.

(გაგრძელება იქნება).

სასიუზო მემორიალზე

ივ. შ. ალუბაია

ტრავმურიზაციის საკითხისათვის

სასოფლო მეურნეობის ინდუსტრიალიზაცია ჩვენს ქვეყანაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ღებულობს, რადგანაც სოფლის მეურნეობა ჯერ კიდევ დიდხანს იქნება ჩვენი სახალხო მეურნეობის ერთი უმთავრესი დარგთაგანი. ამ მეურნეობის ინდუსტრიალიზაცია თავდაპირველად მის მექანიზაციას მოითხოვს.

დღეს ჩვენს სინამდვილეში, სოფლის მეურნეობა უეჭველად მოითხოვს ზოგიერთი მუშაობის მანქანების საშუალებით შესრულებას.

ამ სამოცი წლის წინეთ დასავლეთ ევროპასა და ამერიკაში მიწის ზენის საცდელათ პირველათ ორთქლის მანქანას მიმართეს; შემდეგ ეს ორთქლის მანქანა შეიცვალა ელმანქანით და ბოლოს კიდევ ნავთის, მაზუთის და სპირტის შიდაწვის ძრავით.

შეიძლება დანამდვილებით ითქვას, რომ დასავლეთ ევროპასა და ამერიკაში სოფლის მეურნეობის უმეტეს დარგებში პირუტყვი ამ ჟამად შეცვლილია მანქანით. იქ არავის აზრათ არ მოუვა მაგალითად დიდ მამულში ზენა-თესვა აწარმოოს პირუტყვის საშუალებით; სადაცოა იქ მხოლოდ ამა თუ იმ ფირმის მანქანის უპირატესობა, მისი სიძვე, ხანგრძლივობა მუშაობაში და სიმტკიცე; გარდა ამისა იქ განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს მანქანის სიმარჯვე, ე. ი. თუ რამდენ სამუშაოს შესარულებს იგი განსაზღვრულ დროს განმავლობაში და რამდენი მუშახელი დასჭირდება მას ამ მუშაობის შესასრულებლად.

რასაკვირველია, წინდაწინ შეუძლებელია გამოანგარიშებულ იქნეს მექანიურ ენერგიის რაოდენობა, რომელიც ამათუიმ მიწის დამუშავებას დასჭირდება, რადგანაც იმისდა მიხედვით თუ რა სამუშაოა შესასრულებელი, როგორ ნიადაგზე და რომელი მანქანით იცვლება თვით ამ ენერგიის რაოდენობა.

ტფილისის მიდამოებში მაგალითად (ორთაჭალის და ვერის; ბაღებში), სადაც ნიადაგი კულტურულათ შედარებით კარგ მდგომარეობაშია, ერთ „დღიურ“ მიწას ბოსტნეულობის შემდეგ ხორბლის დასათესად დასჭირდება დაახლოებით 4 მილ. კილოგრამმეტრი მექანიკური ენერგია; მაშინ როდესაც ამავე მიწას, ხორბლეულობის შემდეგ ბოსტნეულობის დასათესად დასჭირდება 28 მილ. კილოგრამმეტრი.

ზემოაღნიშნულ მავალითი ამტკიცებს, რომ ნაყოფცვლის პერიოდის მიხედვით, ერთ დღიური მიწის დამუშავება მოითხოვს მექანიურ ენერჯის ცვლილებას და ამ ცვლილების დამოკიდებულება ისეთია, როგორც 1 : 7 ე. ი. იწყება 4 მილიონით და თავდება 28 მილ. კილოგრამმეტრით.

თანამედროვე ეკონომიურ პირობებში ჩვენს სოფლის მეურნეობას არ შეუძლია წარჩინებულად იარსებოს, თუ მან ერთის მხრივ არ გააიაფა მუშაობის ფასი, ხოლო მეორეს — თუ არ გაამრავლა შრომის ნაწარმოები; მაგრამ როგორც ვიცით სასოფლო-სამეურნეო მანქანების ყიდვა და მისი სარგებლობა არ შეუძლია თითო მეურნეს ცალკალკე, რადგანაც მანქანის ფასი რამოდენიმეჯერ აღემატება მის დღევანდელ წლიურ ბიუჯეტს. მაშასადამე აქ აუცილებლობა მოითხოვს სოფლის მეურნე-გლეხი შეუკავშირდეს თავის მეზობელს, ან ამხანაგობის, ან კიდევ არტელის სახით და შეერთებულ სოფლის ერთეულმა შეისყიდოს მიწის ნაყოფის გამაიაფებელი და პროდუქციის გაშადიდებელი მანქანა.

სოციალურ თვალსაზრისით მიწის მექანიური კულტურა საშუალებას აძლევს სოფლის მეურნეს, გლეხს, საუკეთესოდ გამოიყენოს თავის მეურნეობის ნაყოფი. მაგ. იმის მაგიერ, რომ შინაურ პირუტყვმა საკვები გარდაქმნას ენერჯად მას შეუძლია ეს საკვები ხორცად ან რძედ აქციოს და ხშირად ცხენის, ან ხარის ენერჯია შესაძლოა შეიცვალოს ეკონომიურად რომელიმე სათბობით, მისდა მიხედვით, თუ რითი თება მანქანა.

ეს ასედაც უნდა იყოს, რადგანაც თუ ხარს სათანადოთ ვკვებავთ და მას არ ვამუშავებთ, ე. ი. არ ვაკარგვინებთ ენერჯის, ის სუქდება, მატულობს წონაში და დასაკლავად საუკეთესო მასალას წარმოადგენს; და თუ ის მუშაობს, ე. ი. თუ მისი კვება იხარჯება მუშაობაში, რასაკვირველია, ამ შემთხვევაში ის არ სუქდება, ქრნს არ იკარებს, წონაში არ მატულობს და გასაყიდად უვარჯისია.

ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ სოფლის მეურნეობაში მანქანის შემოღება ორთქლის მანქანით დაიწყო, ხოლო იგი დათავდა ნავთის, მაშუთის და სპირტის შიდაწვის ძრავით. სოფლის მეურნეობის მანქანათა ასეთი ევოლიუცია შემდეგ გარეშობით აიხსნება: პრაქტიკამ დაანახა მეურნეს, რომ ორთქლის მანქანა ბევრ სათბობს მოითხოვს, გარდა ამისა ამ სათბობის მოტანა სამუშაო ადგილზე, ე. ი. მიდორში მეტად ძვირი ჯდება და რომ თვით ორთქლის მანქანის ნაყოფიერება შედარებით ცოტაა, მაშასადამე საჭირო ზუსტ სხვა საშუალება, სხვა მანქანა და ასეთ სხვა მანქანათ ელმანქანა იქნა აღიარებული. მაგრამ მანქანა მოითხოვს ელდენს და ეს უკანასკნელი უახლოეს სადგურიდან უნდა მიეღოს, რაც იწვევდა ზედმეტ ხარჯს (ელსადენის ბოძების ფასი) და ამიტომ ნავთის ამ მაშუთის შიდაწვის ძრავი ამ შემთხვევაში გაცილებით უფრო ხელსაყრელი გამოდგა.

ამგვარად ტრაქტორი, როგორც ევროპასა და ამერიკაში, ისე ჩვენშიაც მიწის მექანიურ კულტურისთვის ჯერ-ჯერობით საუკეთესო მანქანად ჩაითვლება.

მათემატკურად თუ შევფასებთ მიწის მექანიკურ კულტურას, დავინახავთ, რომ მიუხედავად მანქანის მიზანშეწონილი სისტემის და მისი მოხმარების წესისა, ის მუდამ ზედმეტ ენერჯის დახარჯვას იწვევს; არასოდეს არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ენერჯის გარდაქმნელ და გადამცემ მექანიზმთა ანსამბლი თა-

ვის მოქმედებისთვის თვიზონ მოითხოვს ენერჯის ერთ ნაწილს და უკან აბრუნებს ენერჯის მხოლოდ მეორე ნაწილს.

პრაქტიკულ მაგალითებით დამტკიცებულია, რომ სოფლის მეურნეობაში სხვადასხვა ძრავის მიერ მოცემულ ენერჯიას სხვადასხვა ფასი აქვს; მაგალითად 100.000 კილოგრამმეტრი ენერჯია თუ მას ადამიანი იძლევა ღირს 74 კაპ., თუ მას ცხენი იძლევა 14 კაპ., თუ მას ხარი იძლევა 10 კაპ., თუ ნავთის ძრავი 7 კაპ. და თუ ჰიდროლიური — 3 კაპ..

მიწის მექანიურ კულტურის სისტემა დიდ ეკონომიურ მოხმარებას პოულობს ნიადაგის გასაუმჯობესებლად მიმართულ მუშაობაში; მაგალითად ხენა, დაბარვა, ფარცხვა, თიბვა, გალენწვა დღეს საუკეთესოდ და იაფად ხორციელდება ტრაქტორების საშუალებით.

მაგრამ როგორც უკვე ხემათ იყო აღნიშნული მექანიურ კულტურა არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ყველგან: თავდაპირველად ის მოითხოვს მეურნობის სიდიდეს, ე. ი. მისი სამუშაო ასპარეზის სიდიდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ის მოგების მაგიერ ზარალს მოუტანდა მეურნეს. მექანიურ კულტურით სარგებლობა არ გულისხმობს შინაურ პირუტყვთა ენერჯიით სარგებლობის უეჭველ უარყოფას. სოფლის მეურნეობაში აუარებელი სამუშაოა. რომლის შესასრულებლად ჯერ კიდევ დიდხანს დაგვიკიდება ხარ-კამეჩი და ცხენი.

მიუხედავად ამისა დარწმუნებული ვართ, რომ სულ ახლო მომავალში იძლეული ვიქნებით მიწის მექანიურ კულტურას ორივე ხელებით ჩავაფრინდეთ, რომ მით ერთის მხრივ გავაიაფოთ სასოფლო-სამეურნეო მუშაობა, ხოლო მეორეს მხრე ძალზე გავადიდოთ ამ მეურნეობის პროდუქცია.

ტრაქტორის ასპარეზი მარტო სოფლის მეურნეობით არ განისაზღვრება, იგი ამავე დროს ჯერ-ჯერობით შეუდარებელ მანქანად ითვლება საგზაო მშენებლობაში, სამხედრო საქმეში. ნაწილობრივ ტრანსპორტსა და კომერციაში. ამისდა მიხედვით დღეს ევროპის და ამერიკის ფირომები შემდეგი ტიპის ტრაქტორებს ამზადებენ: 1) სასოფლო-სამეურნეოს, 2) საგზაო-სააღმშენებლოს, 3) სატრანსპორტის, რომლებიც ნაწილდებიან: ა) სამხედრო, ბ) კომერციულ და გ) საერთო-სატრანსპორტო ტრაქტორებად.

ამ წერილში შევეხებით მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო ტრაქტორებს.

სასოფლო-სამეურნეო ტრაქტორები შეიძლება დავყოთ ორ ძირითად ჯგუფად: 1) ბორბლიანი ტრაქტორები და 2) გრავნჭიანი ტრაქტორები.

1) ბორბლიანი ტრაქტორები ჯერ-ჯერობით უფრო მეტად არის გავრცელებული, ვიდრე გრავნჭიანი; მოძრაობაში ის მოყავს სხვადასხვა სიმძლავრის შიდაწვის ძრავს. ამ ჯგუფის ტრაქტორის თითქმის მთელი სიმძიმე უკანა ბორბლებს ეყრდნობა, რომელთა დიამეტრი 4-8 ფუტს უდრის, ხოლო ფერსოს სიგანე 12-24 დიუმს აღემატება. მიუხედავად უკანა ბორბლის დიამეტრის და ფერსოს სიგანის მნიშვნელოვან სიდიდისა, ეს ბორბლები მაინც ახდენენ ნიადაგის შესამჩნევ შემკვრივებას; რბილ ნიადაგის დასამუშავებლად აღნიშნულ ტიპის ტრაქტორი გაშოუსადეგარია, რადგანაც ის მეტად იფლება მიწაში და საკმარის დასაყრდენს ვერ ჰპოულობს თავის ბორბლებისთვის, ბევრ ძალას ჰკარავს მოძრაობის დროს და მასშასადამე ნაკლებ წევით ღონისძიებას იძლევა. საბჭოთა კავშირში ბორბლე-

ზემოაღნიშნულ მავალით ამტკიცებს, რომ ნაყოფცვლის პერიოდის მიხედვით, ერთ დღიური მიწის დამუშავება მოითხოვს მექანიურ ენერჯის ცვლილებას და ამ ცვლილების დამოკიდებულება ისეთია, როგორც 1 : 7 ე. ი. იწყება 4 მილიონით და თავდება 28 მილ. კილოგრამმეტრით.

თანამედროვე ეკონომიურ პირობებში ჩვენს სოფლის მეურნეობას არ შეუძლია წარჩინებულად იარსებოს, თუ მან ერთის მხრივ არ გააიაფა მუშაობის ფასი, ხოლო მეორეს — თუ არ გაამრავლა შრომის ნაწარმოები; მაგრამ როგორც ვიცით სასოფლო-სამეურნეო მანქანების ყიდვა და მისი სარგებლობა არ შეუძლია თითო მეურნეს ცალცალკე, რადგანაც მანქანის ფასი რამოდენიმეჯერ აღემატება მის დღევანდელ წლიურ ბიუჯეტს. მაშასადამე აქ აუცილებლობა მოითხოვს სოფლის მეურნე-გლეხი შეუკავშირდეს თავის მეზობელს, ან ამხანაგობის, ან კიდევ არტელის სახით და შეერთებულ სოფლის ერთეულმა შეისყიდოს მიწის ნაყოფის გამაიაფებელი და პროდუქციის გაზადიდებელი მანქანა.

სოციალურ თვალსაზრისით მიწის მექანიური კულტურა საშუალებას აძლევს სოფლის მეურნეს, გლეხს, საუკეთესოდ გამოიყენოს თავის მეურნეობის ნაყოფი. მაგ. იმის მაგიერ, რომ შინაურ პირუტყვმა საკვები გარდაქმნას ენერჯიად მას შეუძლია ეს საკვები ხორცად ან რძედ აქციოს და ხშირად ცხენის, ან ხარის ენერჯია შესაძლოა შეიცვალოს ეკონომიურად რომელიმე სათბობით. მისდა მიხედვით, თუ რითი თბება მანქანა.

ეს ასედაც უნდა იყოს, რადგანაც თუ ხარს სათანადოთ ვკვებავთ და მას არ ვამუშავებთ, ე. ი. არ ვაკარგინებთ ენერჯიას, ის სუქდება, მატულობს წონაში და დასაკლავად საუკეთესო მასალას წარმოადგენს; და თუ ის მუშაობს, ე. ი. თუ მისი კვება იხარჯება მუშაობაში, რასაკვირველია, ამ შემთხვევაში ის არ სუქდება, ქონს არ იკარებს, წონაში არ მატულობს და გასაყიდათ უფარგისია.

ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ სოფლის მეურნეობაში მანქანის შემოღება ორთქლის მანქანით დაიწყო, ხოლო იგი დათავდა ნავთის, მაზუთის და სპირტის შიდაწვის ძრავით. სოფლის მეურნეობის მანქანათა ასეთი ევოლიუცია შემდეგ გარეშობით აიხსნება: პრაქტიკამ დაანახა მეურნეს, რომ ორთქლის მანქანა ბევრ სათბობს მოითხოვს, გარდა ამისა ამ სათბობის მოტანა სამუშაო ადგილზე, ე. ი. მიდორში მეტად ძვირი ჯდება და რომ თვით ორთქლის მანქანის ნაყოფიერება შედარებით ცოტაა, მაშასადამე საჭირო იყო სხვა საშუალება, სხვა მანქანა და ასეთ სხვა მანქანათ ელმანქანა იქნა აღიარებული. მაგრამ მანქანა მოითხოვს ელდენს და ეს უკანასკნელი უახლოეს სადღურიდან უნდა მიეღოთ, რაც იწვევდა ზედმეტ ხარჯს (ელსადენის ბოძების ფასი) და ამიტომ ნავთის ან მაზუთის შიდაწვის ძრავი ამ შემთხვევაში გაცილებით უფრო ხელსაყრელი გამოდგა.

ამგვარად ტრაქტორი, როგორც ევროპასა და ამერიკაში, ისე ჩვენშიაც მიწის მექანიურ კულტურისთვის ჯერ-ჯერობით საუკეთესო მანქანად ჩაითვლება.

მათემატიკურად თუ შევადვასებთ მიწის მექანიკურ კულტურას, დავინახავთ, რომ მიუხედავად მანქანის მიზანშეწონილი სისტემის და მისი მოხმარების წესისა, ის მუდამ ზედმეტ ენერჯის დახარჯვას იწვევს; არასოდეს არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ენერჯის გარდაქმნელ და გადამცემ მექანიზმთა ანსამბლი თა-

ვის მოქმედებისთვის თვითონ მოითხოვს ენერჯის ერთ ნაწილს და უკან აბრუნებს ენერჯის მხოლოდ მეორე ნაწილს.

პრაქტიკულ მაგალითებით დამტკიცებულია, რომ სოფლის მეურნეობაში სხვადასხვა ძრავის მიერ მოცემულ ენერჯიას სხვადასხვა ფასი აქვს; მაგალითად 100.000 კილოგრამმეტრი ენერჯია თუ მას ადამიანი იძლევა ღირს 74 კაპ.; თუ მას ცხენი იძლევა 14 კაპ., თუ მას ხარი იძლევა 10 კაპ., თუ ნავთის ძრავი 7 კაპ. და თუ პიროლითური — 3 კაპ..

მიწის მექანიურ კულტურის სისტემა დიდ ეკონომიურ მოხმარებას პოულობს ნიადაგის გასაუმჯობესებლად მიმართულ მუშაობაში; მაგალითად ხენა, დაბარვა, ფარცხვა. თიბვა, გაღწევა დღეს საუკეთესოდ და იაფად ხორციელდება ტრაქტორების საშუალებით.

მაგრამ როგორც უკვე ზემოთ იყო აღნიშნული მექანიურ კულტურა არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ყველგან: თავდაპირველად ის მოითხოვს მეურნობის სიდიდეს, ე. ი. მისი სამუშაო ასპარეზის სიდიდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ის მოგების მაგიერ ზარალს მოუტანდა მეურნეს. მექანიურ კულტურით სარგებლობა არ გულისხმობს შინაურ პირუტყვთა ენერჯიით სარგებლობის უეჭველ უარყოფას. სოფლის მეურნეობაში აუარებელი სამუშაოა, რომლის შესასრულებლად ჯერ კიდევ დიდხანს დაგვირდება ხარკამეჩი და ცხენი.

მიუხედავად ამისა დარწმუნებული ვართ, რომ სულ ახლო მომავალში იძულებული ვიქნებით მიწის მექანიურ კულტურას ორივე ხელებით ჩავაფრინდეთ, რომ მით ერთის მხრივ გავაიაფოთ სასოფლო-სამეურნეო მუშაობა, ხოლო მეორეს მხრე ძალზე გავადიდოთ ამ მეურნეობის პროდუქცია.

ტრაქტორის ასპარეზი მარტო სოფლის მეურნეობით არ განისაზღვრება, იგი ამავე დროს ჯერ-ჯერობით შეუდარებელ მანქანად ითვლება საგზაო მშენებლობაში, სამხედრო საქმეში. ნაწილობრივ ტრანსპორტსა და კომერციაში. ამისდა მიხედვით დღეს ევროპის და ამერიკის ფირმები შემდეგი ტიპის ტრაქტორებს ამზადებენ: 1) სასოფლო-სამეურნეოს, 2) საგზაო-სააღმშენებლოს, 3) სატრანსპორტოს, რომლებიც ნაწილდებიან: ა) სამხედრო, ბ) კომერციულ და გ) საერთო-სატრანსპორტო ტრაქტორებად.

ამ წერილში შევეხებით მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო ტრაქტორებს.

სასოფლო-სამეურნეო ტრაქტორები შეიძლება დავყოთ ორ ძირითად ჯგუფად: 1) ბორბლიანი ტრაქტორები და 2) გრაგჭიანი ტრაქტორები.

1) ბორბლიანი ტრაქტორები ჯერ-ჯერობით უფრო მეტად არის გავრცელებული, ვიდრე გრაგჭიანი; მოძრაობაში ის მოკავს სხვადასხვა სიმაღლის შიდაწვის ძრავს. ამ ჯგუფის ტრაქტორის თითქმის მთელი სიმძიმე უკანა ბორბლებს ეყრდნობა, რომელთა დიამეტრი 4-8 ფუტს უდრის, ხოლო ფერსოს სიგანე 12-24 დიუიმს აღემატება. მიუხედავად უკანა ბორბლის დიამეტრის და ფერსოს სიგანის მნიშვნელოვან სიდიდისა, ეს ბორბლები მაინც ახდენენ ნიადაგის შესაძენე შემკვირებას; რბილ ნიადაგის დასამუშავებლად აღნიშნულ ტიპის ტრაქტორი გამოუსადეგარია, რადგანაც ის მეტად იფლება მიწაში და საკმარის დასაყრდენს ვერ ჰპოულობს თავის ბორბლებისთვის, ბევრ ძალას ჰკარგავს მოძრაობის დროს და მაშასადამე ნაკლებ წევით ღონისძიებას იძლევა. საბჭოთა კავშირში ბორბლე-

ბიან ტრაქტორებიდან განსაკუთრებით გავრცელებულია 12, 16, 20, 30, 45 და 60 ცხენის ძალის ტრაქტორები.

2) გრაგნიან ტრაქტორში უკანა ბორბლების როლს ასრულებს განსაკუთრებული მოწყობილობა, რომელსაც უსასრულო რონის სახე აქვს და ამ რონზე მიგორავენ რგოლები. ტრაქტორის მთელი სიმძიმე ამ რგოლებს აწვება. გრაგნიანი ტრაქტორი მოძრაობის დროს განუწყვეტლივ ბორბლების ქვეშ ფოლადის ლიანდაგს აგებს და მას შემდეგ რაც ბორბლები გაივლის ლიანდაგზე, ის უშაღვე იღებს ამ ლიანდაგს. აღნიშნულ ლენტის მიზანია ჩაქიდების პირობის გაუმჯობესების მიღწევა, რადგანაც ლენტა ყამირს ჩაქიდება 10-12 წიბოთი, მაშინ როდესაც ჩვეულებრივი რგვალი ბორბალი მხოლოდ 3-4 წიბოთი ექიდება. გარდა ამისა ლენტის დიდი ფართობი (2.000 — 3.000 კვადრ. დიუმი) ნაკლებ წნევას ახდენს ყამირზე. ეს წნევა საშუალოდ 10 გირვ. უდრის 1 კვადრატულ დიუმიზე, რაც სავსებით დასაშვებია რბილ ყამირისათვისაც. ბორბლიან ტრაქტორის მზგავსი წნევის მისაღებად საჭირო გახდებოდა ბორბლების დიამეტრი 20 საყენამდე აგვეყვანა.

გრაგნიანი ტრაქტორი ბორბლიან ტრაქტორზე გაცილებით უფრო მდგრადია, რაც საშუალებას აძლევს მას ადვილად გადალახოს ზედადგის უსწორ-მასწორობა. ჯერ-ჯერობით გრაგნიანი ტრაქტორის ფასი მეტია და მისი ექსპლოატაცია მეტი ჯდება, ვიდრე ბორბლიანი ტრაქტორისა. წინდაწინ შეიძლება ეს თქვათ, რომ ისეთი ქვეყნისთვის, როგორც ჩვენი ქვეყანაა, გრაგნიან ტრაქტორს გაცილებით მეტი პერსპექტივა მოელის, ვიდრე ბორბლიან ტრაქტორს, თუ გაითვალისწინებთ ჩვენს რელიეფს და ნიადაგის სიმკვრივის სხვადასხვაობას.

ტრაქტორის ამ მოკლე აღწერის შემდეგ გადავიდეთ მისი რენტაბელობაზე და მისი გავრცელების შესაძლებლობაზე. აღნიშნულ საკითხის შესახებ, როგორ საკავშირო პრესაში, ისე ჩვენშიაც გამოთქმულ იქნა ორი სხვადასხვა შეხედულება. შვეცდებით ეს ორი შეხედულება მოკლეთ გავაცნოთ მკითხველს და თვითონ მას შივანდოთ ამა თუ იმ დასკვნის გამოტანა.

გლეხურ მეურნეობის ტრაქტორიზაციის იდეამ დიდი პოპულარიობა მოიპოვა საბჭოთა კავშირში და სწორედ ამით აისხნება ის მოვლენა, რომ კავშირის მივარდნილ და მიყრუებულ კუთხეებშიაც იზრდება ტრაქტორზე სტიქიური მოთხოვნილება. ჩვენი სასოფლო-სამეურნო პოლიტიკაც გლეხურ მეურნეობის ტრაქტორიზაციას მორიგ საკითხად აყენებს და ამ მიმართულებით დიდი მუშაობა წარმოებს: ტრაქტორის შესაძენად შეღავათიანი პირობები, ტრაქტორის ექსპლოატაციის გამაადვილებელი პირობები და სხ..

ცალკე რაიონების ტრაქტორიზაციის სწორად გადასაჭრელად აუცილებელი საჭიროა მხედველობაში იქნეს მიღებული აღნიშნულ რაიონის სამეურნო კოფა-ცხოვრების პირობები და განსაკუთრებით კი გლეხურ მეურნეობის ბიუჯეტის პირობები. და სწორედ ამ მიმართულებით, შეიძლება ითქვას, რომ, არც საბჭოთა კავშირში საზოგადოთ და არც კერძოთ ჩვენში თითქმის არაფერი გაკეთებულა.

აღნიშნულ მდგომარეობას შედეგად ის მოსდევს, რომ ტრაქტორზე სტიქიურ მოთხოვნილების ზრდას სხვადასხვაგვარად აფასებენ ჩვენში. მასიურ ტრაქ-

ტორიზაციის მომხრენი გლეხურ მეურნეობის ბიუჯეტს და ამ მეურნეობის შესაძლებლობას ოპტიმისტურად აფასებენ და ტრაქტორის რენტაბელობას გლეხურ მეურნეობაში უდავოთ სთვლიან.

მეორე მიმართულების წარმომადგენლები უფრო თავდაპირვით: დაფიქრებით უყურებენ გლეხის მეურნეობის მასიურ ტრაქტორიზაციას. უკანასკნელთა აზრით ტრაქტორი გლეხურ მეურნეობაში ზოდი იქნება ყოველთვის რენტაბელური. უკანასკნელნი ტრაქტორის პრობლემას უკავშირებენ სოფლის მეურნეობის ეკონომიკის შესწავლას და მხოლოდ ამის შემდეგ მათ შესაძლოთ მიაჩნიათ საკითხის სწორად გადაჭრა.

თუ რამდენათ ძნელია ამ საკითხის გადაჭრა ჩვენში, ამის მაგალითს მოგვცემს ამერიკის პრაქტიკა.

ვეცდებით მოვიყვანოთ მოკლეთ ტრაქტორის შესახებ დაგროვილი მასალები ამერიკის სოფლის მეურნეობიდან, სადაც ტრაქტორის მოხმარებას დიდი ისტორია აქვს.

ტრაქტორის სამსახურის ხანგრძლივობა. ინჟ. კორსუნსკი *) ამერიკის მეურნეობაში ტრაქტორის სამსახურის ხანგრძლივობას ქვემო მოყვანილი ცხრილით გამოხატავს:

ტრაქტორის სიმძლავრე.	სამსახურის ხანგრძლივობა გამოხატ. დღეებით.	ტრაქტორის ნაყოფიერება ხენაში გამოხატული მოვლ სამსახ. ხანგრძლ. დროს.	
		ა კ რ ი	ანუ დესეტინა.
2—სახნისიანი გუთანი	204	1.970	609.2
3— „ „	392	3.215	1.908.4
4— „ „	510	5.800	1.908.0

წლიური საშუალო სამუშაო დღის რაოდენობა მას აღებული აქვს 45, გამოდის რომ საშუალო სამსახურის ხანგრძლივობა უდრის:

1—2—გუთნიანი ტრაქტორისთვის	4,5	წელი
2—3— „ „	8,7	„
3—4— „ „	11,3	„

ინდიანას შტატში საანკეტო გამოკვლევით, სადაც მიღებული იყო 72 პასუხი, ტრაქტორის წლიური სამუშაო დღის რაოდენობა შემდეგგვარად იყო ნაჩვენები.

*) Трактор. Техника и Экономика его применения в сельском х-ве. Часть 11, Нью-Йорк, 1921 г. Инж. М, Г. КОРСУНСКИЙ.

10-დან 20-დღემდე	24	პასუხი
20—30 „	21	„
30—40 „	20	„
40—50 „	9	„
50 დღეზე მეტი	3	„

პროფესორი ბალდინი ტრაქტორის სამსახურის ხანგრძლივობის საშუალო ნორმად ლებულობს 8 წელს და წელიწადში 50 სამუშაო დღეს, ანუ 4.000 სამუშაო საათს.

ილინოისის შტატში ტრაქტორის სამსახურის ხანგრძლივობა შემდეგი ცხრილით ხასიათდება.

ტრაქტორის სიმძლავრე.	ტრაქტორის სამსახურის ხანგრძლივობა წლებით.	სამუშაო დღის რაოდენობა წლიურად.	ტრაქტორის სამსახურის ხანგრძლივობა სამუშ. დღეებში.
2—ტანა ტრაქტორი	6	49	294
3— „ „	8	49	392
4— „ „	8	60	510

იმავე შტატში სიმიდის რაიონიდან 220 ფერმერისაგან ტრაქტორის სამსახურის ხანგრძლივობის შესახებ მიღებულ ანკეტით შემდეგი სურათი გვეხატება:

	სამსახურის ხანგრძლივობა დღეებში.								
	1 წლამდე.	1 წლამდე.	1 წლამდე.	6 წლამდე.	7 წლამდე.	8 წლამდე.	9 წლამდე.	10 წლამდე.	10 წ. მეტი.
პასუხთა რაოდენობა	10	21	21	46	30	36	9	37	8

საინტერესო ცხრილი მოყავს ამ საკითხის გასაშუქებლად დუდინს¹⁾; იმ შეკითხვაზე თუ რამდენ დროს იმსახურა ფაქტიურად ტრაქტორმა 286 ფერმერს შემდეგი მიუცია:

¹⁾ Проф. Н. Макаров. условия и пределы применения тракторов в сельском хозяйстве, Москва 1922 წ.

	სამსახურის ხანგრძლივობა.				სულ ტრაქტორთა რიცხვი.
	14 თვემდე.	15—27 თვემდე.	27—38 თვემდე.	39 თვის ზევით.	
ტრაქტორთა რიცხვი .	106	100	49	31	286

ამ ცხრილში ყურადღების ღირსი არის, რომ ტრაქტორთა მთელი რაოდენობის 95%-ს უმსახურია მხოლოდ 3 წლამდე და 3 წლის შემდეგ მხოლოდ მთელი რაოდენობის 5%-ს.

დუდინის წიგნში კიდევ ერთ საინტერესო ცხრილს ვპოულობთ.

ეს ცხრილი გამოხატავს ტრაქტორის სამუშაო დღის რაოდენობას მიწის ბაჭერის სიდიდესთან დაკავშირებით:

ტრაქტორთა რაოდენობა	7	28	71	56	47	36	19	22
მოედანი აკრებში.	80 აკრამდე.	80—119 აკრამდე.	120—159 აკრამდე.	160—199 აკრამდე.	200—239 აკრამდე.	240—319 აკრამდე.	280—319 აკრამდე.	320 მეტი.
ტრაქტორის სამუშაო დღის რაოდენობა წელიწადში . . .	23	25,2	28,5	29,7	30,7	34,1	35,6	41,8

ზემოაღნიშნული იმის მაჩვენებელია, რომ მიწის მოედნის ზრდასთან ერთად პროგრესიულად იზრდება ტრაქტორის სამუშაო დღის რაოდენობაც.

დუდინი შემდეგ იღებს ტრაქტორ-დღეთა ჯამს და ჰყოფს მას ტრაქტორთა რაოდენობაზე და ამგვარად ლებულობს ტრაქტორის წლიურ სამუშაო დღეს, ე. ი. 30,8 დღეს. შემდეგ ის იღებს ტრაქტორის მუშაობის ხანგრძლივობას 200 დღეს და ჰყოფს მას წლიურ სამუშაო დღეთა რაოდენობაზე და ამგვარად ლებულობს ტრაქტორის საშუალო სამსახურის ხანგრძლივობას 6,6 წელიწადს.

ტრაქტორი ამერიკის მეურნეობაში. აღნიშნულ საკითხის ცხადსაყოფად პროფესორი მაკაროვი, შემდეგნაირად ანაწილებს სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოს და ტრაქტორის როლს ამ სამუშაოში:

მთელი სასოფლო-სამეურნეო სამუშაო მას ხუთ ჯგუფად აქვს დაყოფილი. პირველი ჯგუფი — ეს ის სამუშაოა, სადაც ტრაქტორს განსაკუთრებული მონ-

მარება აქვს, მაგალითად, ხვნა-ფარცხნა, სატექნიკით სარგებლობა, ნიადაგის ხორკვისაგან და კუნძისაგან გაწმენდა, გზის და თხრილის გათხრა, გზის გასწორება, ლეწვა, განიავება, მარცვლის დაღერღვა, ხერხვა, სეპარატორის ამუშავება, თივის წწებვა, მანქანით წველა, წყლის ტუმბვა.

მეორე ჯგუფს ეკუთვნის ისეთი სამუშაოები, სადაც ტრაქტორი მხოლოდ მაშინ იხმარება, როდესაც ის აღნიშნულ სამუშაოებს რამოდენიმეს ერთად ასრულებს, მაგალითად, ფარცხვა და ტექვნვა.

მესამე ჯგუფი — სამუშაოები, სადაც ტრაქტორით სარგებლობა შესაძლებელია, მაგრამ აქ იშვიათად იხმარება იგი და არც რენტაბელურია, მაგალითად: პროდუქტების გადაზიდვა მინდვრიდან ბაზრამდე, სიმინდის ტეხვა, ნაკელის და ქიმიური სასუქის შეტანა, მოსავლის მიწიღვა საღებ წმენდამდე.

მეოთხე — ჯგუფი — სამუშაოები, სადაც საჭიროა სპეციალური ტრაქტორი, მაგალითად, ზოგიერთ მცენარეთა დარგვა, კარტოფილის მოთხრა, ბალის ხვნა.

მეხუთე ჯგუფი — სამუშაოები, სადაც ტრაქტორი არ იხმარება, მაგალითად: თესვა, კომბოსტოს მოჭრა, საქონლის კვება, თესვის შემდეგ ფარცხვა.

ზემო მოყვანილი პროფ. მაკაროვის სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოთა დაყოფა დაახლოებით ეთანხმება პროფ. ხანდშინის დაყოფას, რომელმაც სპეციალურად შეისწავლა აღნიშნული საკითხი.

მაგრამ აქ აღსანიშნავია ერთი მეტად საგულისხმო გარემოება, რომელიც არ აქვს გათვალისწინებული არც პროფესორ მაკაროვს და არც პროფ. ხანდშინს: სატრაქტორო ტენჯიკა, ტრაქტორთა ტიპის გამოქვეყნება ისეთი სისწრაფით ვითარდება, რომ ერთს განსაზღვრულ დროს არსებულ ტიპების ტრაქტორისთვის შეუძლებლად მიჩნეული მუშაობა, ხვალ მეორე, ახალი ტიპის ტრაქტორისთვის ჩვეულებრივ სამუშაოს წარმოადგენს. მაშასადამე სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოთა მზგავს კლასიფიკაციის შეიძლება მნიშვნელობა ჰქონდეს მხოლოდ ერთ-მომენტისთვის, რადგანაც მეორე მომენტში ის სრულებით გამოუსადეგარი ხდება.

1920 წლამდე ტრაქტორის ხვედრითი წონა ამერიკის ზოგიერთ შტატში შემდეგი იყო: სიმინდის რაიონში მთელ სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოს 30,1% შესრულებული იყო ტრაქტორის საშუალებით; დაკოტის შტატში კი ტრაქტორის მიერ შესრულებული სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოთა პროცენტი გამოიხატებოდა მთელ სამუშაოს 70%-ით; ილინოისის შტატში 55%-ით, ხოლო პენსილვანიის შტატში 61,2%-ით.

ეს ციფრები მხოლოდ იმის მაჩვენებელია, რომ ცალკე რაიონების სამეურნეო ყოფა-ცხოვრების მიხედვით ტრაქტორიც სულ სხვადასხვაგვარ მოხმარებას ჰპოულობს ამ რაიონებში. ეს მოვლენა კი სრულებით ბუნებრივია, რადგანაც რაიონების მიხედვით სამუშაოს ღირებულებაც სხვადასხვანაირია.

მიწის დამუშავების ღირებულება: პროფ. მაკაროვს მეტად საინტერესო ცხრილი მოყავს ამერიკის ზოგიერთ შტატებში მიწის ხენის ღირებულების შესახებ. (იხ. ცხრ. 81 გვ.).

ზემო მოყვანილი ცხრილის მიხედვით ამერიკის პირობებში უდავო ხდება ტრაქტორის რენტაბელობა ხვნაში, რადგანაც მიწის ცხენით მოხვნა ტრაქტორის მოხვნაზე თითქმის 100%-ით ძვირი ჯდება. ჩვენ ეხლა დაუახლოვდით ყველაზე

უფრო სათუთ საკითხს — ტრაქტორის რენტაბელობას: ამერიკის პირბეგშიც ამ საკითხის შესახებ არსებობს, სულ სხვადასხვა აზრი. ვეცდებით მოკლეთ გავა-
ცნოთ მკითხველს ეს აზრთა სხვადასხვაობა.

შ ტ ა ტ ე ბ ი.	ერთი საათი მუშაობის ღირებულ.		1 დესეტინა მიწის მოხვნა ტრაქტორით.	1 დესეტინა მიწის მოხვნა ცხენით.
	ცხენით.	ტრაქტორ.		
სამხ. და ჩრდ. დაკოტა .	2—76	2—63	8—24	14—12
მინესოტა	2—25	2—48	8—24	14—17
ილინოისი	1—87	1—99	6—59	13—05
ნიუ-იორკი	1—85	1—99	8—35	20—64

ინე. კორსუნსკის მოყავს 221 ტრაქტორის გამოკვლევა — შესწავლის შედეგი, რომელიც დაკოტას შტატში მოხდა. ეს გამოკვლევა შემდეგ სურათს იძლევა: 221 ტრაქტორიდან სარგებლიანად, ე. ი. რენტაბელურად მუშავია 67, ე. ი. 30,3%-ს, არარენტაბელურად 154, ე. ი. 69,7%-ს.

აღნიშნულ ციფრებს ადასტურებს აგრეთვე ზოგიერთი ეკონომისტი და პრაქტიკული მუშაკები, რომელთა აზრი შემდეგში გამოიხატა: იმ კითხვაზე — ხელსაყრელია თუ არა ტრაქტორი — 1.455 კაციდან უარყოფითი პასუხი გასცა 842 პირმა, ე. ი. 57,9%, ხოლო დადებითი პასუხი მისცა 613, ე. ი. 42,1%. იმ კითხვაზე — სასურველია თუ არა ტრაქტორი, მიღებულ იქნა 1712 პასუხი, მათ შორის დადებითი პასუხს იძლეოდა 225 პირი, ე. ი. 13,2%, ხოლო უარყოფით პასუხს 1.486 ანუ 86,8%.

რაც შეეხება თვით ტრაქტორის პატრონებს, მათი პასუხი იმ შეკითხვაზე — მოაქვს თუ არა ტრაქტორს არსებითი სარგებლობა შემდეგი ცხრილით გამოიხატება:

	1 სეზონი		2 სეზონი		3 სეზონი		4 სეზონი		ს უ ლ	
	მოაქვს	არ მოაქვს	მოაქვს	არ მოაქვს	მოაქვს	არ მოაქვს	მოაქვს	არ მოაქვს	მოაქვს	არ მოაქვს
პასუხთა რაოდენობა	464	294	250	337	105	155	50	80	869	856
%/0	62	38	43	57	40	60	39	61	50	50

ახალი ცნობების მიხედვით პროფ. მაკაროვს შემდეგი ცხრილი მოყავს ერთი დღეს. მიწის მოხვნის ღირებულების შესახებ:

	ჩრდ. და სამხ. დაკოტა.			მინესოტა.			აიოვა			ილინოისი.		
	მან.	კაპ.	% ⁰ / ₀	მან.	კაპ.	% ⁰ / ₀	მან.	კაპ.	% ⁰ / ₀	მან.	კაპ.	% ⁰ / ₀
აღამიან. შრომ.	3	38	35,5	3	16	37,3	3	81	38,9	2	46	34,6
ტრაქტორის ფასის დაფარვა	2	19	23,1	1	98	23,4	2	52	25,5	1	92	26,9
სათბობი და საცხები	2	08	21,8	2	24	20,5	2	19	22,4	1	34	18,8
% კაპიტალზე	0	59	6,0	0	54	6,45	0	54	5,6	0	43	6,1
რემონტი	0	80	8,1	0	54	6,45	0	54	5,6	0	59	8,3
საერთო გასავალი	0	48	5,0	—	—	—	0	21	2,0	0	38	5,3
ს უ ლ	9	94	100	2	46	100	9	21	100	7	12	100

ჩვენ რომ საშუალება გვქონდეს ვრცლად გაგვეცნო მკითხველისათვის ტრაქტორის გავრცელების ისტორია, ტრაქტორის შესახებ არსებულ აზრთა სხვადასხვაობა, მას შემდეგნაირად წარმოუდგებოდა:

მასიური ტრაქტორიზაციის მომხრეთა არგუმენტი:

1) ტრაქტორი შრომის ნაყოფიერებას ადიდებს, ხელფასის სიძვირის დროს ის საშუალებას გვაძლევს სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოებში მუშათა რიცხვი მინიმუმამდე დავიყვანოთ.

2) ტრაქტორი ამცირებს მეურნეობაში ცხენის და ხარ-კამეჩის რიცხვს და ჰაშასადამე ამცირებს ამ საქონელთა შესანახად გასაწევ ხარჯებს.

3) ტრაქტორს შეუძლია უფრო მძიმე სამუშაოების შესრულება, ვიდრე პირუტყვს.

4) ტრაქტორს შეუძლია მრავალფეროვან სამუშაოთა შესრულება, ხოლო პირუტყვს ამ სამუშაოთა უმრავლესობის შესრულება არ შეუძლია.

თანამედროვე ტრაქტორის დეფექტები:

1) უსწორ-მასწორო კონფიგურაციის ნიადაგზე და გლეხურ მეურნეობაში, სადაც ტრაქტორის სამუშაო ასპარეზი უკეთეს შემთხვევაში 5-6 დესეტინით განი-საზღვრება ტრაქტორის მოხმარება საზარალოა, რადგანაც დღევანდელ ტრაქტორის სამუშაო ასპარეზი ყოველ შემთხვევაში 7,5 დესეტინაზე ნაკლები არ უნდა იყოს.

2) ტეხილ რელიეფიან ნაჭერზე ტრაქტორი უნაყოფოთ ჰკარგავს დიდ ენერჯიას და მუშასადამე უნაყოფოთ იკარგება სათბობი, საცხები და დრო.

3) რადგანაც ნიადაგის სიბლატეს გამო ტრაქტორის არ შეუძლია ყველა საქმეოთა შესრულება, ამით მცირდება ტრაქტორის გამოყენების დღეთა რიცხვი.

4) ტრაქტორის მუშაობაზე საზარალოთ მოქმედებს ტრაქტორის მუშაობის შეჩერება, რომელიც გამოწვეულია ტრაქტორის გაფუჭებით — მისი რომელიმე ნაწილის გატეხით და ტრაქტორზე მომუშავეს უცოდინარობით.

აი დაახლოვებით იმ აზრთა სხვადასხვაობის ჩონჩხი ამჟამად, რომელიც ტრაქტორის გარშემო არსებობს.

ვფიქრობთ, როგორც პირველი, ისე მეორე რიგი არგუმენტები ტრაქტორის შესახებ გადაჭარბებულია. ჩვენს პირობებში ტრაქტორის შესახებ სწორი შეხედულების გამომუშავებას წინ უნდა უძღოდეს:

1) ტრაქტორის მოხმარების პრაქტიკული შედეგები ადგილობრივ, ჩვენს ნიადაგზე და ტეხილ რელიეფზე;

2) ჩვენი სოფლის მეურნეობის ეკონომიკის შესწავლა და განსაკუთრებით გლეხურ მეურნეობის ბიუჯეტის შესწავლა და

3) სამეურნეო ყოფა-ცხოვრების შესწავლა და მისი ანალიზი.

ყოველ შემთხვევაში ტრაქტორის გავრცელება ჩვენში ისეთი დიდი მოვლენაა, რომ ამ მოვლენის შესასწავლად და დასაფასებლად მიწათ-მოქმედების უწყების მიერ გადაგმული ნაბიჯები მეტად დროულად უნდა ჩაითვალოს და ვინ იცის იქნება ამით ჩვენი გუთნის დედის თავის ბედზე ჩივილსაც ბოლო მოეღოს.

გლახის მეურნეობის ორგანიზაცია საქართველოში

1924-25 წლიდან საქართველოში ჩაეყარა საძირკველი ექსპედიციური წესით გლახის მეურნეობის ბიუჯეტის ყველ-წლიურ გამოკვლევას. 1924-25 წლის მონოგრაფიული ბიუჯეტები, რომლის სრული დამუშავება ამ ახლო ხანში დამთავრდა, იძლევა მეტად საყურადღებო ცნობებს გლახის მეურნეობის ორგანიზაციისა და მისი სტრუქტურის შესახებ. სრული გაშუქება გლახის ბიუჯეტის, რასაკვირველია, შეუძლებელია მოკლე წერილში. ამიტომ აქ შევხებით მხოლოდ სასოფლო მეურნეობის შრომის ტევადობას და შედეგებს სოფლის მეურნეობის წარმოებისა.

როგორია დახარჯული შრომის წლიური განაწილება სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა დარგში? სხვადასხვა სასოფლო-სამეურნეო რაიონებში ეს შრომა სხვადასხვანაირია. ამიტომ განვიხილავთ საკითხს რაიონების მიხედვით.

საშუალო ერთეულად ყველაზე აღებულია მამაკაცი 18-60 წლამდე. ბავშვები, ქონუცები და დედაკაცები გადაყვანილია მუშა-ერთეულად შემდეგი კოეფიციენტებით: მამაკაცი 14-17 წ. და 61-65 წ. და დედაკაცი 14-15 წ. და 56-60 წ. უდრიან — 0,6 მომწიფებულ მუშას, ორივე სქესის ბავშვები 10-13 წლ. = 0,4 მომწიფებულ მუშას. ბავშვები 10 წლის დაბლა არ ითვლებიან მომწიფებულ მუშადად. მოხუცი მამაკაცი 65 წლის ზევით და დედაკაცი 55 წლის ზევით, თუ ისინი მუშაობენ, უდრიან = 0,6 მომწიფებულ მუშას. ამის მიხედვით, საშუალო შრომის წლიური ხარჯი ერთ მეურნეობაზე უდრის:

სამ.-სამ. რაიონები.	აღმოსავლ. საქ.	დასავლ. საქ.
1. მევენახეობა-მეღვინეობის	717,36 დღე	714,97
2. მემინდვრეობის	603,56 „	—
3. მესაქონლეობის (თრიალ.)	784,44 „	—
4. მესაქონლეობის (მთიულ.)	730,19 „	—
5. მეხილეობის	468,46 „	—
6. მემინდვრეობა პირად რეწვასთან შეერთებით	— „	743,52
7. მემინდვრეობა-მესაქონლეობის	— „	795,23
8. მემინდვრეობა-მებაზრეშუმეობა	— „	632,24

ამნაირად ყველაზე მეტი შრომა ერთ მეურნეობაზე იხარჯება დღეების მიხედვით მემინდვრეობა-მესაქონლეობისა და მესაქონლეობის რაიონში. ყველაზე ნაკლები მეხილეობის რაიონში.

რაზე იხარჯება დრო? როგორ ნაწილდება დახარჯული დრო სხვადასხვანაირ სამუშაოს შორის?

მევენახეობა-მეღვინეობის რაიონში აღმოსავლეთ-დასავლეთ საქართველოში ასეთი სურათი გვაქვს.

დახარჯული შრომა კაც-დღეებში (% %-ში).

სასოფ. მეურნ. დარგები:	აღმოსავლ. საქ.	დასავლ. საქ.
მემინდვრეობა	9,3	12,7
ს ა თ ი ბ ი	0,2	—
ბ ო ს ტ ა ნ ი	0,9	1,9
მეხილეობა	0,2	0,1
მევენახეობა	17,2	11,3
მეფუტკრეობა	1,0	0,2
მესაქონლეობა	17,5	17,6
ტყის მეურნეობა	2,9	4,8
სოფლის მეურნეობის ნაწარმოების გადამუშავება	4,2	3,5
საზოგადოებრივი სამუშაო	1,2	1,1
მეურნეობის სხვა საქმეებზე გასვლა	2,9	3,7
მიწათ-მოქმედებ. გარე მოსაქმეობა	4,0	4,4
სხვის მეურნეობაში მუშაობა	8,6	5,2
შინა-მეურნეობა	29,4	30,8
სხვა ხარჯი დროსი	0,2	0,7
ს უ ლ	100	100

ამგვარად, მევენახეობა-მეღვინეობის რაიონში ერთ მეურნეობაზე საშუალოდ მოდის დახარჯული შრომისა ყველაზე მეტი დრო, როგორც აღმოსავლეთ, ისე დასავლეთ საქართველოში საშინაო მეურნეობაზე.

მეორე ადგილი უჭირავს მესაქონლეობას და მესამე მევენახეობას.

რა წილგომარეობაა სხვა რაიონებში? ავიღოთ აღმოსავლეთ საქართველო. (იხ. ცხრ. 86 გვ.).

უნდა ითქვას, რომ ჩვენი სოფლის მეურნეობა მეტათ კრეცია. ამით აიხსნება ის, რომ მემინდვრეობის რაიონში მემინდვრეობაზე იხარჯება სამუშაო დროს მხოლოდ 22,2%. მესაქონლეობის რაიონში მესაქონლეობაზე 22,1% (თრიალეთში) და 30,7% (მთიულეთში), ხოლო მეხილეობის რაიონში მეხილეობაზე — 4,8%. დანარჩენი დრო იხარჯება სხვა საქმიანობაზე.

დიდი ადგილი უჭირავს ყველგან საშინაო მეურნეობაზე დახარჯულ დროს, რაც უდრის მემინდვრეობის რაიონში 23,6%, მესაქონლეობის რაიონში — 24-27,9%, მეხილეობის რაიონში 26,4%.

საერთოდ მთელ სამუშაო დროდან სოფლის მეურნეობაზე იხარჯება აღმოსავლეთ საქართველოში: მევენახეობის რაიონში 46,6% მემინდვრეობის რაიონ-

დახარჯული დრო %/0-ში. რაიონები.

სოფლის მეურნეობა დარგები:	მემინდვრეო- ბა.	მესაქონლ. (თრიალეთში)	მესაქონლ. (მთიულეთში)	მეხილეობა.
მემინდვრეობა	22,2	11,8	17,7	16,2
თ ი ბ ვ ა	1,0	1,5	6,9	0,4
ბოსტანი	0,9	0,2	0,2	1,8
მეხილეობა	0,9	—	0,4	4,8
მევენახეობა	—	—	—	2,2
მეფუტკრეობა	—	0,9	—	—
მესაქონლეობა	21,6	22,1	30,7	15,4
ტყის მეურნეობა	2,8	1,7	2,6	5,7
სოფლის მეურნეობის ნაწარმ. გადამუშ.	1,0	1,9	0,3	0,7
სახოგად. სამუშ.	1,0	1,9	0,3	0,7
სხვა გასელა სამეურნეო სა- მეგებზე	3,4	5,9	3,0	3,4
მიწათ-მოქმედების გარეშე მოსაქმეობა	3,6	4,3	1,3	8,2
შინა-მეურნეობა	23,6	27,9	24,0	26,4
სხვა ხარჯი დროსი	0,7	0,8	—	0,2
ს უ ლ	100	100	100	100

ში 46,6%, მესაქონლეობის რაიონში თრიალეთში 42,5%, მთიულეთში — 56,1%, მეხილეობის რაიონში — 41,5%.

დანარჩენი დრო იხარჯება სოფლის მეურნეობის გარეშე საქმიანობაზე.

როგორი მდგომარეობა გვაქვს დასავლეთ საქართველოში ამ მხრივ? (იხ. ცხრ. 87 გვ.).

დასავლეთ საქართველოში მემინდვრეობის რაიონში, სადაც განვითარებულია აგრეთვე პირადი სარეწაო იხარჯება მემინდვრეობის მხოლოდ 13,9% სამუშაო დროისა, მემინდვრეობის რაიონში, სადაც აგრეთვე განვითარებულია მესაქონლეობაც, იხარჯება მემინდვრეობაზე — 18,3% და მესაქონლეობაზე — 21,0% სულ — 39,3%, მემინდვრეობის რაიონში, სადაც აგრეთვე განვითარებულია მეაბრეშუმეობა იხარჯება მემინდვრეობაზე 15,6%.

საერთოდ სასოფლო მეურნეობაზე იხარჯება დასავლეთ საქართველ. მევენახეობის რაიონში 43,8% დროისა, მემინდვრეობის რაიონში პირადი სარეწაო — 41,9%, მემინდვრეობა-მესაქონლეობის რაიონში 48,2%, მემინდვრეობა-მეაბრეშუმეობის რაიონში — 46,8%.

დანარჩენი დრო კი იხარჯება სოფლის მეურნეობის გარეშე. როგორია საშუალო წლიური თადარიგი სამუშაო დროის ერთ მეურნეობაზე მამაკაცის მუშაობაში და რა იხარჯება საერთოდ სოფლის მეურნეობაზე? (იხ. ცხრ. 88 გვ.).

დახარჯული დრო (%₀ %₀-ში):
რაიონები.

სოფლის მეურნეობის დარგები:	მემინდვრობა პირადი სარეწ.	მემინდვრობა მესაქონლ.	მემინდვრობა მეაბრეშუმ.
მემინდვრობა	13,9	18,3	15,6
თ ი ბ ვ ა	3,5	0,2	0,1
ბოსტანი	0,7	1,2	3,2
მეხილეობა	—	0,4	0,1
მევენახეობა	5,3	4,1	1,9
მეაბრეშუმეობა	0,5	3,0	5,6
მეფუტკრეობა	—	—	—
მესაქონლეობა	18,0	21,0	20,3
ტყის მეურნეობა	4,6	4,4	3,6
გადამუშავ. სოფლის მეურნეობ. ნაწარმოები	2,2	10,4	5,8
საზოგადოებრივი სამუშაო	0,7	1,4	0,8
სხვა გასვლა სამეურნეო საქმე- ების გამო	4,6	5,4	9,1
მიწათ-მოქმედებ. გარეშე მოსა- ქმეობა	10,7	1,1	1,3
მუშაობა სხვის მეურნეო- ბაში	1,9	3,1	4,0
შინამეურნეობა	30,8	26,0	26,7
სხვა ხარჯი დროსი	2,6	—	1,9
ს უ ლ	100	100	100

ამნიარად სოფლის მეურნეობაზე საერთოდ დახარჯება არა უმეტეს $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{2}$ იმ დროისა, რაც გლეხის მეურნეობის განკარგულებაშია.

თუ ავიღებთ საერთოდ მეურნეობაში დახარჯულ მთელ სამუშაო დროს, რაც ირყევა 450-800 მუშა-დღემდე, მაშინაც დავინახავთ, რომ ბევრი დრო რჩება გლეხის მეურნეობაში მოცდენილი. მაგალითად, მევენახეობის რაიონში, როგორც ზევით დავინახეთ, სამუშაო თაღარიგი დროში მუშა-დღეებში უდრის ერთ მეურნეობაზე 988,79-ს (დასავლ. საქართველოში). აქედან საერთოდ მეურნეობაზე

№ № როზე	რაიონები	მუშა-დღეების წლიური თაღა- რიგი	მუშა-დღეების ხარჯი ერთ მეურნეობაზე.
	აღმოსავლ. საქართველოში.		
1	მევენახეობა-მეღვინეობის (ქართლის)	1086,68	298,67
2	მეთამბაქეობის (ქიზიყი)	1301,28	348,70
3	მეზილეობა-სარეწავის	870,68	149,88
4	მევენახეობა-მეღვინეობის (კახურის)	1095,16	334,79
5	შერეულ კულტურათა	860,71	250,78
6	მეზილეობის	858,34	194,65
7	მემინდვრეობის	1044,34	281,37
8	სარეწავი-მესაქონლეობის მემინდვრეობ.	666,03	209,81
9	მესაქონლეობის (თრიალეთ.)	1336,04	333,94
10	მესაქონლეობის (მთიულეთ.)	1055,23	409,53
	დასავლ. საქართველო.		
1	პირადი რეწვა—მესაქონლ. მემინდვრეობ.	989,25	311,35
2	მემინდვრეობა-მესაქონლ. პირადი რეწვის	1366,28	409,48
3	მევენახეობა-მეღვინეობ.	988,79	313,61
4	მემინდვრეობა-მესაქონლეობა	1020,75	333,35
5	მემინდვრეობის ძვირფას კულტურებით	996,44	267,54
6	შერეულ კულტურათა	922,04	259,29
7	მეთამბაქეობ. (ტურია)	1105,34	371,94
8	მემინდვრეობა და სუბტროპიკ. კულტურ.	1113,08	400,30

დახარჯულა 714,97 მუშა-დღე. მაშასადამე 273,82 მუშა-დღე მოცდენილია. ასეთივე სურათი გვაქვს მემინდვრეობის რაიონში (აღმოსავლ. საქართ.), სადაც თაღარიგი (запас) უდრის 1044,34 კაც-დღეს ერთ მეურნეობაში. დახარჯულია საერთოდ მეურნეობაში 603,86 კაც-დღე. მაშასადამე 440,48 კაც-დღე მოცდენილია. ამისი ახსნა უნდა ვეძებოთ უმთავრესად იმ გარემოებაში, რომ ჩვენი გლეხის მეურნეობა თავისი საერთოდ სიმცირის გამო ვერ იტევს შრომის მთელ იმ თაღარიგს, რაც მეურნეობის განკარგულებაშია. ამიტომაც, რომ სოფლიდან აუარებელი მუშა-ხელი აწყდება, ქალაქს.

რომ ჩვენი სოფლის მეურნეობა მეტათ მცირე და განუვითარებელია, სჩანს მისი საერთო პროდუქციის ღირებულებიდანაც:

სას. სამ. რაიონები	შემოსავალი (მან.)	
	1 მეურნეობაზე	1 დეს. მიწაზე
აღმოსავლ. საქ.		
მევენახ.-მელვინეობა	547,67	155,06
მეთამბაქეობის (ქიზიყი)	1250,24	272,98
მეხილეობა-რეწვის	186,61	102,99
მევენახეობა მელვინეობის	940,54	291,19
შერეულ კულტურათა	442,20	108,92
მეხილეობის	520,37	155,19
მემინდვრობა	423,02	83,93
სარეწ. მესაქონლეობა მემინდ.	572,73	106,65
მესაქონლეობის (თრიალეთი)	661,14	70,86
მესაქონლეობის (მთიულეთი)	798,81	214,85
დასავლ. საქ.		
პირად სარეწ. მესაქ. მემინდ.	498,39	239,61
მემინდ. მესაქ. პირად სარეწ.	291,37	189,20
მევენახეობა მელვინეობის	469,98	280,50
მემინდვრ.-მესაქონლეობის	632,20	214,31
მემინდვრ. ძვირფ. კულტ.	359,44	160,46
მემინდვრ. მეაბრ. მესაქ.	302,24	150,36
შერეულ კულტურათა	231,52	113,49

როგორც ამ ცნობებიდან სჩანს, სოფლის მეურნეობა ერთ მეურნეობაზე იძლევა მაქსიმუმს 1250 მან. საშუალოდ (მეთამბაქ. რაიონში) და მინიმუმს 186,61 მ. (მეხილეობა-რეწვა). ერთ დესეტინაზე შედეგი სას. სამ. წარმოებისა არ აღემატება 291 მ. (მევენახეობა-მელვინეობა), მინიმუმი კი არის საშუალოთ 70 მან. (მესაქონლეობა თრიალეთში).

თუ რამდენად მცირეა შემოსავალი გლეხის მეურნეობიდან სჩანს შემდეგ ცნობებიდან: მემინდვრობის და პირად სარეწავის რაიონში სოფლის მეურნეობაში საშუალოდ იხარჯება 311,35 კაც-დღე. აქედან შემოსავალი არის საშუალოდ 450 მან. მაშასადამე ერთ კაც-დღეზე მოდის დაახლოვებით 1 მან. 40 კაპ.

ავიღოთ ასეთი რაიონი, სადაც ყველაზე მეტია პროდუქცია. ასეთია ქიზიყის მეთამბაქეობის რაიონი, სადაც საშუალოდ ერთ მეურნეობაზე მოდს 1250,24 მ. საერთო პროდუქცია.

ერთ მეურნეობაზე დახარჯულ კაც-დღეთა რაოდენობა აქ უდრის სასოფლო მეურნეობაში 348,74-ს. მაშასადამე ერთ კაც-დღის ასანაზღაურებლად მიღებულია პროდუქცია 3 მან. 58 კაპ. ღირებული. თუ ავიღებთ ისეთ რაიონს, სადაც პროდუქციის მინიმუმი გვაქვს, როგორც არის მეხილეობა-რეწვის რაიონი: იქ ერთ კაც-დღის ასანაზღაურებლად გვაქვს მხოლოთ 1მან. 24,6 კ.

ჩვენ ზევით ვსთქვივთ, რომ ჩვენი სოფლის მეურნეობა ვერ აკმაყოფილებს გლეხის ოჯახს. ამიტომ ჩვენი გლეხი ეძებს სამუშაოს თავის მეურნეობის გარეშე. ეს აშკარად სჩანს ქვემოთ მოყვანილ ცნობებიდან.

მთელი პირობითი წმინდა შემოსავალში (ტ. ი. საერთო შემოსავალი ხარჯების გამოკლებით) ერთ მეურნეობაზე წარმოების საბრუნავი და ძირითად საშუალებათა აღრიცხვით უდრის (მანეთებში):

რაიონები	მთელი შემოსავალი მეურნეობაში (მანეთ.)	აქედ. მოთხის (ო/შ/ც.ში)		რეწავაზე
		სოფლის მეურნ.	მუშაობა სხვის მეურნეობაში	
აღმოსავლეთ საქართველო				
მევენახეობა-მეღვინეობა	410,96	81,05	5,86	5,06
მეთამბაქეობა (ქიზიყი)	1270,87	79,13	4,96	6,98
მეხილეობა რეწვა	369,55	28,25	4,37	1,80
მევენახეობა მეღვინეობა (კახ.)	724,33	79,00	9,28	2,35
შერეულ კულტურათა	363,21	66,23	11,28	6,39
მეხილეობის	495,96	84,07	5,82	3,30
მემინდვრეობა	344,44	76,26	11,60	0,28
რეწაობა-მესაქონლეობა მემინდ.	569,02	44,39	42,92	3,51
მესაქონლეობა (თრიალეთი)	585,21	85,68	5,14	2,31
მესაქონლეობა (მთიულეთი)	602,89	90,80	4,87	0,92
დასავლეთ საქართველო				
პირადი რეწ. მესაქონ. მემინდვ.	548,55	70,13	2,02	14,21
მემინდვრეობა მესაქონლეობა	449,91	49,82	8,31	20,30
მევენახ. მეღვინეობა	484,34	74,80	6,62	5,63
მემინდვ. მესაქონ.	676,43	82,81	4,96	1,49
მემინდვრ. ძვირფ. კულტ.	380,48	73,37	8,75	1,77
მემინდვრ.-შეაბრეშ. მესაქ.	330,60	77,11	5,99	5,50
შერეულ კულტურათა	277,44	63,55	5,86	10,96
მეთამბაქეობა (გურიის)	359,14	76,07	8,43	4,18
მემინდვრ. და სუბტროპიკ. კულტ.	818,39	84,38	3,20	2,71

ამ მასალებიდან აშკარად სჩანს, რომ წმინდა შემოსავალში დიდი ნაწილი უჭირავს შემოსავალს თავის მეურნეობის გარეშე წყაროებიდან, როგორცაა მუშაობა სხვის მეურნეობაში, სარეწაოდ გასვლა და სხ. წმინდა შემოსავალი თვით სასოფლო მეურნეობიდან არ აღემატება 90% -ს არც ერთ რაიონში. მინიმუმი კი არის 28,25% მეხილეობა-რეწვის რაიონში, სადაც შემოსავლის 71,75% შეადგენს არა გლეხის მეურნეობა, არამედ გარეშე მოსქმეობა. აქ გვქონდა მოყვანილი საშუალო ციფრები. თუ ავიღებთ ღარიბ, საშუალო და მდიდარ მეურნეობებს, მათი ფულობრივი ბალანსი*) გამოიხატება შემდეგში:

ას. სამ. რაიონები	აღმოს. საქართველო შემოსავ. (მან.)	გასავალი (მან.)
ვეენახ. მეღვინ. (კახეთი):		
I ჯგ.	159,31	154,24
II "	462,71	467,37
III "	1370,62	1143,91
საშ. რაიონში	871,38	517,01
ქვენახ. მეღვინ. (ქართლ.):		
I ჯგ.	73,23	73,76
II "	352,17	320,45
III "	746,77	780,58
საშ. რაიონში	390,72	391,6
ქვინდვრეობის რაიონი.		
I ჯგ.	172,43	183,01
II "	230,42	211,87
III "	293,03	289,99
საშ. რაიონში	221,28	218,37
მეხილეობის:		
I ჯგ.	166,3	171,06
II "	202,13	138,92
III "	446,53	352,68
საშ. რაიონში	247,52	198,14
მერეულ კულტურათა:		
I ჯგ.	33,7	33,73
II "	105,41	88,41
III "	274,18	271,18
საშ. რაიონში	140,79	132,2

*) ფულობრივ ბალანსში მოყვანილია ფულობრივი შემოსავალი სოფლის მეურნეობის ნაწარმის გაყიდვიდან და სხვის მეურნეობაში მუშაობიდან. გასავალში მოყვანილია ფულობრივი შემოსავალი დაქირავებულ მუშების ხელფასის სახით, სოფლის მეურნეობის ნაწარმის შეძენა, საქონლის ყიდვა, სამრეწველო საგნების შეძენა და სხვა. — მეურნეობანი დაყოფილა სამ ტიპიურ ჯგუფად: I ჯგ. ღარიბი, II ჯგუფი საშუალო, III ჯგუფი მდიდარი.

სარეწ. მესაქონ-მემინდვრობა:

I ჯგ.	800,8	787,72
II "	1056	1543,78
III "	403,12	388,38
საშ. რაიონში	910,95	889,63

აღმოსავლეთ საქართველო

სას. სამ. რაიონები შემ. (მან.) გასავალი (მან.)

მეხილეობა-რეწაობა:

I ჯგ.	82,88	84,61
II "	167	175,33
III "	500,63	462,65
საშ. რაიონში	233,44	225,25

მესაქონლეობა (მთიულეთი):

I ჯგ.	107,34	95,1
II "	223,95	211,47
III "	664,9	502,07
საშ. რაიონში	287,06	240,47

მესაქონლეობა (თრიალეთი):

I ჯგ.	164,99	147,16
II "	301,14	294,83
III "	1000,94	940,78
საშ. რაიონში	451,44	427,7

დასავლეთ საქართველო

მევენახ.-მელენიეობა:

I ჯგ.	117,77	123
II "	288,12	295,11
III "	662,5	604,49
საშ. რაიონში	316,65	307,41

მემინდვრ.-მესაქონლეობა:

I ჯგ.	271,05	231,46
II "	167,42	152,51
III "	450,07	393,57
საშ. რაიონში	282,19	268,78

მემინდვრ.-მებაბრეშ.-მესაქ.

I ჯგ.	127,82	117,96
II "	275,52	280,08
III "	327,65	345,71
საშ. რაიონში	231,29	233,06

მემინდვრ. პირადი რეწვა-მესაქ.

I ჯგ.	172,97	176,33
II "	239,6	255,22
III "	370,7	286,62
საშ. რაიონში	224,56	223,62

დასავლეთ საქ.
სას.სამ. რაიონები

შემოსავ. (მან.)

გასავალი (მან.)

მემინდვრეობა სუბტროპიკ. კულტ.:

I ჯგ.	294,2	328,02
II "	657,82	576,27
III "	1360,5	1208,16
საშ. რაიონში	737,55	657,31

პირადი რეწვა-მემინდვრ.-მესაქონ.:

I ჯგ.	83,86	77,54
II "	71,64	70,26
III "	306,89	298,13
საშუალოდ რაიონში	146,96	141,82

მეთამბაქოობა (გურია):

I ჯგ.	216,05	206,18
II "	295,64	253,3
საშუალოდ რაიონში	247,84	225,02

შერეულ კულტურ.:

I ჯგ.	182,5	173,46
II "	190,45	201,37
III "	780,8	587,8
საშ. რაიონში	250,8	228,88

მემინდვრ. ძვირფასი კულტურ.:

I ჯგ.	93,55	82,25
II "	173,48	180,82
III "	473,79	473,55
საშ. რაიონში	229,33	229,36

ამგვარად ჩანს, რომ შემოსავალი თითქმის ყველა რაიონში ძლივს ფარავს გასავალს, ზოგან დეფიციტიც არის.

აქედან აშკარაა, რომ გლეხის მეურნეობის ორგანიზაცია ჯერ კიდევ არაა ჩვენში სათანადო დონეზე დაყენებული. გლეხის მეურნეობა არაა რენტაბელური, ის ხშირად დეფიციტსაც იძლევა. თუ მივიღებთ მეურნეობაში დახარჯულ შრომას, დაეინახავთ, რომ ის არ ფასდება საკმაოდ.

კურსი ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციისაკენ აუცილებლად მოითხოვს, რომ სოფლის მეურნეობის სისტემა ისე იქნეს წარმართული, რომ ამ მიზნის განხორციელებას ყოველ მხრივ შეეწყოს ხელი. ჩვენ აშკარად დაეინახავთ ზევით მოყვანილ ცნობებიდან თუ რა დაბალი ხარისხისაა გლეხის მეურნეობა იქ, სადაც მართლმემინდვრეობას მისდევენ. იქ კი, სადაც ძვირფას კულტურებს აქვს ადგილი, მეურნეობა უფრო ძლიერია. უფრო რენტაბელურია: ძვირფასი კულტურები, ტექნიკური კულტურები, ეს არა თუ მხოლოდ მეტი მომგებიანი გლეხისათვის; ის აგრეთვე არის ის ნედლი მასალა; ურომლისოდაც შეუძლებელია ჩვენი მრეწველობის განვითარება.

ჯერ კიდევ 150 წინათ იყო ევროპაში განთქმული ნორფოლის ნაყოფ-ცვალებადი თესლთა ბრუნვა, რაც წარმოადგენს კულტურების მორიგეობას. შედეგი ამისა არის ის, რომ მიწა ისვენებს და იძლევა მეტ. მოსავალს. ნაყოფ-ცვალებად თესლთა ბრუნვის პირობებში ადგილი აქვს სამრეწველო მცენარეებს, რომელთაგან მეტათ ღირი მნიშვნელობა აქვს კანაფსა და სელს. ეს ორი მცენარე

შეიძლება დაითესოს ყოველივე მცენარის შემდეგ და იძლევა კარგ მოსავალს.

ჩვენი გლეხის მეურნეობა უკვე მიდის ამ გზაზე. ის უკვე კიდებს ხელს ტენ-
დაკურ კულტურებს, რაც სწანს შემდეგი ცნობებიდან:

მებაზებობა.

1914 წ. — 7954 დესტ.

1921 წ. — 8187 „

ამ წელს გადააჭარბა ომის წინა დონეს 3¹/₆-ით.

მეთამბაქობა:

ფართობი:

მოსავალი.

1913 წ. 9652 დესტ.

617,7 ათ. ფ.

1926 წ. 11764 „

796,4 ათ. ფ.

მაშასადამე ფართობი გადიდებულია 22¹/₆-ით, ხოლო პრო-
დუქცია — 22,4¹/₆-ით

ჩაი

1909—13 წ. 690 დესტ.

1926 წ. 1155 „

ჩაის პლანტაციის ფართობი ამ ნაირათ გადიდებულია თით-
ქმის 68¹/₆-ით

მევენახეობა

1909—13 წ. 45,0 ათ. დესტ. ვენახები

1924 „ 35,7 „

1925 „ 34,2 „

1926 „ 34,5 „

მევენახეობა ეცემა. მიზეზი არის უმთავრესათ ფილოქსერა. 1924-25 წლის
სუსხიანმა ზამთარმაც დიდი გავლენა მოახდინა ვენახებზე.

აქ საჭიროა მიღებული იქნეს ზომები, როგორცაა ამერიკული ვაზის დამყნა
და სხვა. წინააღმდეგ შემთხვევაში მევენახეობას ელოდება მოსპობა.

ძვირფას და ტენიკურ კულტურებიდან, რომელსაც აქვთ ჩვენში ნიადაგი,
შეიძლება დასახელებულ იქნას მანდარინი, ბამბუკი, დაფნის ფოთოლი, კანაფა
და აგრეთვე სამკურნალო მცენარეულობა.

თუ გვინდა, რომ ჩვენი სოფლის მეურნეობის სისტემამ სწორეთ იქნეს და-
ყენებული, დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს აგრეთვე მეაბრეშუმეობას, პარკის
ზოყვანას, რაც ძალიან დიდ მოგებას აძლევს გლეხის მეურნეობას.

სოფლის მეურნეობის წარმოების ერთი უმთავრესი ნაწილია მესაქონლეობა.

მესაქონლეობის განვითარება საინტერესოა იმ მხრივ, რომ ის იძლევა
სოფლის მეურნეობაში ცოცხალ ინვენტარს, რომელიც, ალბათ, ჯერ კიდევ დიდ-
ხანს არ იქნება შეცვლილი მანქანებით. მეორე მხრით, მისი განვითარება არის
საჭირო, როგორც სანოვავე. გარდა ამისა მესაქონლეობაში დანტერესებულია
თვით მრეწველობაც, რომელიც ტყავის, მატყლის და სხვა სახით იღებს
ნედლეულობას.

იმ მიზეზით, რომ გლეხის მეურნეობა, მისი ორგანიზაცია დადგეს უკეთეს დონეზე და აგრეთვე ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციასაც ექნეს საჭირო ბაზა, უნდა შეექცეს სერიოზული ყურადღება ჩვენში ტექნიკურ კულტურების განვითარებას.

ჩვენში მწვავეთ სდგას მიწის საკითხი. ამიტომ ჩვენი სოფლის მეურნეობის განვითარება, რასაკვირველია, ვერ წავა ნათესების ფართობის გადიდების გზით. ერთად ერთი გზა ჩვენში სოფლის მეურნეობის განვითარებისა არის ინტენსიფიკაცია სოფლის მეურნეობის, ექსტენსიური სისტემიდან ინტენსიურ სისტემაზე გადასვლა, ჩვენი სოფლის მეურნეობის მექანიზაცია და ამნაირათ გადიდება-გაფართოება სოფლის მეურნეობის წარმოების შედეგისა.

სარელაქციო მასალებიდან

როგორღი ტიპის სასწავლებლები გვპირდება სას.-სამეურ. ცოდნის
ბასავრცელებლად.

ამ საკითხს უხედა აგრ. გ. ოქროპირიძე, რომელიც აღნიშნავს, რომ სასოფ-
ლო მეურნეობის ინტენსიფიკაციის ერთ-ერთ პირობას წარმოადგენს გლეხურ
მოსახლეობაში სას.-სამეურნეო ცოდნის გავრცელება. ხოლო ცოდნის მიცემა მო-
მავალ მიწის მუშისათვის შეიძლება უფრო სისტემატიურად და უკეთესად სკო-
ლების საშუალებით.

ასეთი სკოლები უფრო ადვილად მიაღწევენ თავიანთ მიზანს, უკეთუ მათ ექნებათ მოწ-
ყობილი სასწავლო მიზნით სწორედ ისეთი ტიპის რაციონალური მეურნეობა, რომლისათვისაც
ამზადებენ გლეხთა ახალგაზრდობას. მაგ. გორის მაზრის ტყვიავის რაიონში, ასეთი სასწავლე-
ბელი შესწავლის მომავალ გლეხს ხილის ბაღის მოვლა-გაშენებას, ხილის შენახვის და გამო-
ყენების წესებს, საექსპორტო ხილის ყუთებში ჩაწყობა-გამზადებას, სიმინდის და პურის მოყვანას
ადგილობრივ გამოსადეგ თესვითა ბრუნვის წარმოებით, ნიადაგის შესაფერ და მუშავებას, სა-
მეურნეო ანგარიშის ელემენტარულ ფორმებს და სხვა. სულ სხვანაირი იქნება სკოლის შინაარსი
ჩაქვაში, ნაქალაქეში, ბარალებში (ჯავახეთი) და გურჯაანში.

შემდეგ ამხ. ოქროპირიძე აღნიშნავს, რომ მოწაფეების უმრავლესობა თითქ-
მის ყველა რაიონში ოთხწლედის შემდეგ რაიმე მიზეზის გამო არ განაგრძობს
მთლიანი სკოლის მაღალ საფეხურებში სწავლას და რჩებიან სოფლის მეურნეე-
ბად — გლეხებად. ასეთებისათვის უნდა არსებობდეს ორ სამ წლიანი პრაქტიკუ-
ლი სკოლები, ისინი ისწავლიან გამოცდილ აგრონომის ხელმძღვანელობით მეურ-
ნეობის იმ წესებს, რომელიც დამახასიათებელია ამ რაიონის რაციონალურ გლე-
ხურ მეურნეობისათვის. სწორედ ამ სასწავლებლებს უნდა დაერქვას გლეხთა
ახალგაზრდობის სასწავლებლები.

ცხადია, აუცილებელ საპირობებს წარმოადგენს უმაღლესი აგრონომიული სასწავლებე-
ლიც (აგრონომიული ფაკულტეტები უნივერსიტეტისა და პოლიტექნიკურ ინსტიტუტისა). მათი
კვალიფიკაცია და მათზე დახარჯული თანხები დიდია. ამიტომ მათი მიზანშეწონილი გამოყე-
ნებაც შესაძლებელია მხოლოდ დიდი მასშტაბის საქმიანობაში: მაზრის და რაიონის აგრონო-
მები, მიწათმოქმედების ორგანიზების საპასუხისმგებლო მუშაკები, დიდი სას.-სამეურნეო წა-
მოწყობათა ორგანიზატორები და გამგებები, საცდელ დაწესებულებათა ხელმძღვანელები, სასოფ-
ლო-სამეურნეო სასწავლებლების ხელმძღვანელები და სხ.

საჭიროა თუ არა, რომ ამ სქემაში მოხვდეს საშუალო სასოფლო-სამეურნეო
სასწავლებლები? თავისთავად წამოჭრილ საკითხზე ამხ. გ. ოქროპირიძე, დადე-
ბითად უპასუხებს და მოყავს შემდეგი მოსაზრებანი:

მუდამ არსებობს მრავალი ნაკლები მასშტაბის და პასუხისმგებლობის თანამდებობა,
რომელიც არ მოითხოვს უმაღლეს აგრონომიულ კვალიფიკაციას, მაგრამ ერთნაირ აგრონო-
მიულ მომზადებას-კი მაინც საჭიროებენ. ასეთ თანამდებობაზე მუშაობა იძლევა შედარებით
ნაკლებ ეკონომიურ ეფექტს და ამიტომ მათ ნაკლები ხელფასი ეძლევა. ამგვარ თანამდებობი-
სათვის და სოფლის ახალგაზრდობის მასწავლებლად ხელსაყრელი და ფრიად შესაფერისია სა-
შუალო კვალიფიკაციის აგრონომები, რომლებსაც ჩვენ ვიღებთ სას.-სამეურნეო ტენიკუმებიდან.

მთავარ დარგებად, რომლის საშუალო კვალიფიკაციის სპეციალისტებიც საჭირო იქნებიან. უნდა ჩაითვალოს: 1. მევენახეობა-მელენეობა და მებაღეობა, 2. სუბტროპიკული კულტურა. 3. მემინდვრეობა-მეზღვეობა. უკანასკნელი სპეციალობის საშუალო კვალიფიკაციის აგრონომებზე მოთხოვნილება იქნება საზოგადოებრივი აგრონომიის მხრივ, საცდელ დაწესებულებებში, გლენთა ახალგაზრდობის ზოგიერთ სკოლებისათვის და სხვა.

ცხადია, ტექნიკუმები უნდა გაიხსნას იქ, სადა უფრო მძლავრად და უეფესად არის დაყენებული სოფლის მეურნეობისა ესა თუ ის დარგი.

ამ თვალსაზრისით, მევენახეობა-მელენეობის და მებაღეობის ტექნიკუმი უნდა იყვეს კახეთში, სუბტროპიკულ კულტურათა ტექნიკუმი დასავლეთ საქართველოში (ბათუმი ან ფოთი), ინტენსიურ მემინდვრეობა-მესაქონლეობის ანუ ზოგადი ხასიათის ტექნიკუმები ერთი ქუთაისში და ერთიც ტფილისში.

ასეთია მოკლედ სასოფლო-სამეურნეო სკოლათა ტიპების სქემა: ვფიქრობთ, რომ ეს სქემა არაა ინტერესს მოკლებული განათლების და მიწათმოქმედების სას. კომისარიატებისათვის, რომელთაც საერთოდ ეკისრებათ სას.-სამეურნეო სკოლებზე ზრუნვა.

ინფორმაცია

1

საქართველოს სახელმწიფო საგვამო კომისიის მუშაობა

1926 წ. 1 ოქტ-დან 27 წლ. 1 მარტამდე.

ამ პერიოდში საქ. საგვამო კომისიის საერთო კონსტრუქტია იგივე იყო, რაც წინა პერიოდებში.

ამ ხნის განმავლობაში უმთავრესი სამუშაო იყო 5-წლიანი და გენერალური (15 წლიანი) გეგმების შედგენა, რომელსაც დიდი შრომა და ენერჯია დასჭირდა.

საბიუჯეტო-საფინანსო სექცია. გარდა საბიუჯეტო-საფინანსო საკითხებისა სექციას დავალებული ჰქონდა აგრეთვე საზოგადოდ საეკონომიკური და კერძოდ კოლპერაციის საკითხების და მუშავებაც.

როგორც წინა პერიოდებში სექციის მუშაობა ეხლაც ორი უმთავრესი ხაზით მიმდინარეობდა. ერთის მხრივ იგი აწარმოებდა ძირითად გეგმიან ხასიათის მუშაობას: ადგენდა სხვადასხვა გეგმებს, ახდენდა სახალხო და სახელმწიფო მეურნეობის ცალკე დარგების მდგომარეობის გამოკვლევას და იძიებდა მათი გაჯანსაღების მიზნით საჭირო ღონისძიებებს. მეორეს მხრივ კი სექცია აძლევდა დასკვნებს სხვადასხვა ეკონომიკურ და საფინანსო ხასიათის კითხვებზე. სექცია თავის მუშაობაში არ კმაყოფილდებოდა მხოლოდ იმ საკითხების დამუშავებით, რომელიც მას ჰქონდა დავალებული სათანადო ორგანოების მიერ, არამედ საკუთარი ინიციატივით ახდენდა ამა თუ იმ მნიშვნელოვან საკითხის გამოკვლევა-დამუშავებას, მაგ., სექციამ თავისი ინიციატივით მოახდინა გამოკვლევა საქართველოს ბიუჯეტის განვითარებისა 1921-27 წლამდე. შეისწავლა სახელმწიფო და ადგილობრივი ბიუჯეტის წლიური შესრულება და სხვა.

სამრეწველო-სააღმშენებლო სექცია. მიმდინარე საოპერაციო წლის პირველი 2 კვარტალის

განმავლობაში სამრეწველო-სააღმშენებლო სექციის მთავარი მუშაობა გამოიხატებოდა 5-წლიან სამრეწველო პერსპექტიულ, გენერალურ და მიმდინარე წლის საოპერაციო გეგმების შედგენა-დამუშავებაში.

ამის შემდეგ კი სექციის მოუხდა მთელი რესპუბლიკის მრეწველობის დამახასიათებელ ელემენტების ჯამობრივი ცხრილების შედგენა.

პარალელურად აღნიშნული სამუშაოებისა სექციამ განიხილა და მისცა დასკვნა მრეწველობისა და აღმშენებლობის დარგის მრავალ საკითხზე, რომელიც იყო ვადმოგზავნილი საგვამო კომისიაში უმთავრესად სახალხო კომისართა საბჭოს მიერ და საქართველოს ეკონომსაბჭოსაგან და ა.კ. საგვამო კომისიისაგან.

გარდა აღნიშნულისა, სექციამ განიხილა და შემდეგ გადაგზავნა აკადემიის საგვამო კომისიაში აჭარისტანის შემდეგი 1926-27 წლის საწარმოო გეგმები: 1) თამბაქოს, ტყის და ქიმიურ მრეწველობისა, 2) სპირტის გამოსახდელი, პოლიგრაფიული და ცინკის ჭარხნებისა და აგრეთვე საქართველოს აბრეშუმის მრეწველობის 1926-27 წლის საწარმოო გეგმა.

სასოფლო-სამეურნეო სექცია. აღნიშნულ პერიოდში სექციის უმთავრესი ყურადღება იყო მიქცეული 1926-27 — 30-31 წლებისათვის სოფლის, ტყის და წყალთა მეურნეობის აღდგენა — განვითარების ხუთ-წლიან პერსპექტიული გეგმების შედგენისაკენ, რისთვისაც გამოთხოვნილი იყო სათანადო დაწესებულება-ორგანოებისაგან საჭირო მასალები.

ამ მასალათა საფუძველზე სექციის უკვე დამუშავებული აქვს სოფლის მეურნეობის დარგების აღდგენა-განვითარების 5-წლიანი გეგმები, რაც შედგენილია საკავშირო ცენტრი-

დან მიღებულ საკონტროლო ცნებების ფარგლებში და შეთანხმებულია ა-კავკასიის საგეგმო კომისიასთან.

ეკონომიურ-სტატისტიკური სექცია. საანგარიშო ნახევარ წლის განმავლობაში სექციის მიერ შემდეგი სამუშაოები არის შესრულებული: შედგენილი და გამოქვეყნებულია საქართველოს სახალხო მეურნეობის მდგომარეობის თეიური კონიუნქტურული მიმოხილვები მიჩვენებულთ.

საქართველოს სახალხო მეურნეობის 1925-26 წ. მდგომარეობის გასაშუქებლად და მთლიანი წლიური მიმოხილვის შესადგენად შეკრებილია სხვადასხვა დაწესებულება-ორგანიზაციათაგან მათანადო ციფრობრივი მასალა.

სექციამ შეისწავლა სახალხო კომისართა საბჭოს მიერ გადმოგზავნილი კითხვები და შესაფერისი დასკვნა მისცა ამიერ-კავკასიაში სახალხო მეურნეობის ბალანსის შედგენის შესახებ, 1926 წ. დეკემბრის მოსახლეობის აღწერის დამუშავების პროგრამის შესახებ და სხვა.

სოციალ-კულტურულ სექციამ გადასინჯა პირველდაწყებითი საყოველთაო სწავლის 10-წლიანი პერსპექტიული გეგმა უკვე მიღებული საქართველოს სახელმწიფო საგეგმო კომისიის მიერ წარსულ 1925-26 წ.

გადასინჯვის პროცესში იყო მალარიათან ბრძოლის 5-წლიანი პერსპექტიული გეგმა ა-კ. მეოთხე საშალაროო ყრილობის მიერ ახალ ცნობების გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით. მუშავდებოდა აგრეთვე მალარიათან ბრძოლის კონკრეტულ ღონისძიებათა პროექტი.

საგამომცემლო კომისიის დავალებული აქვს

რედაქცია და კორექტურა საგეგმო კომისიის სხვადასხვა სექციების მიერ დამზადებულ შრომების, ამ ეამად დაბეჭდილია: დარაიონების კომისიის შრომა — „საქართველოს თემები“, „ელ. კარბელაშვილის შრომა — „შინაური ფრინველი საქართველოში“. „საქ. სახალხო მეურნეობა 1924-25 წ.“ ეკონომ.-სტატ. სექციის მიერ დამზადებული.

საქართველოს დარაიონების კომისია. საანგარიშო პერიოდში კომისიის მომქმედი აპარატის შემადგენლობა და კომისიის სეფითო კონსტრუქცია იგივე იყო, რაც წარსულ საბიუჯეტო წელში.

საანგარიშო კვარტალების განმავლობაში საქართველოს დარაიონების კომისიის მთავარ სამუშაოებს წარმოადგენდა:

საქართველოს თემებისა და მათი ფინანსური და ეკონომიური შესაძლებლობის შესახებ მიმოხილვის შედგენა, რაც უკვე დაიბეჭდა და გამოვიდა ცალკე წიგნად. (80 გვერდ.). საქართველოს გეო-ბოტანიური დარაიონების შესახებ რუსულ ენაზე შედგენილი ვრცელი მიმოხილვის (მონოგრაფიის) ქართულად გადმოთარგმნა, საბოლოო რედაქცია (ტერმინების შერევი) და მისი ცალკე წიგნად გამოცემა.

ამავე კვარტალში დაიწყო უკვე დამუშავებული დემოგრაფიული მასალების და დემოგრაფიული მიმოხილვის ხელ-ახლა დამუშავება იმ ნაწილებში, სადაც სათანადო ცვლილებების შეტანაა საჭირო 1926 წლ. დეკემბრის აღწერის წინასწარი შედეგების მიხედვით.

3. 2.

II

ჩვენი მეღვიწეობის შესახებ

ამ ბოლო დროს ღვინის ბაზარი განიცდის მწვევე დეპრესიას. სახელმწიფო მთავარ ღვინის დამამუშავებელ წამოწყება-ორგანიზაციებს-საქართველოს ღვინოს, საქართველოს სახელმწ. საპაიო ამხანაგობას, ცეკავშირს, საქართველოს სახელმწიფო სპირტს და სახელმწიფო მამულთა ტრესტს უნდა დაემზადებია მიმდინარე წელში 740.000 ვედრო ღვინო, ფაქტიურად კი მათ დაუმზადებიათ პირველ ორ კვარტალში (დამზადების სეზონში) სულ 258.243 ვედრო, რაც უდრის მთელი გეგმის 32%-ს.

ეს მდგომარეობა აიხსნება იმ გარემოებით, რომ 1925-26 წელში ცუდი ღვინის მოსავალი

იყო ყირიმში, თურქესტანში და სხვაგან და იქაური ღვინის დანაწლის ჩვენი ღვინით იყო შეცვებული ბაზარზე.

მეორე ამის მიზეზი ისაა, რომ ბანკები მეტად მკიფე რაოდენობით და მოკლე ვადით იძლეოდენ წელს კრედიტებს ღვინის დასამზადებლად, მაგალითად: დამზადება ერთი ვედრო ღვინისა ჯდებოდა 4 მან, ბანკები კი იძლეოდენ 1,5-2 მანეთს. ამასთანავე კრედიტის ვადა 6 თვეს არ აღემატებოდა იმ დროს, როცა ღვინის ბაზარი დეპრესიას განიცდიდა და იგი 9 თვეზედ ნაკლები არ უნდა ყოფილიყო.

აღნიშნული დეპრესია არის გამოწვეული

იმითაც, რომ მთელ კავშირში ნება დართულია ღვინის გამაგრება პურის სპირტით, რაც, ეჭვს გარეშეა, ამცირებს ღვინოზე მოთხოვნილებას.

მეორე მიზეზად უნდა ჩაივთვალოს ღვინოზე არსებული დიდი აქციზი და მისი რჩინის-გზით გადასატანად მაღალი ტარიფი.

ერთი სიტყვით აღნიშნული მდგომარეობა საფრთხეს უშაადებს ჩვენს მევენახეობას და იმის თავიდან აცილების მიზნით საქართველოს სახელმწიფო საეგემო კომისიამ შეიმუშავა და წარუდგინა სახკომსაბჭოს შემდეგი ღონისძიებანი:

ღვინო, რომლის სიმაგრე არ აღემატება 14 გრადუსს, უნდა განთავისუფლდეს სააქციზო გადასახადიდან, იმ შემთხვევაში კი, როცა იგი უფრო მაგარია. მაშინ არსებული მისი აქციზი უნდა შემცირდეს 50%-ით და ამ ღონისძიების განსახორციელებლად აღიძრას სათანადო შუამდგომლობა საკავშირო ორგანოთა წინაშე, რომლის პროექტის საჩქარო წესით შედგენა და სახკომსაბჭოში წარმოდგენა დაევალოს საქართველოს ფინანსთა სახალხო კომისარს.

ეთხოვოს რჩინის გზის გამგეობას, რათა შემცირების მიზნით გადასიჯვულ იქნეს ღვინისათვის დაწესებული საჩკინისგზო ტარიფი.

წინადადება მიეცეს ა-კავ. წინა-ვაჭრობის კომისარიატის რწმუნებულს საქართველოში წარმოდგინოს სახკომსაბჭოს პროექტი შუამ-

დგომლობისა, რომელიც საჭიროა აღიძრას შრომისა და თავდაცვის საბჭოს წინაშე, რათა გავრცელებულ იქნეს მთელ კავშირზე კანონი „ღვინის დაყენების, შენახვის, გაყიდვისა და მისი ფალსიფიკაციასთან ბრძოლის შესახებ“.

მიეცეს წინადადება იმავე რწმუნებულს შეიმუშაოს და წარმოდგინოს სახკომსაბჭოს პროექტი შუამდგომლობისა, რომელიც უნდა აღიძრას აღნიშნულ შრომისა და თავდაცვის საბჭოს წინაშე. რომ საბოლოოდ იქნეს აღკრძალული საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე პურის სპირტით ღვინის გამაგრება.

წინადადება მიეცეს ღვინის დაშაადებელ ორგანიზაციებისათვის კრედიტის მიწოდებულ ბანკებს, რათა გააიდონ ღვინის გირაოს ქვეშ სესხის დონე და მისი გადახდის ვადა 9 თვემდე, როგორც უკვე გაცემულ კრედიტებისათვის, ისე გასაცემისათვისაც.

მიმდინარე წლის ღვინის მარაგის შესაქენად, რომელიც ამ უამად გლეხების ხელშია. მიეცეს ღვინის დამამზადებელ ორგანიზაციებს დამატებითი 500.000 მანეთის რაოდენობის კრედიტი.

საქართველოში ა-კ. წინა-ვაჭრობის კომისარიატის რწმუნებულის წინადადება, რომ ღვინის დამამზადებელ ორგანიზაციებთან გამოირიცხულ იქნეს საქართველოს სახელმწიფო სპირტისა და საქართველოს სახელმწიფო საბაიო მხანაგობა, მიზანშეუწონლად იქნეს ცნობილი.

III

ტფილისის ადგილობრივი მრეწველობა 1926-27 წლ. 1-ლ ნახევარში

ტფილისის ადგილობრივ მრეწველობის განვითარებაში შემავალი წარმოებანი შესაძენე-ნით გაფართოვდენ 1925/26 წელთან შედარებით ეს მდგომარეობა. რომ ყველასათვის თვალსაჩინოთ გავხადოთ, ამისათვის მოვიყვანოთ 26/27 წანავარიშო წლის პირველ ნახევრის მდგომარეობა — სამუშაო ძალისა, პროდუქციისა და სხვა შესახებ და შევადაროთ ის წარსულ საანგარიშო წლის პირველ ნახევარს:

1926-27 საოპერაციო წლის პირველ ნახევარში (ოქტომბერი-მარტი) ტფილისის ადგილობრივ მრეწველობის განვითარებაში შემავალ სამრეწველო დაწესებულებებში ჩაბმული იყო 816 მ., უმც. პერსონალი — 37, ხოლო მუშების მიერ ნამუშეაქრ კაც-დღეთა რიცხვი უდრდა — 97.858.

1925/26 წლის პირველი ნახევარი, სამუშაო ძალის შემდეგ სურათს გვაძლევს: მუშების საშრიცხვი — 636, უმც. — 36, ნამ. კაც-დღეთა რიცხვი — 76.891 ყველა საწარმოთა მიერ გამომუშავებული საერთო პროდუქცია ჩერვ. მანუდრიდა 26/27 წ. პირ. ნახევარში — 706.386, ხოლო 25/26 წ. პირველ ნახევარში — 416.013.

რომ უფრო თვალსაჩინო გავხადოთ ადგილობრივი მრეწველობის მდგომარეობა, განვიხილოთ ცალ-ცალკე წარმოების მიხედვით:

აგურის ქარხნებში, წარსულ წელის პირველ ნახევართან შედარებით ამ წლის პირველ ნახევარში დიდ ზრდას ვაძენევით. მუშების საშუალო რიცხვი იმ წელში უდრის — 401, წარსულ წელს — 249; მუშების მიერ ნამუშეაქრია ამ წლის პირველ ნახევარში — 43.958 კაც-დღე, წარსულ-

წლის პირველ ნახევარში კი — 28.274 კაც-დღე
წლის პირველ ნახევარში კი — 28.274 კაც-დღე.
დღი განსხვავებას ვეაძლევს ამასთანავე საერთო
პროდუქციაც. ამ საანგარიშო წლის პირველ ნა-
ხევარში საერთო პროდუქცია უდრის — 290.902
მან., წარსულ წელში უდრიდა — 148.853 მან.,
ამგვარად ამ წელში შესამჩნევად გაფართოვდა
აგურის წარმოება. ტფილისში მრავალ სახლების
და ფაბრიკა-ქარხნების აგება-აშენება, მეტად
ზრდის ბაზარზე აგურის მოთხოვნილებას. ამი-
ტომაც აგურის წარმოების ასეთი გაფართოვება
ნორმალურ მოცუვნად უნდა ჩაითვალოს. ამ
წლის საწარმოო პროგრამით განზრახულია 22½
მილ. ცალი აგურის დამზადება. 1925/26 წლის
განმელობაში დამზადდა 14.822.000 ცალი აგუ-
რი. 1926/27 წლის პირველ ნახევარში კი დამ-
ზადდა 9.276.000 ცალი აგური, ე. ი. წარსული
მთელი წლის პროდუქციის 63%, საწარმოო
პროგრამით გათვალისწინებულის 41%. წლის
მეორე ნახევარში დარჩა გამოსამუშავებელი
13.224.000 ცალი აგური. ვინაიდან აგურის წარ-
მოება სეზონურ ხასიათისაა, ამიტომ დატვირ-
თული მუშაობა იწარმოებს საანგარიშო წლის
მეორე ნახევარში და შესაძლებელია კიდევ გა-
დააპარბოს პროგრამით განზრახულ გამოსამუ-
შავებელ აგურის რაოდენობას. ამჟამად აგურის
წარმოებას ადგილობრივ მრეწველობის განყო-
ფილება დიდ ყურადღებას აქცევს და მათში
რაციონალიზაციისა და აგურის თვითღირებუ-
ლების შემცირების გატარებისათვის, სწარმოებს
საწარმოო და ტენიკური გამოკვლევას.

ტემქა-ში — მუშების რიცხვმა იკლო, იკლო
ნამუშევარ კაც-დღეთა რიცხვმაც, მხოლოდ ამ
წლის პირველ ნახევრის საერთო პროდუქცია
დიდია. წარსულ საოპერაციო წლის პირველ
ნახევართან შედარებით. ასეთი შეუსაბამობა
აიხსნება იმ გარემოებით, რომ 1925/26 საოპე-
რაციო წელში მთავარი შემკვეთელი ტემქა-ს
ჰყავდა „ზაპსი“ რის გამოც ტემქაში მუშაობა
სწარმოებდა დიდი დატვირთვით, ამიტომაც მუ-
შებისა და ნამუშევარ კაც-დღეთა რიცხვი წარ-
სულ წელში, ამ წელთან შედარებით დიდია.
რაც შეეხება ამა წლის პირველ ნახევრის საერ-
თო პროდუქციის სიდიდეს, ეს აიხსნება იმით,
რომ ამ წელში მზადდებოდა დიდ-ღირებულე-
ბის მქონე ნედლ მასალაზე სხვადასხვა გვარი
ფაბრიკატები, მაგალითად — ამ წელში დამზა-
დებულია სპილენძის ცილინდრების დიდი რაო-
დენობა (1187 ცალი) და ელექტრო-ტენიკური
მოწყობილობანი (93.715 ცალი) რაც 1925/26

წლის პირველ ნახევარში არ დამზადებულა მა-
შასადამე საერთო პროდუქციის ასეთი განსხვა-
ეების მიზეზად უნდა ჩაითვალოს დიდ-ღირებუ-
ლების მქონე ნედლი მასალა, როგორც არის
სპილენძი და სხვა. ტემქა-ს ამჟამად დიდი და-
ტვირთვა აღარ აქვს, მხოლოდ ფართოვდება სა-
მონტაჟო ამქარი, რომელსაც ბევრი შეკვეთი
ექნება ქალაქისა და მახრის ელექტროფიკა-
ციასთან დაკავშირებით.

მექანიკურ სარემონტო ქანაში — სამუშაო
ძალა თითქმის ერთნაირ მდგომარეობაშია —
მხოლოდ საერთო პროდუქცია წარსულ საოპე-
რაციო პირველ ნახევარში მეტია — 8.000 მან.
ვიდრე ამ წელში, მაგრამ ფაქტურად ეს ასე
არ არის. ამა წლის მარტის დასაწყისში მექ. სარ.
ქანამ აიღო დიდი შეკვეთები 40-50 ათას მანე-
რისა. ეს შეკვეთა არ დასრულდება სრულიად
ოქტომბრამდე ე. ი. საანგარიშო თვეში არ ხდე-
ბა სრული აღრიცხვა გამომუშავებულ პროდუქ-
ციისა, ვინაიდან ძალიან ძნელია დაუსრულე-
ბელ ფაბრიკატის აღრიცხვა.

**როგორც ვიცით 1927 წლის აპრილში მოწე-
ველს ადგილობრივ მრეწველობის შესახებ
რესპუბლიკანურ თათბირზე** — ხაზი გაესვა იმ
მდგომარეობას, რომ ადგილობრივმა მრეწე-
ლობამ უნდა მიაწოდოს გლეხობას. საერთოდ
მოსახლეობას სააღმშენებლო მასალა და დაეს-
მაროს სხვადასხვა გვარ მოთხოვნილებათა დაკ-
მაყოფილებაში. ამიტომაც ადგილობრივ მრეწ-
ველობის განყოფილებას მოსახლეობის სხვადა-
სხვაგვარ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილე-
ლად ტფილისში აქვს მექანიკური სარემონტო
ქარხანა. რომელიც სხვადასხვა სახის ფაბრიკატს
უშვებს ბაზარზე და მრავალგვარ შეკვეთებს
ახდენს.

ლუდის ქარხანაში — ამ წელში სამუშაო ძა-
ლა გაიზარდა და დიდია აგრეთვე საერთო პრო-
დუქციაც. 1926/27 წლის იმავე პერიოდში —
65.072 მან. წარსულ წელს ლუდის ქარხანას სა-
წარმოო პროგრამა არ ჰქონია. მხოლოდ მის
მიერ დამზადებულ იქნა 79.000 ვედრო ლუდი.
საანგარიშო წელში განზრახულია საწარმოო
პროგრამით 90.000 ვედრო ლუდის დამზადება.
ამ წლის პირველ ნახევარში დამზადებულია —
14.830 ვედრო ლუდი ე. ი. საწარმოო პროგრამა-
მით გათვალისწინებულია 17%. უნდა ითქვას,
რომ მეორე ნახევარში, არა თუ იქნება სრუ-
ლიად მიღწეული პროგრამით გათვალისწინებუ-
ლის რაოდენობის დამზადება, არამედ მას გა-
დააპარბებს კიდევ (100.000 ვედრო ლუდი). სა-

ერთოდ ლუღზე დიდი მოთხოვნილება არის და ლუღის ქარხანა ბაზრის მოთხოვნილებას ვერ აკმაყოფილებს — მიუხედავად იმისა, რომ ტფილისში კიდევ არის ერთი კერძო ლუღის ქ-ნა. ამიტომ, რაციონალურია რომ ადგილობრივ მრეწველობის განვითარება აგებს ტფილისში შედარებით დიდ ლუღის ქარხანას, რომელმაც წლიურად უნდა მოგვეცეს 200 ან 300 ათასი ცენტრო ლუღი.

რაც შეეხება სტამბებს ამ წელში უფრო უკეთესი მდგომარეობაა, როგორც სამუშაო ძალის მხრივ, ისე საერთო პროდუქციითაც. ამ წელში მუშების რიცხვი უდრის — 203, წარსულ

წელში — 165 ნამუშევარი კაც-ღვე ამ წელში — 26.629, წარსულ წელში — 19750, საერთო პროდუქცია ამ წელში — 184.222 მან. წარსულ წელს 92.416 მან. ასეთ დიდ განსხვავებას ხელს უწყობს ის გარემოებაც, რომ წარსულ საანგარიშო წლის დასაწყისში ყალიბდებოდა ყოფილ ცეკას სტამბა და ორგანიზაციის პერიოდი, რასაკვირველია გავლენას მოახდენდა, როგორც სამუშაო ძალზე ისე საერთო პროდუქციაც.

საერთოდ ტფილისის ადგილობრივი მრეწველობა ამ წელში უკეთესი მდგომარეობაშია, ვიდრე ის იყო წარსულ წელს.

ა. ვეფხვაძე.

IV

ბორჯომის საკანსო მარხანა

რუსეთს კასრის წარმოება არ ჰქონია. კასრი შემოდოდა დანიიდან 2.000.000 ცალამდე 1.850.000 მანეთის. მთავარი საწყობები იყო ფეხობა ბალტიის ზღვის ნავთსადგურებში-ლიბავსა და რიგაში, საიდანაც იგზავნებოდა კომბარს სადგურ კურგანაიაძე, და აქედან ნაწილდებოდა ეროს მწარმოებელ არტელებში.

აღსანიშნავია, რომ დანიის საკასრე ქარხნები ნაწილობრივ იკვებებოდა ჩენნი წიფლით, რომელიც უმთავრესად მზადდებოდა საქართველოში.

შემოტანილი კასრები სავსებით ხმარდებოდა ექსპორტს, შინა-ბაზარი კი კმაყოფილდებოდა იმ 100.000 ც. კასრით, რომელსაც აშაზდებდა ყირიმისა და ჩრდილო-კავკასიის ნახევრად კუნძულური ქარხნები.

ამიტომ ჯერ კიდევ 1910 წელს დაიხდა საკითხი საქართველოში მსხვილი ქარხნის აშენების შესახებ სახელდობრ. 1910 წლის დამლევს პროფ. როდერიმა შეიმუშავა გომის საკასრე ქარხნის პროექტი, ვინაიდან ეს რაიონი უფრო ხელსაყრელი აღმოჩნდა წიფლის მარაგის მხრივ, მაგრამ, სამწუხაროდ ეს პროექტი ვერ განხორციელდა იმ მიზეზით, რომ სააქციო საზოგადოება, რომელსაც ჰქონდა განზრახული მოხსენებული პროექტის განხორციელება, მოულოდნელად დაიშალა.

აღსანიშნავია აგრეთვე 1916 წლის უშედეგო ცდა ბორჯომში საკასრე ქარხნის მოწყობის შესახებ. ბორჯომის მამულების სამმართველოს მიერ ინვლისიდან ჩამოტანილი ქარხნის მოწყობილება თუმცა დადგმულ იქნა, მაგრამ უფარ-

გისობის გამო ქარხანას სრულიად არ უმუშავებია.

1923 წელს მოსკოვში საბოლოოდ გადაწყვიტა 3-კ-ში მძლავრი საკასრე ქარხნის აშენების საკითხი, რასაც მოყვა სპეციალური კომისიის დანიშნა, რომელმაც მოახდინა სხვადასხვა რაიონების გამოკვლევა. კომისიამ ქარხნის აგება არჩია ბორჯომში, ვინაიდან ეს რაიონი ადგილობრივ მარაგის, გზების და წიფლის მარაგის მხრივ აღმოჩნდა ყველაზე უფრო ხელსაყრელი. განზრახული იყო სააქციო საზოგადოების „კავკასიის წიფლის“ დაარსება, რომელშიაც უნდა შესულიყო მონაწილეთ საექსპორტო ეროს მწარმოებელი ორგანიზაციები, მაგრამ შემდეგში გადაწყდა თანხები გადადებულყო ცენტრიდან და ნაწილობრივ — ადგილობრივ წყაროდებიან.

1925 წლის დასაწყისში ამხ. სერგო ორჯონიკიძის მხურვალე მონაწილეობით იწყება ბორჯომის საკასრე ქარხნის აგება. საჭირო დაზღვევის შესაძენად და ადგილობრივ საკასრე წარმოების გამოსაცვლევად. პროფ. როდერი ვაიგზავნა საზღვარგარეთ, სადაც მან გამოიმუშავა მთელი რიგი დაზღვევისა და მანქანების (საკუთარი სისტემის) ახალი კონსტრუქცია, რაზედაც საზღვარგარეთ მიეცა პატენტი.

ქარხნის მოწყობილების ახლად გამომუშავებული სისტემა ცნობილ იქნა საზღვარ-გარეთ. საუკეთესოდ, ვინაიდან იძლევა მთელ რიგ ტექნიკურ-ეკონომიურ ხასიათის უპირატესობას, სახელდობრ — შესაძენად დიდ პროცენტს მაღალი ხარისხის ფიცრების გამოიმუშავების,

სპეციალურად დაყენებული ხერხები იძლევა საშუალებას მიღებულ იქნეს ფიკრები ეგრეთ-წოდებული რადიალური დახერხვის. მოწყობილია აგრეთვე ახალი კონსტრუქციის გასახმობი კამერები, რაც აგრეთვე პატენტ-მიღებულია სახლვარგარეთ, ქარხნის მთელი მოწყობილობა შეტენილია სახლვარგარეთ. დანიამში, შვეიციაში, ნორვეგიასა და გერმანიაში, — ყველა დაზგები მანქანები და აპარატურა არის უახლესი კონსტრუქციის. წარმოება სავსებით ელექტროფიკაცია და მექანიზაცია ქმნილია. მასალების გადაცემა წარმოებს ტრანსპორტირობით, ფურფუშელის და ნახერხის გატანა — ექსკავსტრეების და ციკლონების საშუალებით.

ამეზამდ ქარხანა სავსებით მოწყობილია და მუშაობს საშუალო დატვირთვით. წლხური გამომუშავება ერთ ცვლაში ნავარაუდევია 600.000 კომპლექტი, ორში — ერთ მილიონამდე.

მოწყობილებისა და სიძლიერის მხრივ ბორჯომის საკასრე ქარხანა უმძლავრესი და საუკეთესო ქარხანაა, რომელსაც ევროპაშიც არ ყავს ტოლი.

სახლვარგარეთ ქარხნები არსებობს მხოლოდ დანიასა და გერმანიაში. დანია კლასიკური ქვეყანაა საკასრე ქარხნის გამომუშავების მხრივ, — ამუშავებს ორმოცამდე ქარხანას; მათ შორის უმრავლესობა წვრილია, მსხვილი — არა უმეტეს

თხუთმეტისა, მაგრამ ასეთი მძლავრი და მექანიზაცია ქმნილი ქარხანა დანიას არა აქვს.

ქარხანა შესაფერი ღირსების ნედლეულით უზრუნველყოფილია ადგილზე არა ნაკლები 15 წლისა, და უახლოესი რაიონებიდანაც — დიდი ხნით.

რაც შეეხება პროდუქციის თვითღირებულებას. იგი ბევრად დაბლა სდგას, ვიდრე დანიამში, თითქმის 2,5 ჯერ ნაკლებია, ასე რომ მომავალში ჩვენ გვექნება საშუალება გავიტანოთ სახლვარგარეთ ჩვენი ნაწარმი და თამამად შევეტოკოთ საკასრე ფიქრის გამომუშავების კლასიკურ ქვეყნებს.

გარდა წმინდა ეკონომიური მნიშვნელობის შედეგებისა, საკასრე ქარხნის აგება ბორჯომში საინტერესოა მით, რომ აღნიშნულ წარმოებაზე ამუშავებს აავილომობილე გლეხობის საკმობრიცხვი (200-მდე), ნედლეულის დამზადებაზე მომუშავეთა მიძატებით არანაკლები 800 მუშოსა. ასე რომ ადგილობრივი მუშა-გლეხობის თააახად შეუთლა დანიარჩუნოს წლიურად 600.000 მანეთამდე.

ქარხნის სააღმუშებლო მუშაობა ამ ეზამდ თითქმის დამთავრებულია და დაჩქარებული ტემპით სწარმოებს მუშების წრთენა რომელიც სდება პროფ. როდერის ხელმძღვანელობით.

ქარხანას აქვს თავისი ჰიდრო-სადგური.

რ. გ — ა.

V

ტფილისის ინდუსტრიალური ტენიკუშის 19 — 26 ივნისის გამოჯენისათვის

ტფილისის ინდუსტრიალური ტენიკუში აღმოცენებულია რკინისგზის დაბალ ტენიკურ სასწავლებლის საფუძველზე; რევოლუციის შემდეგ, 1917 წელს, ის გადაკეთდა საშუალო მექანიკურ სასწავლებლად, შემდეგ დაამატა საამუშენებლო განყოფილება, ხოლო უკანასკნელ წლებში ელექტროტექნიკური განყოფილება. ამეზამდ სამივე განყოფილებას აქვს სრულიად დამთავრებული სახე.

სამივე აღნიშნულ განყოფილებას მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ქვეყნის ტენიკურ და ეკონომიურ დაწინაურების საქმეში.

ტენიკუშის არსებობის განმავლობაში გამოშვებულია 300-მდე ტექნიკოსი, აქედან 140 მექანიკოსი, 100 მშენებელი და 60 ელექტროტექნიკოსი. ესენი გაფანტული არიან მრავალ ტენიკურ დაწესებულებაში, ქალაქად და სოფლად ჩაბმული არიან პრაქტიკულ საქმიანობაში.

ნაკურ დაწესებულებაში, ქალაქად და სოფლად ჩაბმული არიან პრაქტიკულ საქმიანობაში.

ტენიკუშში თეორიულ ნაწილზე არა ნაკლები ყურადღება პრაქტიკულ მომზადებას ექცევა, რისთვისაც არის სათანადო სახელოსნოები, ლაბორატორიები და კაბინეტები. სამუშაოდ ამ მხრივ სასწავლებლის მოწყობილობა სრულიად ვერ აკმაყოფილებს თანამედროვე ტენიკის მოთხოვნილებას; უკანასკნელ წლების განმავლობაში ამ მხრივ ბევრი რამ გაკეთდა, მიუხედავად ფინანსური კრიზისისა და მძიმე ეკონომიური პირობებისა.

ტენიკუშის სასწავლო პროგრამას გარკვეული პრაქტიკული მიღრეკილება აქვს: ყვთდება მხოლოდ ისეთი საგნები, რომელნიც ცხოვრებაში გამოყენებას პოულობენ, რასაც ამტკიცებს გამოჯენის ექსპონატები.

გამოფენაზე ყურადღებას იქცევდა სასწავლებელში დამზადებული სასოფლო-სამეურნეო იარაღები. სამუხარად ჩვენში სასოფლო-სამეურნეო მანქანების დამზადება სათანადოდ ვერცელებული არაა და ბევრი მათგანი უცხოეთიდან შემოდის. ხშირად ისინი ვერ გეგუებიან ჩვენს პირობებს. სწორედ ამიტომ უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ადგილობრივ მანქანების დამზადებას, რაც იძლევა მანქანების ისეთი ტიპების შემუშავების შესაძლებლობას, რომელიც ადგილობრივ პირობებს ეგუება.

ყურადღებას იქცევდა გამოფენაზე ავეჯეულება და საერთოდ ხის ნაკეთობანი, სადაც სხანს ქართული სტილის შეტანის ცდა, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს მით უმეტეს, რომ ეს ჩვენში ახალი საქმეა.

გამოფენილი ნახაზები, მოდელები და სხვა ნამუშევრები რომლებიც მოწაფეების მიერ არის შესრულებული, ცხადყოფენ, რომ ტექნიკურში მზადდება ტექნიკური ძალების საიმედო კადრი და ამიტომ უსათუოდ უნდა მიღებულ იქნეს ზომები იმ დეფექტების თავიდან ასაცილებლად, რომელნიც მუშაობას ხელს უშლიან.

უპირველესად უნდა აღენიშნოთ შესაფერის ბინის უქონლობა, რის გამო მეცადინეობა სწარმოებს ორ-წყებად. ცოტაა სამხაზველოები, — ხშირად ერთ სამხაზველოში სამი კურსი იყრის თავს. გეოდეზიური კაბინეტი სამბულაქორი. მცირე ოთახშია მოთავსებული; არაა ოთახი ქიმიკური პრაქტიკული მუშაობის საწარმოებლად, არაა სახატაო დარბაზი, ოთახი ნამუშევრის დასაწყობად და სხვ.

ამის გარდა სპეციალისტ-ინჟინერთა დიდ უმრავლესობას ძირითადი სამსახური სხვა დაწესებულებებში აქვთ, რის გამო მთელ ძალ-ღონეს და ენერგიას სასწავლებელს ვერ ანდომებენ.

სასწავლებელს არ აქვს თუჯსასხმელი. ზოგიერთი კაბინეტები, სამკედლო და საღურგლო-ნაწილი გაფართოებას მოითხოვს და სხვ. მას უნდა მიეცეს საშუალება სპეციალურ სასწავლებლისათვის აუცილებელი განყოფილებათა მოსაწყობად.

ტექნიკურს უნდა მიეცეს ახალი ჩარხების, აპარატების და სხვა საჭირო მოწყობილობათა შექენის საშუალება.

VI

რძის ნაწარმოებთა დამზადება და გასაღება საქართველოში

რძის ნაწარმოებთა დამზადებას და გასაღებას უნდა აწარმოებდეს კოოპერაცია, რომელიც უნდა გადაიქცეს მთელი ამ მუშაობის ქვაკუთხედით. აღნიშნულ ნაწარმოებთა ხელსაყრელი გასაღება კოოპერაციის გლეხის მეურნეობაში შესაქონლეობის გაუმჯობესობის საერთო და სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციის შესაძლებლობას მისცემს.

საქართველოში 1913 წ. რძის ნაწარმოებთა დამზადებული რაოდენობა უდრდა რკინის გზებზე გადაზიდვა-გამოზიდვის ცნობის მიხედვით: ყველი — 42.582 ფ., ერბო — 5.942 ფ. და რძის სხვადასხვა ნაწარმოები კი — 49.530 ფ. ამ რაოდენობიდან აღმოსავლეთ საქართველოდან შემოტანილია 48.445 ფ. ხოლო დანარჩენი 588 ფ. კი საქართველოს სხვადასხვა რაიონებიდან, მაგ., როგორც თუშური ყველი და ერბო (გარდა კიშბირს ერბოსა). გზით ჩამოტანილია ყველი 50.000 ფუთი და ერბო 25.000 ფ.-ს, ხოლო სომხეთიდან (ვარანცოკის რაიონიდან) ჩამოტანილი ყველი — 25.000 ფ. და ერბო 5.000 ფუთს. ამ რიგად მთელი რაოდენობა ნაწარმოებისა 1913 წელში დაახლოებით უდრდა: შეიცა-

რიული ყველი — 35.000, თუშური ყველი — 60.000 ფ. და ერბო — 35.000 ფ. სულ — 150.000 ფუთს. აღნიშნული რაოდენობის $\frac{1}{2}$, როგორც ფიქრობენ საღებობა და საქართველოს გარედ, უმთავრესად შვეიცარიული ყველი, რუსეთში გაგზავნილი იყო — 32.057 ფ., აზერბეიჯანში — 12.032, სომხეთში — 3.581 და სხვა ქალაქებში 7.479 ფ., სულ — 55.149 ფ. შიგნით ბაზარზე კი საღებობა $\frac{1}{3}$ მთელი ნაწარმოებისა, უმთავრესად თუშური ყველი და ერბო დაახლოებით 100.000 ფუთამდე.

წარსულში რძის ნაწარმოებთა გასაღებას აწარმოებდა კერძო კაპიტალი, რომელსაც დიდ დახმარებას უწევდა ბანკები და არ განიცდიდა ფინანსური კრიზისს. რძის ნაწარმოებთა გასაღება წინედ კარგად იყო მოწყობილი.

რძის მეურნეობის პროდუქტების ხარისხად დაყოფა, გაგზავნა და გასაღება ხდებოდა შემდეგი სახით: ნაწარმოებთა გასაღებას ხელმძღვანელობდა ვაჭრების სამი ჯგუფი, ამზადებდენ კერძო მექარხნები და ცალკე გლეხები (გამონაკლისს შეადგენდა მცირერიცხოვანი ორგანიზაციები). პირველი ჯგუფი, რომელიც ახდენ-

და რძის ნაწარმოებთა გასაღებას იყენენ წვრილი შემეღველები (ჩარჩები), რომელნიც დადიოდნენ სოფლიდან-სოფლად და იძენდნენ გლეხებისაგან ნაწარმოებებს ნაღდ ანგარიშზე ან და საქონელზე გადაცელოთ. აგროვებდნენ ერთადილზე და ხარისებზე დაუნაწილებლად აგზავნიდნენ ქ. ტფილისში. ტფილისში უმატებდნენ გადასახად ფასებს 10%-15% და ასაღებდნენ ადგილობრივ საშუალო და წვრილ მეღვინეებზე, უმთავრესად ნაღდ ანგარიშზე. ეს ჯგუფი მოვაჭრეებისა საშუალოდ ასაღებდა ამ რიგად მთელ ნაწარმოებს 20%-25%-დღე და ესაღაღე განაგრძობს მუშაობას.

მეორე ჯგუფს, რომელიც ახდენდა რძის ნაწარმოებთა გასაღებას, შეადგენდა უკვე მსხვილი ვაჭრები. ეს ვაჭრები აგზავნიდნენ თავიანთ აგენტებს ადგილებზე. ისინი აგროვებდნენ და თავს უყრიდნენ ნაწარმოებს ერთ ადგილზე. ყოფდნენ ხარისებად და აგზავნიდნენ რკინის გზით სხვადასხვა სადგურებიდან რუსეთში, დანარჩენს კი ტფილისში. მებაჭრონე (მსხვილი მოვაჭრე) ნაწარმოებთა მიღებისას ერთ ნაწილს ასაღებდა თავის მალაჩის და მეღვინეების საშუალებით ადგილობრივ ბაზარზე, მეორე ნაწილს-კი ხელახლად ხარისებად დაყოფის შემდეგ, აგზავნიდა რუსეთში. მხოლოდ მესამე ნაწილს ნაწარმოებისას სტოვებდა საწყობში უმთავრესად სპეკულიაციის მიზნით.

მე-3 ჯგუფს შეადგენდა სავაჭრო კაპიტალი სხედანსხვა ბანკების სახით, რომელნიც უხვად აძლევდნენ სესხს იმ ქარხნების მებაჭრონებს, რომელნიც ამზადებდნენ რძის ნაწარმოებს სხვაგვარი ჯგუფისათვის.

ეს ჯგუფი, სავაჭრო კაპიტალის სურვილის მიხედვით ნაწარმოებს აგზავნიდა რუსეთის ქალაქებში.

თუ 1 და 2 ჯგუფებს არ ჰქონდათ კარგად მოწყობილი საწყობ-სარდაფები, სამაგიეროდ მე-3 ჯგუფს მინც ჰქონდა თავის განკარგულებაში სათანადო შენობები, როგორც ტფილისში მაღინოვებს და სხვ. რასაკვირველია ასეთ პირობებში რძის ნაწარმოებთა ფასების რეგულიატორათ გამოდიოდა ვაჭრებისა უკანასკნელი ჯგუფი. ამ უმად ამ ჯგუფმა შესწყვიტა არსებობა და მისი ადგილი დაიკრია სახელმწიფო ვაჭრობამ.

რძის ნაწარმოებთა დამზადება (როგორც კერძო ისე საზოგადო ორგან.) საქართველოში 1924-25 წლებში დაახლოებით უდრის: ყველი შეეიცარული 9.000 ფ., თუშური 41.000 ფ.,

ცხვრის 16.000 ფ., ერბო 20.000 ფ. გარდა ამისა სომხეთიდან (გარანტოვკიდან) შემოტანილი ყველი 10.000 ფ., ერბო 5.000, სულ 100.000 ფ.

1925-26 წელში წარმოება გადიდა უმთავრესად თუშური ყველის და ერბოს ანგარიშში არა ნაკლებ 50.000 ფუთისა. ასე რომ შეიძლება ვიანგარიშოთ რძის პროდუქტის წარმოება საქართველოში თითქმის აღდგენილია 1913 წელთან შედარებით.

საერთო ნაწარმოებთა ამ რიცხვიდან უნდა ვიანგარიშოთ, რომ 80% საღებდა საქართველოს ადგილობრივ ბაზარზე და დანარჩენი 20% კი გატანილი იყო რუსეთის სხვა ქალაქებში და საკავშირო რესპუბლიკებში. ამასთანავე დიდი ნაწილი შეეიცარულ ყველისა უკანასკნელ დრომდე საღებდა მოსკოვში.

სხვათა შორის ბაზრისათვის საჭიროა კარგი თვისების ყველი რასაც უნდა მიექცეს სერიოზული უზრუნველება.

თუ ჩვენთვის სასურველი იქნება მოვიპოოთ გარეშე ბაზარი, ეს მხოლოდ შესაძლებელია სხვაგვარად ბაზარზე კარგი თვისების ხარისხის ყველის გატანით. რაც შეეხება თუშურ ყველის მოთხოვნილებას, როგორც უწინ ისე ესაა, ეს მოთხოვნილება საქართველოს ბაზარზე დიდია. მომავლისათვის თუშური ყველის ნაწარმოებთა მთელი რაოდენობის 10%-15% გარეშე ბაზარზე გატანის დიდი შესაძლებლობა გვექნება, დანარჩენი კი გასაღებდა ადგილობრივ ბაზარზე, რაც შეეხება ერბოს, აქამდე არამც თუ ვაჭრთა ყოფილიდნენ ადგილობრივ ნაწარმოების მომხმარებლებს, არამედ დაახლოებით 40%-დღე თუ შეტი არა, ადგილობრივ მომხმარებელთათვის ვღებულბდით რუსეთიდან ეგრეთ წოდებულ ციმბირს ერბოს. საჭიროა ითქვას, რომ ამ უმად როგორც წარმოება-დამზადების, აგრეთვე მხარის სამეურნეო და პოლიტიკური პირობები შეიცვალა—კერძო კაპიტალს დაუპირდაპირდ ორგანიზაციულად მოწყობილი კოოპერატიული კაპიტალი, რომელმაც უნდა შესძლოს ამ საქმის ორგანიზაცია.

რასაკვირველია კერძო მოვაჭრეებთან შედარებით კოოპერაცია საქონელის გასაღების საკითხებში ტენიკურად გამოუტყდელია, არ არის მომზადებული და შეიძლება პირველ ხანებში არც ექნეს საკმაო კაპიტალი გლეხ მწარმოებელზე სესხის გასაცემად.

რძის ნაწარმოებთა კოოპერატიული სახით, გასაღება ამჯამად უფრო ადვილია, ვიდრე იყო წინდ. ამ დროულად კოოპერაციის საქმე ექნე-

ბა არა კერძო მწარმოებლებთან დამზადების დარგში, არამედ ცალკე ორგანიზაციებთან, რის გამო შემოკლდება მანძილი მწარმოებლიდან მომხმარებლამდე, რაც უზრუნველყოფს გასაღების საქმეს.

რასაკვირველია კოოპერატიული გასაღება რამდენადმე ძნელი იქნება იაფი და გრძელვადიანი სესხის უკონლობის გამო, მაგრამ, სამაგიეროდ კოოპერაციას საქმე იმგვარად უნდა მოეწყოს, რომ ნაწარმოები დამზადებისაგან მოსდეს ბაზარზე სწორედ იმ მომენტში, როდესაც მასზე არის მომეტებული მოთხოვნილება.

დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს ხარისხებად დაყოფას, ჩალაგებას, ნაწარმოებთა შენახვას. შეიძლება ითქვას, რომ ამ პირობის მტკიცედ დაცვაზე დამყარებული გასაღების საქმე.

საკიროა აღინიშნოს, რომ რძის ნაწარმოებთა შესანახად ჩვენი საწყობები ძლიერ პატარა და მოუწყობელია. ჩვენ ჯერჯერობით მოგვიხდება ამ სადგომების შექმნება, მხოლოდ მომავალში კი უნდა შეუდგეთ ახალი სპეციალური საწყობ-სარდაფების აგებას.

ამგვარად თუ მოეწყო რძის ნაწარმოებთა კოოპერატიული გასაღება, გაუმჯობესდა მისი დამზადება, ხარისხებად დაყოფა და ტრანსპორტის პირობები და მოეხანინეთ რძის მეურნეობის რაციონალიზაცია, ჩვენი გლეხის ბიუჯეტში შემოსავლის ახალი წყარო იჩენს თავს, რომელიც საგრძნობლად გაზრდის მის კეთილდღეობას.

ა. ავაქიანი.

ბიბლიოპროპიკ

ი. რუბინი — ეკონომიური აზროვნების ისტორია. თარგმანი პ. დ. საყვარელიძის რედაქციით. X+413 გვ. სახელგამი 1927.

ეკონომიურ მოძღვრებათა ისტორიის შესასწავლად ქართულ ენაზე დღემდე არ მოიპოვება ორიგინალური და არც ნათარგმნი ლიტერატურა; ეს გარემოება ფრიად აბრკოლებს თეორიული ეკონომიის შესწავლას, რისთვისაც ეკონომიურ მოძღვრებათა ისტორიული განვითარების გათვალისწინება და ეკონომიური აზროვნების უმთავრეს წარმომადგენლებთან გაცნობა საუკეთესო პედაგოგიური საშუალებაა. ამიტომ ქართულ ენაზე ასეთი თხზულების თარგმნა, რომელიც საშუალებას მისცემს დაინტერესებულ წრეებს, უპირველესად კი მოსწავლე ახალგაზდობას, თეორიულ პოლიტიკურ ეკონომიასთან ერთად, ეკონომიური აზროვნების ისტორიაც შეისწავლოს, წინშეწელოვან მოვლენად უნდა ჩაითვალოს.

სარეცენზიო თხზულება შეიცავს ეკონომიური აზროვნების ისტორიას მე-XVI—XVII საუკუნის ინგლისელ მერკანტილისტებიდან მე-19 საუკუნის ნახევრამდე, ე. ი. კლასიკური პოლიტიკური ეკონომიის დაცემამდე. მასალის ასეთი შოცულობას ავტორი იმ გარემოებით ხსნის, რომ პოლიტიკური ეკონომიის შესასწავლ საგანს კაპიტალისტური მეურნეობა წარმოადგენს; პოლიტიკური ეკონომიის განვითარება მისი კვლევა-ძიების ობიექტის, კაპიტალისტური მეურნეობის განვითარებასთან ერთად ხდებოდა; ასე რომ, ეკონომიური აზროვნების შესწავლა, იმ ხანიდან უნდა დაიწყოს, როდესაც სავაჭრო კაპიტალის სახით კაპიტალიზმმა იწყოა აღორძინება; ამიტომ ავტორიც ეკონომიური აზროვნების დასაგებას მერკანტილისტებით იწყებს. მოძღვრებათა გადმოცემის დროს ის არ ცმაყოფილება ეკონომიურ დოქტრინათა თეორიულ ანალიზით; ასეთ ანალიზს, უპირველ ყოვლისა,

წინ უძღვის ამოთუმი ეკონომიური მოძღვრების წარმოშობის და განვითარების ისტორიული პირობების გარკვევა, რაც საშუალებას აძლევს მკითხველს გაეცნოს იმ სოციალ-ეკონომიურ ფუძეს, რომელზეც შენდებოდა სხვადასხვა დროის ეკონომისტთა მოძღვრება.

უნდა აღინიშნოს, რომ წიგნი ვერ არის ოდნავადაც კი ამომწურველი და ავტორი კმაყოფილდება ეკონომიური აზროვნების მხოლოდ გამოჩენილი წარმომადგენლებით; ასე მაგ., მერკანტილიზმის წარმომადგენლებიდან გადმოცემულია მხოლოდ ინგლისელი ავტორები, თუმცა ამ მიმართულებას მრავალი, ზოგჯერ ფრიად ღირს შენსანიშნავი, წარმომადგენლები მოეპოვებოდა სხვა ქვეყნებშიც; შემდეგშიც დალაგება მხოლოდ უმთავრესი წარმომადგენლებით არის შემოზღუდული. სამაგიეროდ ეს უქანასკნელი, განსაკუთრებით კი კლასიკური პოლიტიკური ეკონომიის კორიფეები (სმიტი, რიკარდო), საკმაოდ დეტალურად და საფუძვლიანად არიან განხილულნი; მაგრამ გადმოცემა აქაც არაა ამაღმწურავი და რჩება გაურკვეველი მხარეები ამათუმი ავტორის მოძღვრებისა; ასე მაგ., სმიტის საერთაშორისო ვაჭრობის თეორია, მისივე საფინანსო მოძღვრება, რიკარდოს ფულის თეორია. სხვის ბაზრის და კრიზისების თეორია და სხვ...

წიგნი სასვებით გამოსაძვევია უმაღლეს სასწავლებელთათვის სახელმძღვანელოდ, მაგრამ საჭიროებს საგრძნობ შევსებას, რათა ეკონომიური აზროვნების დანარჩენი, ამ წიგნის ფარგლებს გარეშე დატოვებული, წარმომადგენლები იქნენ შესწავლილი.

რამოდენიმე სიტყვა თარგმანის შესახებ. ქართულ ენაზე თეორიული ეკონომიური ლიტერა-

ტურის არ არსებობა. რის გამოც მოსწავლე ახალგაზღვრა შეუჩვეველია ეკონომიური აზროვნებას სამშობლო ენაზე. განსაკუთრებულ პასუხისმგებლობას აკისრებს მსგავსი თხზულების მთარგმნელს: აეთი თარგმანი აუცილებელიე სპიროებს თეორიული მსჯელობის როგორც ზედმიწევნითი სისწორით, აგრეთვე იოლი და აკავისუფალი ენით გადმოცემას. სამწუხაროდ, ამ მხრივ წინამდებარე თარგმანი ვერ არის უნაკლო, გარდა სტილისტიური შეცდომებისა, რაც შეუძლებელია მკითხვე. თვალში არ ეცეს. მრავალი ცნება უხეიროდაცაა გადმოცემული: მაგ., *монета*— ფული (მანეთი); *днaгородный мeтaлл*— პათიონანი ლითონი, (ძვირფასი ლითონი); *ценообразование* — ფასიქნადობა. (ფასის დამყარება); *производительность* — მწარმოებრი-

ვობა. (ნაყოფიერება). *воспроизводство* — აღდგენა, (ხელახლად წარმოება). და სხ... ამასთანავე თარგმანში ერთგვარობა არაა დაცული და ერთიდაიგივე ცნება სხვადასხვა ადგილას სხვადასხვანაირადაა თარგმნილი. სწორად არაა გადმოცემული აგრეთვე საკუთარი სახელებიც, როგორც პირდაპირ რუსულიდან არის გადმოღებული: ასე მაგ. დჟონ ლოკი, დეემს სტიუარტი და სხვ.

თარგმანს დართული აქვს ავტორის წინასიტყვაობა ქართული გამოცემისათვის და აგრეთვე მთარგმნელის მიერ შედგენილი საგნობრივი და სახელთა სიძიებლები. გარეგნულად წიგნი კარგად არის გამოცემული, მაგრამ უხვად მოიპოვება კორექტურული შეცდომები. წიგნი 3 მ. 50 კ. ღირს.

ეკონომისტი.

ქუთაისის მაზრის სტატ. ბიუროს ყოველთვიური სტატისტიკურ-ეკონომიური კრებული №№ 1, 2, 3-4, 5-6 26-27 წ.

კრებული ქუთაისის სსმ. სტატ-ბიუროს ყოველთვ. გამოცემა. ნომერი შესდგება 16 გვერდიდან. გამოცემას ხელმძღვანელობს ქუთაისის სტატისტიკური ბიურო და როგორც 1-ელ ნომერს წინასიტყვაობიდან სჩანს, კრებულის პროგრამა შეთანხმებულია საქართველოს სტატისტიკის ცენტრალურ სამმართველოსთან. კრებულში უმთავრესათ იბეჭდება სტატისტიკური ცნობები ქუთაისის მაზრის შესახებ (დაახლოებით 75 — 80%); არის აგრეთვე ცხრილები რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობის ზოგიერთ დარგების შესახებ. მეორე ნომერში მოცემულია მასალები უსხოეთის სტატისტიკიდან, მოვლილი მოსახლეობის. მსოფლიო მევენახეობა-მეღვინეობის და ქვანახშირის მსოფლიო პროდუქციის შესახებ. კრებულის დანარჩენი ნაწილი (დაახლოებით 20%) წერილებით არის წარმოდგენილი, რომელნიც უმთავრესათ მიმოხილვების ხასიათს ატარებს. ამრიგად, პირველი რაც მკითხველის ყურადღებას მიიპყრობს ეს სტატისტიკური ცხრილებია. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ნაწილს მნიშვნელოვანი მიღწევა ემჩნევა. ცხრილები საერთოდ მარტყად და სტატისტიკურად სწორით არის აგებული. კარგია აგრეთვე, რომ კრებულის გამოცემის ხელმძღვანელი არ იმიჯნება ქუთაისის მაზრით და მკითხველ საზოგადოებას დრო გამოშვებით აწვდის სტატისტიკურ

მასალას სავარტველოს სახალხო მეურნეობის სხვადასხვა დარგის შესახებ.

კრებულში მოთავსებულ ცხრილების საერთო ნაკლად უნდა ჩათვალოს, ის, რომ შენიშვნაში იშვიათად არის ნაჩვენები, თუ საიდან არის აღებული ცხრილებში მოცემული მასალა. უმჯობესია რომ კრებულში ტექსტობრივი ნაწილი ერთად იყოს მოცემული და სტატისტიკური ცხრილები თანამიმდევრობით იბეჭდებოდეს.

კრებულის მეორე ნომერში მე-8 გვერდზე დაბეჭდილია ცხრილი კერძოთ საცალო ფასების ჯგუფობრივი ინდექსების სახელწოდებით, სადაც საქონლის ჯგუფები დანაწილებულია შემდეგი სახით: 1. სურსათი საწოვავე 2. საბაკაოლო, 3. მანუფაქტურა და 4. სხვადასხვა საქ. უნდა შევნიშნოთ, რომ მეოთხე ჯგუფი „სხვადასხვა საქონელი“ არ არის გასასყიდ საქონლის ჯგუფობრივი კატეგორია და თუ ავტორს ფასების დინამიკა სურდა მოეცა ჯგუფობრივით ამ შემთხვევაში მიზანს ვერ აღწევს.

კარგი იქნებოდა, რომ კრებულში იბეჭდებოდეს საბითუმო და საცალო ფასების საერთო ინდექსი ქუთაისში, სასოფლო სამეურნეო და სარეწველო საქონლის ინდექსების გამოყოფით.

საქიროა აგრეთვე კრებულში იბეჭდებოდეს საბითუმეტის შენაწყოების ღირებულება. კრებულის 5-6 ნომერში მოთავსებულია ცხრილები

ქუთაისის სამაზრო ბიუჯეტის შესრულების შესახებ 24-25 და 25-26 წ. წ. ცხრილებში საჭირო იყო მეტრ გარკვეულობის შეტანა. აქ ადგილობრივი ხარკები და გამოსაღებები ერთ სექტორშია მოქცეული, რაც მეთოლოგიურათ არ არის სწორი. გამოსაღები იგივე საფასურია და ამდენათვე იგი განსხვავდება ხარკიდან. გაუგებარია აგრეთვე შემოსავლის ნაწილში შემდეგი მუხლი „სხვადასხვა დაწეს. და საწარმოთა შემოსავალი გარდა სასოფ.-სამ. კომ. საწ.“ თუ აქ შედის ქალაქის საწარმოების შემოსავალი ჩვენ ვეაქვს პირველი მუხლი „კომუნ. საწ“ შემოს. და თუ კომუნ. დაწესებ. ამ შემთხვევაში კომუნალურ მეურნეობის შემოსავალში უნდა იყოს ნაჩვენები.

საერთოთ საჭიროა ამ ცხრილების და განსაკუთრებით საშემოსავლო ნაწილის სტატისტიკული გადამუშავება.

იმავე ნომერში (5-ბ) მოთავსებულია X-ის წერილი „მრეწველობა ქუთაისის მაზრაში“. მე-6 გვერდზე მოთავსებულ ცხრილში არის აღნიშნული ქუთაისის მაზრის ცენზიან მრეწველობის მთავარი მაჩვენებლები 1925-26 წ. რომლის შესახებ უნდა შეენიშნოთ: ქვანახშირის მრეწველობაში ნამუშევარი კაც.-დღეები აღებულია საკუთარ ამოღებზე და ამოღებული ქვანახშირისაერთოთ მოიჯარადრეებიდან მიღებულ ქვანახშირის ჩათვლით (მოიჯარადრეებიდან 25-26 წელში მიღებულია 24.581 მან. ქვანახშირი), რაც შეცდომაში შეიყვანს მასალების მომხმარებელს.

ქუთაისის მუდის საქსო ფაბრიკის პროდუქციის ლირებულება ჩერვ. მ. ნაჩვენებია 1.379.399 მან.; არ ვიცი თუ საიდან არის მიღებული ასეთი ცნობა. იგი არც საერთო ბრუნვის ლირებულება არის და არც საერთო პროდუქციის. საერთო პროდუქციის ლირებულება ქუთაისის მუდის ფაბრიკის ს. მ. უ. ს. ცნობების მისხედით უდრის 436.235 მან.

არ ვიცი თუ აგრეთვე თუ როგორ არის გამოანგარიშებული ბარიტის წარმოების პროდუქცია და სხვა ქარხნების ან საიდან არის მიღებული ცხრილებში აღნიშნული ცნობები.

კრებულში არ არის ცნობები ქალაქის კეთილ-მოწყობის და კომუნალურ მეურნეობის შესახებ, რაც მუნიციპალურ სტატისტიკის შესწავლის მთავარ ობიექტს წარმოადგენს: იმედია ეს ნაკლი სათანადო ცნობების კრებულის შემდეგ ნომრებში მოთავსებით გამოსწორდება.

საერთოთ, მიუხედავად ზოგიერთ დეფექტისა, აღნიშნული კრებულის ბერიოდული გამოცემა დიდ საქმედ უნდა მივიჩნიოთ, სტატისტიკურ ხასიათის გამოცემების სიღარიბის პირობებში.

იგი პირველი წიგნია საქართველოში, როგორც მაზრის მდგომარეობის ყოველთვიური სტატისტიკური მოამბე და როგორც სამაზრო სტატბიუროს უშუალო ხელმძღვანელობის ქვეშ შედგენილ-გამოცემული. ამდენათვე სიფრთხილედ მართებს ქუთაისის სამაზრო სტატბიუროს კრებულში მოსათავსებელ მასალების წინასწარი კრიტიკის და მის დალაგების დროს.

ვიქტორ მხიძე.

Издательство жур. „Экономист Грузии“

**Вышла из печати и поступила в продажу
книга**

ЗАГЭС

под редакцией **В. И. Аванова**

с предисловием **Мих. Нахиани**

В книге имеются следующие отделы:

1. Зачем нужна электрификация, 2. о плане электрификации СССР, 3. электрификация Грузии и ЗАГЭС, 4) Земонавчальская гидро-электрическая станция, 5) стоимость ЗАГЭС'а и его экономические перспективы.

В книге 164+VI стр. и 52 иллюстрации

Цена 1 рубль

Склад издания—ВСНХГ, издательство жур. „Экономист Грузии“ Пушкинская 3,
тел. 1—80.

უურნალ „საქართველოს ეკონომისტის“ გამომცემლობა.

გამოვიდა და ყველა წიგნის მაღაზიებში,
კიოსკებში და გაზეთის გამყიდველებთან
იყიდება წიგნი

ზ ა ჯ ე ს ი

მ. ი. ავაქიანის რედაქციით.

მის. კახიანის წინასიტყვაობით.

წიგნს აქვს დართული სალიტერატურო განყოფილება
„ქართველი მწერლები ზაჯანის შესახებ.“

ს. აბაშელის, იონა ვაკელის, გიორგი ლეონიძის, კ. ლორთქიფანიძის, ტიციან ტაბიძის და სანდრო შანშიაშვილის მონაწილეობით.

წიგნს აქვს შემდეგი მსუბუქი ნაწილები:

I. რატომ გვინდა ელექტროფიკაცია

II. კავშირის ელექტროფიკაციის გზაზე.

III. ზემო-აგზალის ჰიდრო-ელექტრ. სადგური.

IV. ზაჯანის დიკაბულება და მისი ეკონომიური პერსპექტივები.

წიგნი შეიცავს 188 გვერდს, 52 ილუსტრაციას

ფასი ერთი მანეთი

საწყობი: ს. მ. უ. საბუკო, „საქართველოს ეკონომისტის“ გამომცემლობა. პუშკინის ქ. № 3. ელსმენი 1-80

Издательство жур. „Экономист Грузии“.

Вышла из печати и поступила в продажу

== книга ==

ТКВАРЧЕЛИ - ЧИАТУРА - ДАШКЕСАН

В КНИГЕ ПОМЕЩЕНЫ СЛЕДУЮЩИЕ СТАТЬИ:

В. И. Аваков—Ткварчели—Чиатура—Дашкесан,
Н. И. Бахтадзе—Грандиозный комбинат, инж. И. А.
Кипшидзе—Перспективные возможности разработки
Ткварчельского месторождения каменного угля,
инж. геол. В. В. Мокринский—Ткварчельское камен-
ноугольное месторождение, М. П. Тер-Давыдов—
Дашкесан—Ткварчели—Чиатура, инж. Л. С. Коню-
шевский — Ткварчели — Чиатура — Дашкесан, инж.
С. М. Юшкин—Закавказская черная металлургия,
инж. А. А. Гулисашвили Дашкесан — Ткварчели —
Чиатурский комбинат, инж. Г. А. Цулукидзе—к во-
просу „Дашкесан—Ткварчели—Чиатура“.

Цена один руб.

Склад издания:—ВСНХГ, издательство жур. „Экономист Грузии“.

Пушкинская 3, тел. 1—80.

